

Bestandsmål for store rovdyr Hva mener folk om bestandsmål og om hvem som skal bestemme i rovviltforvaltningen?

Olve Krange
Torvald Tangeland
Ketil Skogen

LAGSPILL

ENTUSIASME

INTEGRITET

KVALITET

NINA Rapport

LAGSPILL

ENTUSIASME

INTEGRITET

KVALITET

Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er en elektronisk serie fra 2005 som erstatter de tidligere seriene NINA Fagrapport, NINA Oppdragsmelding og NINA Project Report. Normalt er dette NINAs rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på annet språk når det er hensiktsmessig.

NINA Temahefte

Som navnet angir behandler temaheftene spesielle emner. Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. NINA Temahefte gis vanligvis en populærvitenskapelig form med mer vekt på illustrasjoner enn NINA Rapport.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. De sendes til presse, ideelle organisasjoner, naturforvaltningen på ulike nivå, politikere og andre spesielt interesserte. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine vitenskapelige resultater i internasjonale journaler, populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Norsk institutt for naturforskning

Bestandsmål for store rovdyr

Hva mener folk om bestandsmål
og om hvem som skal bestemme i
rovviltforvaltningen?

Olve Krange
Torvald Tangeland
Ketil Skogen

Krange, O., T. Tangeland og K. Skogen. 2011. Bestandsmål for store rovdyr. Hva mener folk om bestandsmål og om hvem som skal bestemme i rovviltforvaltningen? – NINA Rapport 657, 74 sider.

Oslo, januar 2011.

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426-2239-6

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

KVALITETSSIKRET AV

Henrik Lindhjem

ANSVARLIG SIGNATUR

Forskningssjef Erik Framstad (sign.)

OPPDRAGSGIVER(E)

Direktoratet for naturforvaltning

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER

Susanne Hanssen

Terje Bø

NØKKELOORD

Rovdyr, rovviltforvaltning, rovdyrkonflikter, kjønn alder, sosial klasse, bakgrunnsfaktorer, holdningsprofiler, spørreundersøkelse, Norge.

KEY WORDS

Large carnivores, large carnivore management, large carnivore conflicts, gender, age, social class, background factors, attitude profiles, survey, Norway.

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor

Postboks 5685 Sluppen

7485 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 73 80 14 01

NINA Oslo

Gaustadalléen 21

0349 Oslo

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 22 60 04 24

NINA Tromsø

Framsenteret

9296 Tromsø

Telefon: 77 75 04 00

Telefaks: 77 75 04 01

NINA Lillehammer

Fakkeltgården

2624 Lillehammer

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 61 22 22 15

www.nina.no

Sammendrag

Krange, O., Tangeland, T. & Skogen, K.. 2011. Bestandsmål for store rovdyr. Hva mener folk om bestandsmål og om hvem som skal bestemme i rovviltforvaltningen? – NINA Rapport 657, 74 sider.

Rapporten tar opp to emner:

- Folks syn på bestandsmålene for store rovdyr.
- Folks syn på hvem som bør ha innflytelse i rovviltpolitikken.

Bestandsmål

4000 informanter fikk spørsmålet "Hva syns du om bestandsmålet for bjørn (også ulv, gaupe og jerv) som Stortinget har vedtatt at vi skal ha her i landet?". De fikk videre informasjon om hva bestandsmålet var, og skulle svare ved å bruke skalaen (1) "bør reduseres mye", (2) "bør reduseres", (3) "akseptabelt", (4) "bør økes" og (5) "bør økes mye". I de fleste av analysene har vi brukt bjørn som eksempel, men i der hvor vi ser flere variable i sammenheng, ser vi også på ulv. Analyser for de andre artene finnes i vedlegg.

- For samtlige arter er det kategorien "akseptabelt" som benyttes oftest. 57 prosent mener for eksempel at bestandsmålet på 15 ynglinger per år er et akseptabelt bestandsmål for bjørn. Blant de som vil ha endring er det et flertall som mener at nivået bør økes. Få bruker skalaens ytterpunkter. Vi fant lignende mønstre for de andre artene.
- Kvinner har litt større aksept for dagens bestandsmål (bjørn) enn menn, mens menn noe oftere mener at målet bør justeres opp. I alle aldersgrupper mener mer enn 50 prosent at målet er akseptabelt.
- Sentrale klassevariabler som utdanning, husholdningsinntekt og kulturelle ressurser (målt med antall bøker hjemme) ga ingen eller bare små effekter. Vi konkluderer likevel ikke med at sosial klasse ikke betyr noe. Hvis vi utelater den store gruppa som sier at bestandsmålet er "akseptabelt" trer nemlig et annet bilde fram. Holdningen at bestandsmålet for bjørn og ulv bør økes er klart forbundet med stor tilgang til økonomiske og kulturelle ressurser, særlig kulturelle ressurser. Holdningen at bestandsmålet for bjørn og ulv bør reduseres er motsatt klart forbundet med lav tilgang til økonomiske og kulturelle ressurser.
- De som bor på små steder vil oftere redusere bestandsmålene for bjørn enn de som bor på større steder, men uansett bostedets størrelse rapporterer minst halvparten at de syns målet er akseptabelt. Blant informantene som bor i "mindre grender eller spredtbygde strøk" mener 32 prosent at bestandsmålet for bjørn bør reduseres. I Oslo mener 36 prosent at det bør økes.
- Blant respondentene som sier de har bjørn i nærheten av eget bosted sier halvparten at målet er akseptabelt, mot 59 prosent av de som ikke har bjørn i nærheten. I den første gruppa vil 31 prosent redusere bestandsmålet. I den andre vil 25 prosent øke det.
- Uansett hva man mener om jakt mener mer enn halvparten at bestandsmålet for bjørn er akseptabelt. Positive holdninger til jakt øker sannsynligheten for å mene at bestandsmålet bør reduseres. Negativ holdning til jakt henger sammen med et ønske om å øke målet.

- Hva respondentene mener om bestandsmålet har klar sammenheng med hva de mener om omfanget av vernet natur i Norge. Å mene at "for mye er vernet" gir en tilbøyelighet til å mene at bestandsmålet bør reduseres. Å mene at "for lite er vernet" gir en tilbøyelighet til å mene at bestandsmålet bør økes.
- Det er en positiv statistisk sammenheng mellom vurderingene av bestandsmålet og det å stole på informasjonskilder som Statens naturoppsyn, Direktoratet for naturforvaltning, forskere, biologer, regionale rovviltnemnder, og stortingspolitikere, men det er en negativ sammenheng med å stole på informasjonskilder som bønder som driver med sau, folk som bor der rovdyr finns, erfarne jegere og lokalpolitikere.
- Vi stilte også spørsmål om hvem som burde bestemme i forvaltningen av rovdyr. Jo sterkere man mener at aktørgrupperingene rovdyrforskere, Direktoratet for naturforvaltning og naturvernorganisasjoner (*miljøeksperter*) burde få være med på å bestemme jo større er sannsynligheten for at man vil øke bestandsmålet for bjørn. Jo sterkere man mener at lokalbefolkning, jegere, landbrukets næringsorganisasjoner og de rovviltnemndene (*bygdeinteresser*) skal få bestemme jo større er sannsynligheten for at man vil redusere det.
- Til sammen utgjør disse *bakgrunnsvariablene* en ganske god modell for holdinger til bestandsmål. En regresjonsanalyse viste at modellen ga en forklart varians på 36 prosent for bjørn og 41 prosent for ulv. Det er ganske høyt i samfunnsfaglige studier.

Hvem skal bestemme?

- Rapporten tar også for seg hvilke faktorer som påvirker synet på hvem som skal bestemme i rovviltforvaltningen. Vi brukte faktorløsningene *miljøeksperter* og *bygdeinteresser* som avhengige variable. En faktoranalyse viste at aktører som representerer disse grupperingene får oppslutning fra ganske ulike segmenter i samfunnet.
- Vi brukte samme modell som den vi beskrev over, men altså med spørsmålet om hvem som skal bestemme som avhengig variabel denne gangen. Modellen hadde ganske god forklaringskraft når det gjelder oppslutning om miljøeksperter (25 % forklar varians), men var svakere for bygdeinteressene (14 % forklart varians).
- Analysene bekrefter inntrykket av sosial segmentering. En eldre person, som kommer fra et lite sted, er grunnleggende positiv til jakt og mener at for mye natur er vernet vil ha størst sannsynlighet for å mene at aktører med "bygdeinteresser" skal bestemme i rovviltforvaltningen. En yngre person, som kommer fra et folkerikt sted, som er negativ til jakt og som mener at for lite natur er vernet, er den som har størst sannsynlighet for å mene at aktører som er "miljøeksperter" skal bestemme.
- Et litt påfallende funn er at kvinner er mer positive til både "bygdeinteressene" og "miljøeksperter" enn det menn er. Sammenlignet med menn har kvinner kanskje generelt mer tillit til at folk som får ansvar tar fornuftige beslutninger. En dristig slutning kan være at kvinner mer enn menn er prinsipielle tilhengere av at alle legitime interesser skal høres, og at de oftere enn menn vil være tilhengere av et samforvaltningsregime.

Konklusjon

- Det er utbredt støtte til dagens bestandsmål og til at flere ulike aktører bør ha innflytelse på rovviltforvaltningen. Dette skyldes i stor grad at mange har valgt de mest nøytrale svaralternativene. Vi antar at dette både gjelder de som har en klar oppfatning

om at dette er best, men at det også for noen kan avspeile manglene engasjement i saken.

- Vi ser at oppfatninger av bestandsmål for bjørn og ulv i en viss utstrekning inngår i større "holdningspakker" som også omfatter syn på naturvern og jakt, og hvilke typer informasjonskilder (hvilke kunnskapstyper) man fester mest lit til i rovdyrspørsmål. Disse henger igjen i varierende grad sammen med bakgrunnsfaktorer som bosted.
- Hvis vi konsentrerer oss om de som ønsker at bestandsmålene skal endres den ene eller den andre veien, trer et tydeligere bilde fram. For disse er oppfatningene tydelig knyttet til kulturelle kontekster som igjen er forankret i sosiokulturelle posisjoner.
- Oppfatninger med sterk sosial og kulturell forankring har ofte en høy grad av stabilitet, nettopp fordi de inngår i folks mer grunnleggende oppfatning av hvordan verden er skrudd sammen. Det er rimelig å anta at de som har slike "helstøpte" meninger også har et sterkere engasjement, og at det er disse som preger den offentlige diskusjonen og de åpne konfliktene om rovviltforvaltningen. Det er derfor også disse forvaltning og politiske myndigheter må forholde seg mest aktivt til, selv om en "taus majoritet" kan forholde seg nøytral.

Olve Krange olve.krange@nina.no

Torvald Tangeland torvald.tangeland@nina.no

Ketil Skogen ketil.skogen@nina.no

Abstract

Kränge, O., T. Tangeland og K. Skogen. 2011. Bestandsmål for store rovdyr. Hva mener folk om bestandsmål og om hvem som skal bestemme i rovviltforvaltningen? – NINA Report 657, 74 pages.

This report covers two topics:

- Opinions in the general population on the population goals for large carnivores.
- Opinions in the general population on who should have a say in large carnivore management.

Population goals

4000 respondents were asked the following question: "What do you think about the population target for bears (also wolves, lynx and wolverines) that is set by Parliament?" Information was provided on what these population goals are for each species, and respondents were requested to choose between the following alternatives: "should be greatly reduced", "should be reduced", "acceptable", "should be increased" and "should be greatly increased". In some of the analyses we use bears as our example, but in multivariate models we also include wolves. People's opinions on the other two species follow much the same patterns, and for the sake of brevity, analyses are included in an appendix only.

- For all species the category "acceptable" dominates. E.g. 57 percent of respondents hold that the population goal of 15 annual reproductions is an acceptable population goal for bears. Among those who do want a change, a majority wants an increase. However, few respondents want a dramatic change in either direction. Similar patterns were found for the other species.
- Women prefer the "acceptable" alternative a little more often than do men, but men prefer an increase more frequently. More than 50 percent in all age groups think that the population goal is acceptable.
- Central variables related to social class; i.e. education, income and cultural resources yielded only modest effects. However, this does not mean that social class and socio-cultural patterns do not influence opinions. If we exclude the large group that answers "acceptable", a different picture emerges. The view that population goals for bears and wolves should be increased is clearly connected to access to economic and cultural resources, in particular cultural resources. And conversely, the view that these goals should be reduced is connected to limited access to such resources.
- Those who live in rural areas tend to wish decreased population goals more often than do those who live in urban areas. Regardless of place of residence, a majority thinks that the goal for bears is acceptable. In the most sparsely populated areas, 32 percent think that the goal should be decreased. In Oslo 36 percent think that it should be increased.
- Half of those who claim to have bears close to where they live say that the goal is acceptable, compared to 59 percent of those who do not. In the former group 31 percent wanted to lower the goal. In the second group, 25 percent would like to increase it.

-
- Regardless of opinions on hunting, more than half of the respondents think that the goal for bears is acceptable. However, a positive view of hunting increases the chance of wanting a lower population goal for bears. A negative view of hunting is associated with a wish for a higher goal.
 - Opinions on the population goal are clearly associated with opinions on the extent of protected areas in Norway. Among those who think that “too much is protected”, there is a tendency to think that the population goal for bears should be lower. Among those who think that “too little is protected”, there is a tendency to think that the goal should be higher.
 - There is a clear positive association between wanting an increased population goal for bears (and wolves) and trust in information sources like the Directorate for nature management, biologists, the Nature Inspectorate (rangers), and the regional Large Carnivore Boards. Conversely, there is a negative association with trust in information from sheep farmers, local people in areas with large carnivores, and experienced hunters.
 - Respondents were also asked who they thought should participate in shaping large carnivore management. The stronger people felt that biologists, the Directorate for nature management, and conservation NGOs (“environmental experts”) should have an influence, the more likely it was that they also thought that the population goal should be increased. The more they supported participation from local people, hunters, agricultural organizations and the regional Large Carnivore Boards (“rural interests”) should have a say, the more they also tended to think that population goals should be lowered.
 - In sum, these background variables make up a model with a good fit. Regression models explained 36 percent of the variance for bears and 42 percent for wolves. That is fairly high in social science studies.

Who should decide?

- The report also deals with the factors that influence views on which actors that should be given a say shaping large carnivore management. We used the factor solutions *environmental experts* and *rural interests* as dependent variables. Factor analysis demonstrated that the actors that represent the two factors draw their support from different segments of the population.
- We used the same model as described above (population goals), but this time with the question about who should decide as the dependent variable. The model has an acceptable explanatory power for support for the environmental experts (25 percent explained variance), but less so for the rural interests (14 percent).
- These analyses confirmed the impression of social segmentation. An older person, living in a rural area, with a positive view of hunting and who thinks that too much land is protected, has the highest likelihood of thinking that rural interests should influence large carnivore management. A younger person from an urban area, who

holds a negative view of hunting and who thinks that too little land is protected, has the highest likelihood of thinking that the environmental experts should decide.

- A somewhat intriguing finding is that women are more positive towards *both* environmental experts and rural interests than are men. This may be because women generally have higher confidence in stakeholders' ability to make sensible decisions if given the opportunity. A bold conclusion could be that women more than men hold that, on principle, all legitimate interests must be heard, and that they more often than men would support a co-management regime.

Conclusion

- There is extensive support for current population goals, and for the involvement of more stakeholder groups in large carnivore management. To a large extent, this is due to the popularity of the neutral response categories. We believe that this is because many people may have come to the conclusion that this is the best, but also because quite a few have no clear opinions of the matter.
- We observe that opinions on population goals for bears and wolves to some extent are part of larger "attitude packages" which also comprise views on conservation and hunting, and on what information sources (i.e. types of knowledge) should be trusted. These packages are in turn, to varying degrees, connected to background factors such as place of residence.
- If we focus on those who want changes in one direction or the other, a clearer picture emerges. For these, opinions are more clearly tied to cultural contexts which are in turn rooted in socio-cultural positions.
- Opinions with deep social and cultural roots tend to be stable over time, because they are part of people's basic conceptions of how the world is organized. It is reasonable to think that those who hold such "complete" opinions often feel strongly about them, and that these people in turn will have considerable impact on the public debate, as well as the open conflicts over large carnivore management. Even though "a silent majority" may take a neutral position, managers and policymakers will still have to relate to those who voice the strongest concerns.

Olve Krange olve.krangle@nina.no

Torvald Tangeland torvald.tangeland@nina.no

Ketil Skogen ketil.skogen@nina.no

Innhold

Sammendrag	3
Abstract	6
Innhold	9
Forord	11
1 Innledning	12
2 Metode	14
2.1 Datainnsamling.....	14
2.2 Utvalg.....	15
2.3 Databehandling.....	17
3 Bestandsmål for rovdyr – noen sammenhenger	18
3.1 Folks vurderinger av bestandsmålene for rovdyr.....	18
3.2 Synet på bestandsmål for bjørn i Norge.....	20
3.2.1 Kjønn.....	21
3.2.2 Alder.....	22
3.2.3 Sosial klasse.....	23
3.2.4 Bosted: Urban-rural.....	24
3.2.5 Bosted: Bjørn i nærheten.....	25
3.2.6 Synet på jakt.....	26
3.2.7 Synet på omfanget av vernet natur.....	27
3.2.8 Tillit til informasjon og kunnskap.....	29
3.2.9 Hvem skal bestemme?.....	31
4 Bestandsmål for rovdyr – flere faktorer sett i sammenheng	34
4.1 Bakgrunnsfaktorer.....	34
4.2 Holdningsfaktorer.....	35
4.3 Bestandsmål for bjørn og ulv.....	36
4.4 Oppsummering og diskusjon.....	39
4.4.1 Kjønn og alder.....	39
4.4.2 Sosial klasse.....	40
4.4.3 Bosted: Urban-rural og bjørn/ulv i nærheten.....	40
4.4.4 Jakt og naturvern.....	42
4.4.5 Tillit til informasjonskilder.....	42
4.4.6 Hva er det med ulven?.....	43
5 Hvem skal bestemme?	44
5.1 Miljøekspertene.....	44
5.2 Bygdeinteressene.....	45
5.3 Oppsummering og diskusjon.....	46
6 Mer om klasseeffekter	48
6.1 Økonomisk og kulturell kapital.....	48
6.2 Det sosiale rommet.....	49
6.3 Sosioraster og synet på bestandsmålet for bjørn.....	50
6.4 Sosioraster og synet på bestandsmålet for ulv.....	53
6.5 Oppsummering Sosioraster.....	57
7 Konklusjon	58

Referanser	60
Vedlegg	62
Vedlegg 1: Deskriptiv statistikk og syn på bestandsmål	62
Kjønn 62	
Alder 62	
Bostedsstørrelse	63
Rovdyr i nærheten	64
Synet på jakt	64
Synet på omfanget av vernet natur	65
Tillit til informasjon og kunnskap	66
Hvem skal bestemme?	67
Vedlegg 2: Regresjonmodeller: Bestandsmål for gaupe og jerv	70
Gaupe	70
Jerv 71	
Vedlegg 3: Hvem skal bestemme?	72
Vedlegg 4: Sosiale rom	73
Jerv 73	
Gaupe	74

Forord

Dette er den andre rapporten fra en stor spørreundersøkelse om nordmenns meninger om rovdyr og rovdyrforvaltning som ble gjennomført høsten 2010. Undersøkelsen er gjennomført av Norsk institutt for naturforskning i samarbeid med TNS Gallup, på oppdrag fra Direktoratet for naturforvaltning. Rapporten viser hvordan en rekke ulike faktorer – hver for seg og sammen – bidrar til å forme folks oppfatninger av rovdyr og rovdyrforvaltning.

Oslo 13. januar 2011.

Olve Krange

Torvald Tangeland

Ketil Skogen

1 Innledning

Ofte kan vi få inntrykk av at diskusjoner om rovdyr og rovdyrforvaltning består av fastlåste posisjoner og komplette pakker av meninger. Men tidligere forskning, både vår egen og andres, har vist at dette er for enkelt. Mediebildet og det politiske feltet preges av at dette er et saksområde der noen interessegrupper har et sterkt engasjement. Og for mange, enten de brenner for naturvern eller er opptatt av å beskytte tradisjonell utmarksbruk og bygdekultur, er dette en sak som virkelig setter sterke følelser i sving. Likevel, både for de som er engasjert og for de som har et mer hverdagslig forhold til rovdyrspørsmål, inngår meninger – som ofte kan være ganske så sammensatte – i mange forskjellige sammenhenger.

Og "rovdyrproblematikken" er kompleks, det finnes ikke noen enkel måte som gjør at vi som forskere kan avgrense hva den handler om. Er det folks oppfatninger av rovdyra? I så fall: Deres plass i naturmangfoldet eller den skade de kan gjøre? Er det de menneskelige aktørene på feltet folk mener noe om? Direktoratet for naturforvaltning, Fylkesmannen, WWF, jegere, bønder? Eller er det selve politikken og forvaltningsregimet? Soner, erstatningsordninger, bestandsmål og jakt?

Gjennom omfattende kvalitativ forskning – intervjuer, gruppediskusjoner og observasjon – har vi etter hvert dannet oss et bilde av noen viktige sider av rovviltproblematikken. I hvert fall slik den utspilles i ulveområdene på Østlandet (se for eksempel Skogen 2001, Skogen & Haaland 2001, Krangle & Skogen 2007, 2010, 2010 i trykk, Figari & Skogen 2008, Skogen m.fl. 2010). Men mye mangler fortsatt i dette bildet, og særlig når det gjelder områder vi ikke har undersøkt – områder som kan være preget av andre problemer og andre måter å forstå dem på, enn det som er typisk i "våre" distrikter. Vi har intervjuet flere hundre mennesker i flere lokalsamfunn, og det har gitt oss ganske god innsikt "i dybden". Men det har også vist oss tydelig hvor komplisert feltet er, og demonstrert behovet for å skaffe til veie kunnskap på andre måter.

For å få en bredere oversikt og et mer representativt bilde, er kvantitative undersøkelser med store representative utvalg nødvendig. Også slike undersøkelser bør bygge på innsikter fra kvalitative studier som går mer i dybden, og som lar oss forstå hva vi bør spørre om. De bør ha utvalg som er store nok, og som har med nok respondenter fra rovdyrområder, til at vi kan trekke rimelig sikre konklusjoner om det som rører seg der ute. Slike undersøkelser er sjeldne, både i Norge og internasjonalt. Den forrige som ble gjennomført her til lands er nå over ti år gammel (Bjerke m.fl. 2002) og trenger en oppfølger, som både kan kartlegge situasjonen nå, og som kan gå i litt andre retninger. I Sverige ble den første store studien gjennomført i 2009 (Sandström & Ericsson 2009), og den gir et interessant grunnlag for sammenligning med forholdene der.

Derfor var tida inne til å gjennomføre en ny spørreundersøkelse om rovdyr og rovdyrforvaltning i Norge. Den er designet dels for å muliggjøre sammenligning med den forrige norske, og dels med den nye svenske. Vi har dessuten tatt inn en del spørsmål som er avledet av nyere kvalitative forskningsfunn, og som berører viktige konkrete spørsmål som har med dagens forvaltningsregime og rovviltpolitikk å gjøre. Undersøkelsen er finansiert av Direktoratet for naturforvaltning.

I første rapport fra denne nye undersøkelsen, som ble gjennomført høsten 2010, ga vi et overblikk over hva folk mener om ulike sider ved rovviltforvaltningen, og konsentrerte oss særlig om forskjeller som opptrer langs en urban-rural akse, og sammenligning mellom folk som bor i områder med rovdyr og folk som ikke gjør det. I denne andre rapporten skal vi for det første presentere en rekke faktorer som kan ha betydning for hva folk mener om rovdyr og rovdyrforvaltning – i tillegg til bosted. Dette er dels slike faktorer som man lett kan tenke seg har betydning, som for eksempel holdninger til jakt, naturvern og hvilke informasjonskilder man stoler på når det gjelder rovdyr. I denne kategorien kommer vel også om man bor i spredtbygd eller tettbygd område (som vi ser på nå også), og om man selv mener man har store rovdyr i nærheten.

Men vi skal også se på faktorer som kanskje kan virke mindre innlysende, som kjønn, alder, og flere indikatorer på sosial klasse. Det er nemlig slik at tidligere forskning, både vår egen og andres, og både med kvalitative og kvantitative metoder, har vist at slike faktorer også har betydning. Men ikke alltid på måter som er verken enkle å påvise eller lette å forstå.

I rapporten skal vi angripe dette på tre måter:

Vi har valgt ut to temaer som er viktige for rovviltpolitikk og rovviltforvaltning, nemlig folks syn på bestandsmålet for bjørn (i noen kapitler også bestandsmålet for ulv) og deres mening om hvilke aktører som bør ha innflytelse på rovviltforvaltningen. Vi ser så på hvordan disse meningene påvirkes av slike faktorer som de som er nevnt over, én for én.

Deretter undersøker vi hvordan de ulike faktorene virker sammen, og påvirker både hverandre og meninger om bestandsmål og om hvem som skal ha innflytelse på rovviltforvaltningen. Dette gjør vi ved hjelp av multivariate regresjonsmodeller, som kan gi kompakte statistiske uttrykk for kompliserte sammenhenger.

Men regresjonsmodeller har noen svakheter. Som vi skal se, kan de forflåte sammenhenger som virkelig finnes "der ute". For å komme rundt dette, benytter vi oss av noen unike muligheter som ligger i vårt nye datasett. Fordi utvalget er trukket fra et panel som er rekruttert av TNS Gallup, har vi tilgang til mange flere opplysninger enn det som er kartlagt i vårt spørreskjema. TNS Gallup har også plassert en andel av respondentene (i vårt utvalg halvparten) i en sosiokulturell matrise ved hjelp av såkalt korrespondanseanalyse. Det gir oss mulighet til å se våre respondenters syn på bestandsmålene for bjørn og ulv i forhold til deres sosiale posisjon og kulturelle orientering. På den måten kan vi avdekke mønstre som forblir skjult i vanlige regresjonsmodeller.

I det følgende skal vi derfor bevege oss fra statistikk som er relativt enkel og deskriptiv, men som likevel viser oss noen viktige sammenhenger og gir et godt overblikk, til noe mer komplekse modeller som på ulikt vis kan kaste lys over et sammensatt felt.

Men selv om noen av analysene er relativt avanserte, avdekker også de bare en flik av virkeligheten. Det er derfor nødvendig å gå videre med forskning for å se på andre aspekter, noe som også er mulig med det datasettet vi nå har. De første to rapportene har bare utnyttet en del av dets potensial.

2 Metode

Vi vil her gjøre kort rede for hvordan dataene er samlet inn og hvordan de er analysert for å belyse problemstillingene i rapporten.

2.1 Datainnsamling

Datainnsamlingen ble gjennomført av TNS Gallup på vegne av NINA. Utvalgsrammen for undersøkelsen var GallupPanelet som er et tilnærmet representativt utvalg av den delen av Norges befolkning som er over 15 år (<http://www.galluppanelet.no>). Ved inngangen til august 2010 var panelet på 48 627 personer (pers. medd. Arnhild Hjelde i TNS Gallup). Det er TNS Gallup som eier og driver panelet. TNS Gallup har samlet inn en rekke bakgrunnsdata om respondentene. Det er derfor mulig å undersøke om et utvalg som trekkes fra panelet tilsvaret den nasjonale fordelingen når det gjelder, kjønn, alder, bosted, utdanningsnivå, inntekt og en del andre variable. Det samme kan man gjøre med nettoutvalget, altså de som faktisk svarer. Ettersom frafall (at folk ikke svarer) er et økende problem ved vanlige spørreundersøkelser (pr post eller telefon), gir denne typen forhåndsrekrutterte paneler en rekke fordeler. Den viktigste er nettopp at man sikrer seg mot alvorlige skjevheter i nettoutvalget.

En svakhet med spørreundersøkelser på internett er at personer over 67 år har en tendens til å bli underrepresentert som følge av at en mindre andel av denne delen av befolkningen har internetttilgang. Et annet kjennetegn ved medlemmene i panelet som er over 67 år er at de har et høyere utdanningsnivå enn gjennomsnittet for resten av befolkningen som er over 67 år. Alternativt kunne datainnsamlingen blitt gjennomført ved hjelp av telefon- eller postalintervjuer eller en kombinasjon av de tre metodene. TNS Gallup har i forbindelse med valgundersøkelsene gjennomført spørreundersøkelsen både via telefon og internett. Resultatene fra internettpanelet samsvarte like godt med de faktiske valgresultatene som telefonundersøkelsene. Dette tyder på at internettpanelet har en like god representativitet som telefonundersøkelser (pers. medd. Line Egeland i TNS Gallup).

En av målsettingene for dette forskingsprosjektet er å belyse folks holdinger til rovdyr, generelt i den norske befolkningen, og spesielt i befolkningsgrupper som bor i områder med relativt høy tetthet av store rovdyr (Tabell 1). For å gjøre det var vi avhengig av å ha nok observasjoner i begge disse to gruppene. Teknisk ble dette løst ved å trekke et relativt større antall respondenter fra kommuner vi definerte som rovdyrkommuner.

Tabell 1. Kommuner som er definert som rovdyrkommuner i undersøkelsen.

Halden	Hamar	Stor-Elvdal	Grong
Aremark	Ringsaker	Rendalen	Gáivuotna Kåfjord
Marker	Eidskog	Steinkjer	Kvæningen
Rømskog	Grue	Meråker	Guovdageaidnu - Kautokeino
Eidsberg	Åsnes	Verdal	Alta
Skiptvet	Våler (Hedm.)	Snåsa	Kárásjohka Karasjok
Våler (Østf.)	Elverum	Lierne	Deatnu Tana
Aurskog-Høland	Trysil	Røyrvik	Sør-Varanger
Kongsvinger	Åmot	Namsskogan	

Som en ser fordeler disse kommunene seg på fire regioner (hvorav de to første glir over i hverandre): Østfold, Hedmark, Trøndelag og Finnmark. Dessuten er en kommune fra Akershus med. Disse regionene har bestander av ulv og/eller bjørn, som generelt må sies å være de mest konfliktskapende artene. Vi er selvsagt klar over at det finnes rovdyr også utenfor disse regionene, men vi mener å ha fanget opp fire viktige tyngdepunkter. Vi har også definert regioner som er store nok til å få med en større bykommune i hver (Halden, Hamar, Steinkjer

og Alta). Dette har vi gjort for å kunne se på den urban-rurale gradienten innenfor rovdyrregionene (se Tangeland m.fl. 2010).

Likevel betyr det at kategoriene "rovdyrområder" og "ikke-rovdyrområder" overlapper hverandre til en viss grad. En del respondenter som bor i det vi har definert som "ikke-rovdyrområder" har faktisk rovdyr i nærheten, og deres svar på våre spørsmål kan selvsagt preges av dette. Imidlertid vil dette være svært få respondenter i slike områder som fanges opp av et landsrepresentativt utvalg. Det er nettopp grunnen til at vi trenger et spesialutvalg fra noen rovdyrområder: ellers hadde de "druknet" i mengden, fordi de fleste av disse kommunene er små. Men derfor vil de heller ikke "forstyrre" sammenligningen mellom det vi har definert som rovdyrområder og ikke-rovdyrområder i særlig stor grad. Likevel er dette et forhold som kan påvirke noen resultater, og som vi ikke kan se bort fra.

På forhånd bestemte vi at det totale utvalget for undersøkelsen skulle inneholde 4 000 respondenter, fordelt på 1000 fra rovdyrkommunene og 3000 fra resten av landet. Av de 4000 skulle 1500 trekkes ut fra Sosioraster-delen av panelet til TNS Gallup. For Sosioraster-delen av panelet er det allerede samlet inn en rekke bakgrunnsvariabler som gjør det mulig å plassere dem inn i en samfunnsklasse basert på deres tilgang på kulturell og økonomisk kapital. Dette muliggjør å undersøke hvordan synet på bestandsmålene for bjørn og ulv varierer i ulike samfunnsklasser. Dette blir nærmere beskrevet i kapittel 6. Utvalget på totalt 4000 respondenter må karakteriseres som stort, og gir altså en særlig god dekning i områdene som har rovdyr, spesielt ulv og bjørn.

Dataene ble samlet inn i løpet av to uker i månedsskiftet september-oktober 2010. Undersøkelsen ble sendt ut til 8 058. Når 4002 respondenter hadde svart ble innsamlingen avsluttet, 1002 var fra rovdyrkommunene og 3000 var fra resten av landet. Av de 4002 respondentene tilhørte 1559 Sosioraster-panelet. Det gir en svarprosent på 49,7 %. Dette er ikke den reelle svarprosenten som undersøkelsen kunne ha oppnå dersom den ikke hadde blitt avsluttet når det på forhånd definerte målet ble nådd. Dette er en standard prosedyre for denne typen datainnsamling, der en etter behov kan korrigere nettoutvalgte representativitet dersom skjevheter oppdages. I vår undersøkelse var dette ikke nødvendig (se 2.2).

Data ble samlet inn ved hjelp av et nettbasert spørreskjema som ble sendt ut til et utvalg av medlemmene av GallupPanelet. Spørreskjemaet ble utviklet i løpet av september 2010, i samarbeid mellom NINA og TNS Gallup. En av målsettingene er som nevnt å kunne sammenligne funnene fra denne undersøkelsen med resultatene fra en lignende norsk undersøkelse i 2000 (Bjerke m.fl. 2002) og en svensk undersøkelse knyttet til svenskere holdinger til rovdyr som ble gjennomført i 2009 (Sandström & Ericsson 2009)¹.

2.2 Utvalg

Det var en svak skjevhet i fordeling mellom kjønn i det innsamlede datamaterialet, 48,1 % kvinner og 51,9 % menn, og den generelle befolkningen, 50,05 % kvinner og 49,95 % menn. Gjennomsnittsalderen til respondentene var 50 år som er høyere enn gjennomsnittsalderen i befolkningen som var 39 år i 2009. Yngste respondenten var 20 år og eldste var 91 år. Det er en svakhet ved denne undersøkelsen at den delen av befolkningen som er under 20 år ikke er representert. Når utvalget sammenlignes med den delen av den norske befolkningen som er over 20 år kommer det frem at det er visse skjevheter. I utvalget utgjør 20-åringene 11 %, mens i den norske befolkningen utgjør denne aldersgruppen 13 % av de som er 20 år og eldre. I både utvalget og befolkningen utgjør 30-åringene 16 %. For 40-, 50- og 60-åringer var det en svak overrepresentasjon i utvalget (21 %, 22 % og 23 %), sammenlignet den norske befolkningen over 20 år (18 %, 19 % og 17 %). 70- og 80-åringene var underrepresentert (6 % og 1 %) i utvalget sammenlignet med den norske befolkningen over 20 år (11 % og 5 %). En

¹ Dette gjøres ikke i denne rapporten, en i en senere rapport.

kritikk som rettes mot nettbaserte spørreundersøkelser er at eldre mennesker er underrepresentert. I denne undersøkelsen er de over 70 år sterkt underrepresentert.

Når det gjelder utdanningsnivå var det en underrepresentasjon i gruppen med kun grunnskoleutdanning. Dette forekommer i de aller fleste spørreundersøkelser. Andelen som hadde kun grunnskoleutdanning utgjorde 7,3 % av utvalget. I den norske befolkningen 20 år og over var det 29,8 % som kun hadde grunnskoleutdanning i 2009. Men dette inkluderer flere årskull under 20 år (ikke med i vårt utvalg) som ikke kan ha fullført mer enn grunnskole. For befolkningen 20 år og over ligger tallet i underkant på ca. 24 %.

Det er en viss overrepresentasjon av personer som har videregående skole som sitt høyeste utdanningsnivå (59,1 %) sammenlignet med den norske befolkningen hvor andelen var 42,9 % i 2009. En tredjedel av utvalget hadde studert ved en høgskole eller et universitet og dette er på samme nivå som den norske befolkningen (<http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/>).

Tabell 2. Hva er din høyeste fullførte skolegang? (N = 4002)

Utdanningsnivå	Andel
Grunnskoleutdanning (10-årig grunnskole, 7-årig folkeskole eller lignende)	7,3 %
Videregående utdanning (Allmennfag, yrkesskole eller annet)	59,1 %
Universitets-/høgskoleutdanning med inntil 4 års varighet	24,7 %
Universitets-/høgskoleutdanning med mer enn 4 års varighet	8,9 %

Flertall hadde inntekt gjennom arbeid (67,6 %), fordelt på heltid (54,1 %), deltid (9,2 %) eller er selvstendig næringsdrivende (4,2 %). En fjerdedel hadde sin inntekt gjennom statlige overføringer, fordelt på pensjonister (14,1 %), arbeidsledighetstrygd (1,4 %), eller annen type trygd (9,5 %). Gruppen uten inntektsgivende arbeid utgjorde et klart mindretall (7,4 %), fordelt på studenter (4,8 %), hjemmeværende (1,0 %) og annet (1,4 %). Gjennomsnittlig bruttoårsinntekt var 330 000 kr i 2009, mens den gjennomsnittlige brutto husholdingsinntekten var 628 000 kr. Inntektsnivået er noe lavere enn gjennomsnittet for den norske befolkningen hvor gjennomsnittlig bruttoårsinntekt var 345 300 i 2008 (<http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/>).

Tabell 3 viser fordelingen av utvalget på størrelsen på bosted. Den vanligste størrelsen på bosted for utvalget er et sted med mellom 10 000 og 40 000 innbyggere. Størrelsen på alle bostedstypene er store nok til at det ikke var behov for å slå noen sammen før analysene.

Tabell 3. Nåværende bosted. (N = 3999)

Bosted /antall Innbyggere	Andel
Mindre grend eller spredtbygd strøk	11,6 %
200 – 2000	11,4 %
2001 – 10 000	19,7 %
10 001 – 40 000	26,2 %
40 001 – 100 000	11,1 %
100 001 – 300 000	10,3 %
Oslo	9,7 %

Kort oppsummert kan vi si at utvalget i denne undersøkelsen har noen skjevheter sammenlignet med den norske befolkningen med tanke på alder, utdanning og andelen som bor i rovdyrområder. Dette er alle egenskaper som tidligere forskning har identifisert som variabler som er korrelert med holdinger til rovdyr. Likevel er ikke avvikene mellom utvalget og den generelle norske befolkningen større enn at det er god grunn til å anta at utvalget har en

akseptabel representativitet. Men grunnet utvalgets alderssammensetting er resultatene først og fremst representative for den delen av befolkningen som er mellom 20 og 70 år.

2.3 Databehandling

Alle statistiske analyser er gjennomført i SPSS. Ulike statistiske analyser er blitt gjennom ført og vi vil her reddgjøre kort og svært forenklet for disse teknikkene.

I kapitel 3 benytter vi oss av variansanalyse (ANOVA) for å teste hvorvidt det er ulikheter i gjennomsnittet mellom to eller flere grupper (Hair 1998). I forbindelse med spørsmålene knyttet til hvilke informasjonskilder man stoler på og til hvem som skal delta i forvaltningen av de store rovdirene har vi benyttet oss av eksplorerende faktoranalyse. Dette er en statistiskteknikk hvor man søker å redusere kompleksiteten ved å gruppere variabler som i stor grad samvarierer (Hair 1998).

I kapitel 4 og 5 benytter vi oss av multippel regresjonsanalyse som er en statistisk teknikk hvor man analyser sammenhengen mellom en eller flere uavhengige variabler og en avhengig variabel. Den matematiske modellen som man kommer frem til kan brukes til å estimere hvordan en variabel (f. eks syn på bestandsmål) endrer seg som funksjon av de andre variablene (f. eks kjønn, alder og utdanning).

I kapitel 3.4 er basert på en korrespondanseanalyse som er en multivariat statistisk teknikk for å analysere forholdet mellom variablene i en krysstabell. Ved å regne ut kji-kvadrerte avstander mellom kolonne- og radprofilene kan kategoriene representeres som punkter i et plan eller rom (Hjellbrekke1999). I dette tilfellet er det et (sosialt) rom bestående av to dimensjoner: mengde ressurser og sammensetting av ressursene.

3 Bestandsmål for rovdyr – noen sammenhenger

I den første rapporten fra dette prosjektet la vi hovedvekt på utvalgets vurdering av rovdyrbestandenes størrelse (Tangeland m.fl. 2010). Et hovedfunn var at et flertall mente at bestandsstørrelsene (dagens faktiske bestandstall) var akseptable. Det gjaldt samtlige fire arter. I denne rapporten er det de politisk vedtatte bestandsmålene som er tema. Utvalget ble bedt om å svare på hva de syns om bestandsmålene for bjørn, ulv, gaupe og jerv. Vurderingene skulle foretas med svaralternativene "bør reduseres mye", "bør reduseres", "akseptabelt", "bør økes" og "bør økes mye".

Vi kopierte spørsmålet og svarkategoriene fra en svensk undersøkelse som ble gjennomført i 2009 (Sandström & Ericsson 2009)², og det egner seg trolig godt til å fange opp meninger om at bestandsmålet burde endres i en eller annen retning. Midtkategorien "akseptabelt" er imidlertid litt problematisk. Den fanger mest sannsynlig opp både de som er helt enige i bestandsmålene, samtidig som den nok også har appellert mest til de som ikke har noen bestemt mening om bestandsmål for store rovdyr. Det kan godt hende, og er vel i grunnen ganske sannsynlig, at ganske mange ikke ser på bestandsmålene for store rovdyr som viktige politiske spørsmål, og at de følgelig ikke har noen bestemte meninger om spørsmålet som er temaet for denne rapporten.

Vi kommer til å beskrive hvordan utvalget svarte for alle fire arter, men når vi i fortsettelsen går dypere inn materialet for å finne ut hvordan holdning til bestandsmål varierer med andre forhold som kjønn, alder, bosted og generelle syn på natur m.m. har vi valgt å bruke bjørn som eksempelart. Grunnen er at den ved siden av ulven nok er det dyret som engasjerer mest, og at den til forskjell fra ulv finnes mange steder i landet. Dermed er den potensielt relevant i flere personers dagligliv. Analysene som presenteres for bjørn er gjort med de andre artene også, men de kommenteres altså ikke i teksten. Tallene finnes i appendiks bakerst i rapporten, se vedlegg 1. Allerede her kan vi imidlertid slå fast at mønsteret i hovedsak er det samme for alle artene. Historien vi skriver om bjørn ville blitt noenlunde den samme om vi hadde valgt ulv, gaupe eller jerv.

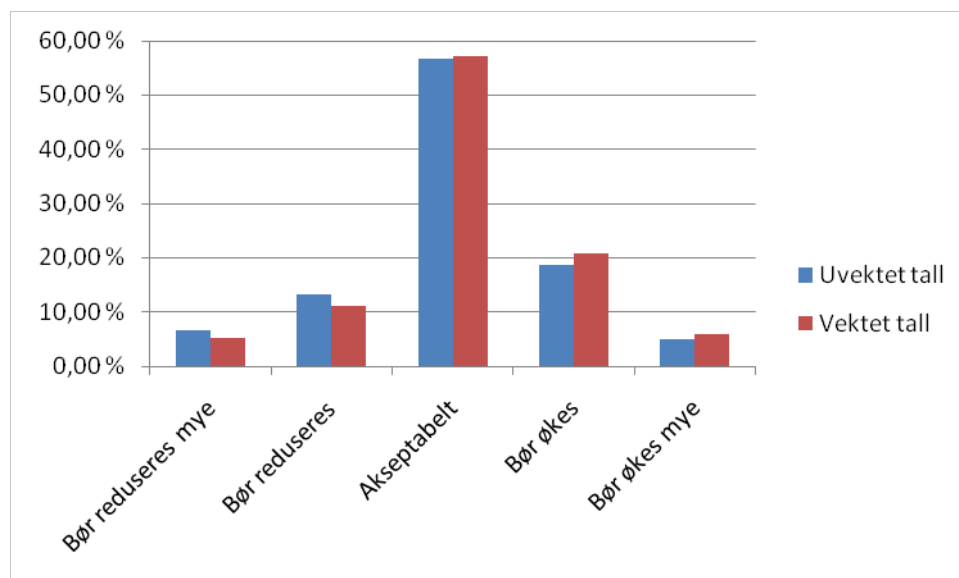
3.1 Folks vurderinger av bestandsmålene for rovdyr

Hvordan vurderer utvalget de politisk vedtatte bestandsmålene? Respondentene ble presentert for et spørsmål og opplysninger om de offisielle bestandsmålene. Begge deler er nøyaktig gjengitt i tabellenes overskrift. Tabellene har to kolonner, en med uvektede og en med vektete tall.

Tabell 4. Hva synes du om bestandsmålet for bjørn, som Stortinget har vedtatt at vi skal ha i Norge? Bestandsmålene uttrykkes i antall ynglinger pr år (hunndyr som føder ungekull), og i dag er bestandsmålet for bjørn 15 ynglinger pr år. Vektet på kjønn, alder, utdanning, og geografi. (N = 3980)

	Uvektet tall	Vektet tall
Bør reduseres mye	6,6 %	5,2 %
Bør reduseres	13,2 %	11,0 %
Akseptabelt	56,7 %	57,1 %
Bør økes	18,6 %	20,7 %
Bør økes mye	4,9 %	6,0 %

² Dette ble gjort med tanke på sammenligning mellom Norge og Sverige (kommer siden). Da må spørsmålenes stilles så likt som mulig.

Figur 1. Syn på bestandsmål for bjørn.

Mest slående er at et flertall (57%) vurderte bestandsmålet for bjørn som akseptabelt, tabell 4 og figur 1. Videre ser vi at svært få mener at bestandsmålet bør reduseres eller økes mye. Fordelingen er tilnærmet normalfordelt rundt gjennomsnittet 3,02 som ligger svært tett på skalaens midtverdi 3. Respondentene fordeler seg med andre ord ganske likt på begge sider av gjennomsnittet. Verken "bjørnevenner" eller "bjørnefiender" har noe klart overtak. Likevel, fordelingen er noe høyreskjev (skewness – 0,188). Det kommer av at det blant dem som ønsker å endre bestandsmålet er et flertall for at bestanden skal økes. Men det er kategorien "bør økes" og ikke "bør økes mye" som drar fordelingen mot høyre. Det er altså ikke de som er mest kritisk til dagens bestandsmål som skaper skjevheten. Til sammen er det bare 11 prosent som krysset av på skalaens ytterpunkter. Vi kan konkludere med at de som mener at bestandsmålene er helt gale utgjør et klart mindretall. Tallene etterlater et inntrykk av et utvalg, og mest sannsynlig også en befolkning, hvor få er svært misfornøyd med det bestandsmålet stortingset har satt.

Hvis vi sammenligner responsen på spørsmålet om bestandsmål med spørsmålet om bestandsstørrelse, som var tema i forrige rapport, er det iøynefallende hvor like fordelingene ser ut – stor konsentrasjon om medianverdien "akseptabelt" (mer enn 50 prosent) og relativt få som mente at bestanden burde økes eller reduseres mye. En korrelasjonsanalyse (Pearson Correlation) avslører en korrelasjon på hele 0,85. Det vil si at svært mange har vurdert spørsmålet om bestandsstørrelse og bestandsmål på nøyaktig samme måte.

Vi ser også at det er svært liten forskjell på den vektete og den uvektede fordelingen. Ut fra en forventning om at folk fra mindre steder er mer skeptiske til rovdyr kunne man forvente at andelen som mente at bestandsmålet burde økes eller økes mye ville være større i det vektete utvalget. Det er en liten tendens til det, men den er ikke stor. Resten av gjennomgangen baserer seg etter dette på det uvektede materialet.

Nedenfor presenterer vi oversikter over holdningene til bestandsmålene for ulv, gaupe og jerv, tabell 5, 6 og 7. Vi kommer ikke til å gå nærmere inn på detaljene når det gjelder andre arter enn bjørn. Det er nok å slå fast at mønsteret er det samme for samtlige av dem.

Tabell 5. Hva synes du om bestandsmålet for ulv, som Stortinget har vedtatt at vi skal ha i Norge? Bestandsmålene uttrykkes i antall ynglinger pr år (hunndyr som føder ungekull), og er i dag er bestand målet for ulv 3 ynglinger pr år

	Uvektet tall	Vektet tall
Bør reduseres mye	9,1 %	6,7 %
Bør reduseres	10,4 %	8,7 %
Akseptabelt	45,2 %	45,2 %
Bør økes	25,3 %	27,4 %
Bør økes mye	10,0 %	12,0 %

Tabell 6. Hva synes du om bestandsmålet for gaupe, som Stortinget har vedtatt at vi skal ha i Norge? Bestandsmålene uttrykkes i antall ynglinger pr år (hunndyr som føder ungekull), og er i dag for gaupe 65 ynglinger pr år. Vektet på kjønn, alder, utdanning, og geografi. (N = 3973)

	Uvektet tall	Vektet tall
Bør reduseres mye	6,7 %	5,6 %
Bør reduseres	16,3 %	14,5 %
Akseptabelt	58,8 %	59,8 %
Bør økes	14,2 %	15,2 %
Bør økes mye	4,0 %	4,9 %

Tabell 7. Hva synes du om bestandsmålet for jerv, som Stortinget har vedtatt at vi skal ha i Norge? Bestandsmålene uttrykkes i antall ynglinger pr år (hunndyr som føder ungekull), og er i dag for jerv 39 ynglinger pr år. Vektet på kjønn, alder, utdanning, og geografi. (N = 3979)

	Uvektet tall	Vektet tall
Bør reduseres mye	7,3 %	5,9 %
Bør reduseres	18,6 %	16,2 %
Akseptabelt	57,3 %	58,7 %
Bør økes	13,0 %	14,6 %
Bør økes mye	3,7 %	4,7 %

Kategorien "akseptabelt" er den de aller fleste har krysset av. Færrest går til skalaens ytterkanter for å finne den verdien som best representerer det de mener. Ulven utgjør ikke noe unntak, men her sprer utvalget seg litt mer. Det er bare når det gjelder ulv at et flertall ikke vurderer bestandsmålet som akseptabelt. Fordelingen er mer høyreskjev enn for de andre artene. Ganske mange mener at antallet bør økes eller økes mye (35 prosent). Når det gjelder jerv er forholdet motsatt. Blant de som mener at bestandsmålet bør endres er det et flertall som syns det bør reduseres. Utvalget plasserer gaupa midt i mellom. For den arten er det omtrent like store andeler som vil øke og redusere målet.

3.2 Synet på bestandsmål for bjørn i Norge, sammenheng med bakgrunnsfaktorer og holdninger

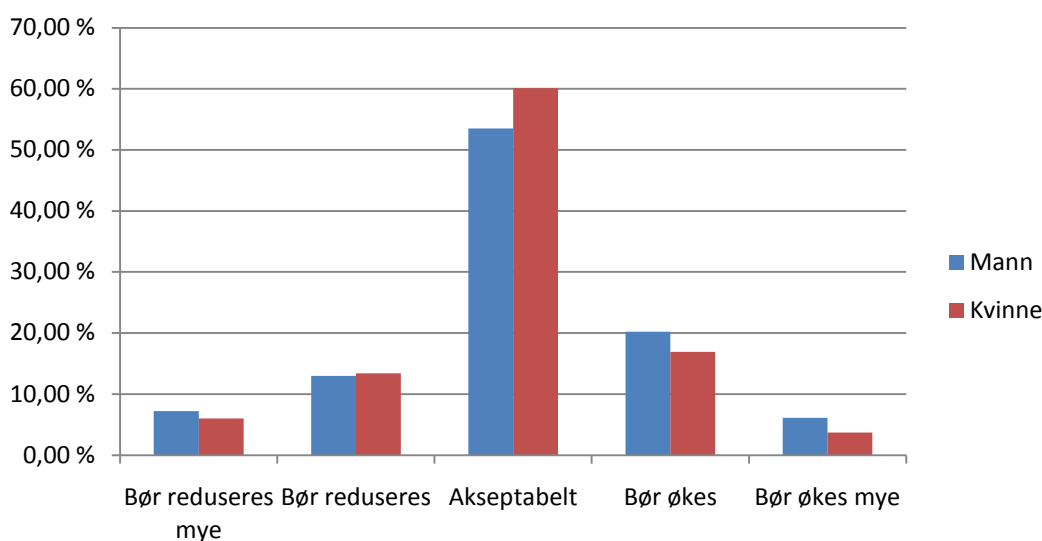
Kjønn, alder og sosial klasse er det vi kan kalle standard samfunnsvitenskapelige bakgrunnsvariabler. Når vi her skal undersøke hvordan vurderingene av bestandsmålet for bjørn er fordelt i ulike deler av befolkningen begynner vi med å se på disse variablene.

3.2.1 Kjønn

Kjønn har tidligere vist seg å ha betydning for holdninger til rovdyrrelaterte spørsmål. Kvinner synes å være mer skeptiske enn menn, uavhengig av hvordan positive og negative holdninger måles (Bjerke m.fl. 2002). Dette er interessant, ettersom kvinner ofte har en tendens til svare mer "miljøvennlig" enn menn i spørreundersøkelser (se for eksempel Zelezny 2000). Bjerke m. fl. (2002) fant at kvinner særlig ga uttrykk for mer bekymring for familiens sikkerhet (når det gjaldt ulv) og mindre vilje til å godta ulv i nærheten, enn det menn gjorde. Når det gjaldt syn på bestandsstørrelsen, var det mindre forskjell, men den var likevel til stede. Det ble ikke spurt om syn på bestandsmål i denne studien fra 2000 (Bjerke m.fl. 2002). Nedenfor presenterer vi tall som viser sammenhengen mellom kjønn og vurderinger av bestandsmålene i vårt materiale, tabell 8 og figur 2.

Tabell 8. Fordelinger i synet på bestandsmålet for bjørn blant kvinner og menn

	Kvinne n = 1908	Mann n = 2072
Bør reduseres mye (1)	6,0 %	7,2 %
Bør reduseres (2)	13,4 %	13,0 %
Akseptabelt (3)	60,1 %	53,5 %
Bør økes (4)	16,9 %	20,2 %
Bør økes mye (5)	3,7 %	6,1 %

Figur 2. Fordelinger i synet på bestandsmålet for bjørn blant kvinner og menn

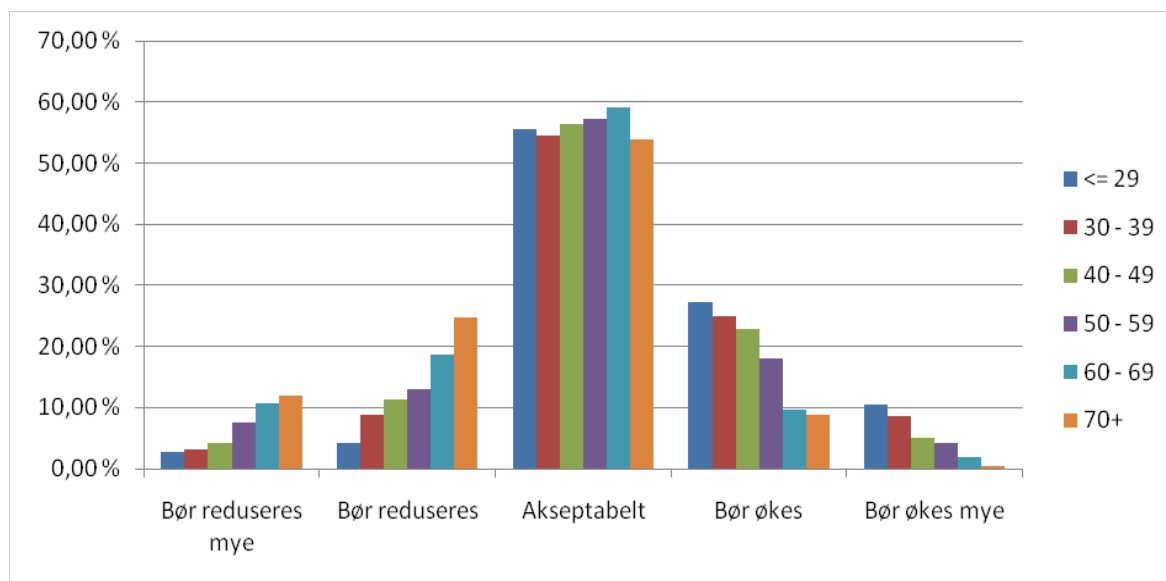
Her observerer vi en liten signifikant ($p = 0,033$), men relativt ubetydelig kjønnsforskjell. Kvinner har som gruppe en litt større tendens til å akseptere bestandsmålene for bjørn som de er, enn det menn har. Vi ser at mennene sprer seg noe mer over hele skalaen. Mens hele 60 prosent av kvinnene mener at nivået er akseptabelt, mener 54 prosent av mennene det samme. Menn har også en større tendens til å gå inn for store endringer. De mener oftere at bestandsmålet må reduseres mye, samtidig som det også er mer vanlig blant dem å mene at det bør økes mye. Vi kan si at flere kvinner enn menn slutter opp om gjeldende politikk, men forskjellene er altså ganske små.

3.2.2 Alder

Som kjønn har også alder vist seg å ha betydning. Dette er tydelig vist i kvantitative studier (for eksempel Bjerke m.fl. 2002), og det er mange indikasjoner på dette også i kvalitative studier (for eksempel Skogen 2001). Yngre har en tendens til å gi uttrykk for mer positive holdninger til rovdyr enn eldre. Dette kan ha flere årsaker, men det er vanlig å peke på i hvert fall to: Eldre mennesker vokste opp i en tid da holdningene til store rovdyr gjennomgående var negative, tidvis svært fiendtlige. Vi vet at holdninger som erverves tidlig i livet sjelden gjennomgår dramatiske endringer senere. Eldre mennesker har også oftere enn yngre en bakgrunn i – eller i hvert fall førstehånds kjennskap til – økonomisk utnyttelse av naturressurser, for eksempel i form av utmarksbeite, som kan komme i konflikt med store rovdyr. Her følger tallene for sammenhengen mellom alder holdninger til bestandsmålene for bjørn, tabell 9 og figur 3.

Tabell 9. Effekt av alder på synet på bestandsmål for bjørn i Norge.

	<= 29 n = 438	30 – 39 n = 621	40 – 49 n = 840	50 – 59 n = 892	60 – 69 n = 931	70+ n = 258
Bør reduseres mye (1)	2,7 %	3,1 %	4,2 %	7,5 %	10,7 %	12,0 %
Bør reduseres (2)	4,1 %	8,9 %	11,4 %	13,1 %	18,7 %	24,8 %
Akseptabelt (3)	55,5 %	54,6 %	56,5 %	57,2 %	59,1 %	53,9 %
Bør økes (4)	27,2 %	25,0 %	22,9 %	18,0 %	9,7 %	8,9 %
Bør økes mye (5)	10,5 %	8,5 %	5,0 %	4,1 %	1,8 %	0,4 %
Gjennomsnitt	3,39	3,27	3,13	2,98	2,73	2,61

Figur 3. Effekt av alder på synet på bestandsmål for bjørn i Norge.

En ANOVA test viser at det er klart signifikante forskjeller mellom aldersgruppene og synet på bestandsmålet for bjørn i Norge ($p < 0,000$, $F = 65.765$, $df = 5$). Grovt framstilt er eldre folk mindre positive enn yngre, men innenfor alle aldersgrupper er det mest vanlig å vurdere bestandsmålet som akseptabelt. Størst forskjell er det mellom gruppene 70+ og 60-69. Henholdsvis 54 prosent og 59 prosent godtar bestandsmålet. Det finnes ikke systematiske aldersforskjeller blant de som mener at målet om 15 ynglinger er akseptabelt. Når vi ser på de som går inn for endringer er imidlertid aldersforskjellene betydelige. Bare 9 prosent av de som er 70 eller mer sier at bestandsmålet bør økes ellers økes mye, mens hele 39 prosent i gruppa som er mellom 20 og 29 mener det samme. I motsatt ende ser vi at bare 7 prosent av de

yngste mot 27 prosent av de eldste mener at bestandsmålet bør reduseres ellers reduseres mye.

3.2.3 Sosial klasse

Tidligere forskning har vist at sosial klasse – særlig om man også tar hensyn til kulturelle aspekter – kan spille en rolle for hvordan folk posisjonerer seg i "rovdyrfeltet" (se for eksempel Skogen & Thrane 2008, Krangle & Skogen 2010, 2010 i trykk). Klasse er et komplekst begrep. Vi tar utgangspunkt i tre dimensjoner; utdanning, inntekt og kulturelle ressurser.

Utdanning er en variabel som har vært brukt i de fleste undersøkelser av miljøholdninger. Den fungerer godt som indikator på sosiokulturell posisjon, og vil også gjøre nytten her. Mange studier, både norske og utenlandske, har vist at det er en sammenheng mellom utdanningsnivå og hvordan folk forholder seg til miljøproblemer og naturvern. De som har mye utdanning er stort sett mer opptatt av miljøvern (i hvert fall når sammenhengen måles i spørreskjemaundersøkelser) enn de som har lite utdanning. Noen undersøkelser fra Norge viser at det samme gjelder for synet på de store rovdyra: De høyt utdannede er som oftest mest positivt innstilte til dem (Kaltenborn m.fl. 1998, Bjerke & Kaltenborn 2000, Bjerke m.fl. 2002). Utdanningsnivå er klassifisert i fire kategorier: Bare grunnskole, videregående skole (inkl. fagbrev etc.), høyere utdanning inntil fire år, høyere utdanning mer enn fire år.

Inntekt eller økonomiske ressurser hører til i kjernen av klassebegrepet. Vi har for første gang mulighet til å inkludere *husholdsinntekt* i modellen, noe som ikke lot seg gjøre i 2000 (Bjerke m.fl. 2002). I og med at ingen, så vidt vi vet, har sett på dette før hadde vi egentlig ingen klare forventninger om hva vi ville finne.

Et grovt mål på kulturelle ressurser (kulturell kapital), som har vist seg vellykket tidligere, er rett og slett hvor mange bøker folk har hjemme. Respondentene ble bedt om å oppgi dette så godt de kunne på en seksdelt skal fra "ingen" til "mer enn 1000" (og de fikk tips om at en meter i bokhylla vanligvis tilsvarer omtrent 50 bøker). Dette kan gi en – rett nok omtrentlig – indikasjon på det vi kanskje kan kalle en persons intellektuelle eller akademiske orientering, og har i tidligere studier vist seg å bidra til å forklare folks holdninger til røyking, deres politiske orientering, holdninger til miljøvern, syn på biologisk mangfold, og – altså – holdninger til rovdyr (Pedersen 1996, Skogen 1996, Strandbu & Skogen 2000, Krangle & Pedersen 2001, Skogen & Thrane 2008, Fischer m.fl. 2010).

For variablene utdanning og antall bøker hjemme analyserte vi sammenhengen mellom vurderingen av bestandsmålet for bjørn etter samme oppskrift som over. Analysene viste svake sammenhenger som ikke var statistisk signifikante. I alle gruppene er det sånn at kategorien akseptabelt fikk størst oppslutning, mer enn 50 prosent. Det er en tendens til at folk som avsluttet utdannelsen etter grunnskolen noe sjeldnere enn de andre oppfattet målsetningen som akseptabel – 53 prosent. Sammenligningsvis mente 59 prosent av de med fireårige universitets eller høyskoleutdanning det samme. I gruppa med grunnskoleutdanning finner vi de største andelene av folk som mener at bestandsmålet bør endres mye. 11 prosent krysset av for reduseres mye, mens 8 prosent krysset av for økes mye. Når det gjelder "antall bøker hjemme" er det igjen sånn at "akseptabelt" er vanligste svar, mer enn 50 prosent i samtlige grupper. Her er det de som oppgir å ha mer enn tusen bøker som oftest vil ha endring. "Bare" 51 prosent av dem mener at dagens bestandsmål er akseptabelt. 22 prosent av dem mener at bestanden bør økes og 7 prosent at den bør økes mye. 13 prosent synes det bør reduseres, mens 7 prosent at det bør reduseres mye. Gruppene som gir størst oppslutning til bestandsmålet er de som oppgir å ha inntil 20 bøker og mellom 20 og 100 bøker. 60 prosent i begge grupper mener at målet akseptabelt. Vi må understreke at forskjellen mellom gruppene ikke er statistisk signifikante. Det er med andre ord en viss sannsynlighet for at de er tilfeldige. Når det gjelder husholdningsinntekt foretok vi en bivariat regresjonsanalyse. Vi fant en svak positiv effekt av inntekt på synet på bestandsmålet ($\beta = 0,02$, $p = 0,004$). Til

tross for den svake effekten viser ANOVA-testen at modellen er signifikant ($p= 0.024$, $F= 5,094$, $df 1$). Analysen viser at den samlede variasjonen i holdning til bestandsmålet har lite med inntekt å gjøre ved at inntekt kun forklarer 0,2 % av variasjonen i synet på bestandsmålet.

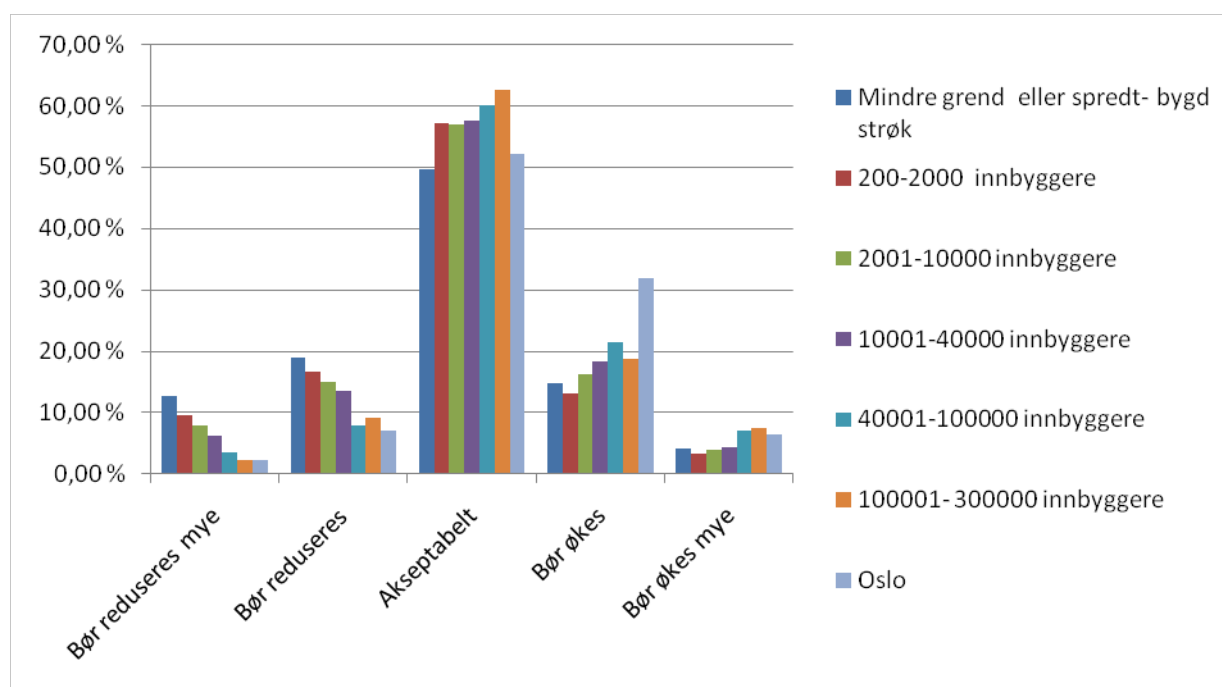
Hvordan man vurderer bestandsmålet for bjørn ser ved første øyekast ut til å ha lite med sosial klasse å gjøre. Men, som vi kommer tilbake til seinere i rapporten, er sammenhengen mellom klasse og holdninger i rovdyrspørsmålet mer komplekst enn at vi med disse enkle analysene kan avvise at det finnes sammenhenger.

3.2.4 Bosted: Urban-rural

Vi stilte utvalget spørsmål om størrelsen på stedet de bor. På den måten får vi fram en urban-rural akse. Begrunnelsen for å ta med dette er relativt åpenbar i en studie av et tema som oppfatninger av rovviltforvaltning, og er grundig redegjort for i forrige rapport (Tangeland m.fl. 2010). Spørsmålsformuleringen: "Her ønsker vi at du skal svare på hvor du bor nå" Respondentene skulle svare på en skala som starter med verdien "mindre grend eller spredtbygd strøk", og som deretter har intervallene 200-2000, 2001-10000, 10001-40000, 40001-100000, 100001-300000 og til slutt Oslo som er den eneste kommunen i Norge med mer enn 300000 innbyggere, tabell 10 og figur 4.

Tabell 10. Effekt av bostedstørrelse på synet på bestandsmål for bjørn i Norge.

	Mindre grend eller spredtbygd strøk n = 460	200-2000 n = 452	2001-10000 n = 784	10001-40000 n = 1043	40001-100000 n = 443	100001-300000 n = 408	Oslo n = 386
Bør reduseres mye	12,6 %	9,6 %	7,9 %	6,2 %	3,6 %	2,2 %	2,3 %
Bør reduseres	18,9 %	16,7 %	14,9 %	13,6 %	7,9 %	9,1 %	7,0 %
Akseptabelt	49,6 %	57,2 %	57,0 %	57,5 %	60,0 %	62,7 %	52,2 %
Bør økes	14,8 %	13,1 %	16,3 %	18,4 %	21,5 %	18,7 %	31,9 %
Bør økes mye	4,1 %	3,3 %	4,0 %	4,3 %	7,0 %	7,4 %	6,5 %
Gjennomsnitt	2,79	2,84	2,93	3,01	3,20	3,20	3,33

Figur 4. Effekt av bostedstørrelse på synet på bestandsmål for bjørn i Norge.

Vurderingen av bestandsmålet for bjørn varierer signifikant med størrelsen på informantenes bosted ($p < 0.000$, $F = 24\ 375$, $df = 6$). Uansett bosted mener minst halvparten at bestandsmålet er akseptabelt. Ellers er sammenhengen grovt sagt sånn at folk som bor på store steder oftere enn de som bor på mindre steder ønsker at bestandsmålet skal økes. Motsatt mener folk som bor på mindre steder oftere at målet burde reduseres eller reduserer mye. Det tilsvarende tallet for Oslo er 9 prosent. Når det gjelder andelen som mener at bestandsmålet er akseptabelt er det faktisk Oslo som ligner mest på folk fra de minste stedene, med andeler på henholdsvis 50 og 52 prosent. Vi finner med andre ord de største gruppene av respondenter som vil ha endring i ytterkanten av den urban-rurale aksen.

3.2.5 Bosted: Bjørn i nærheten

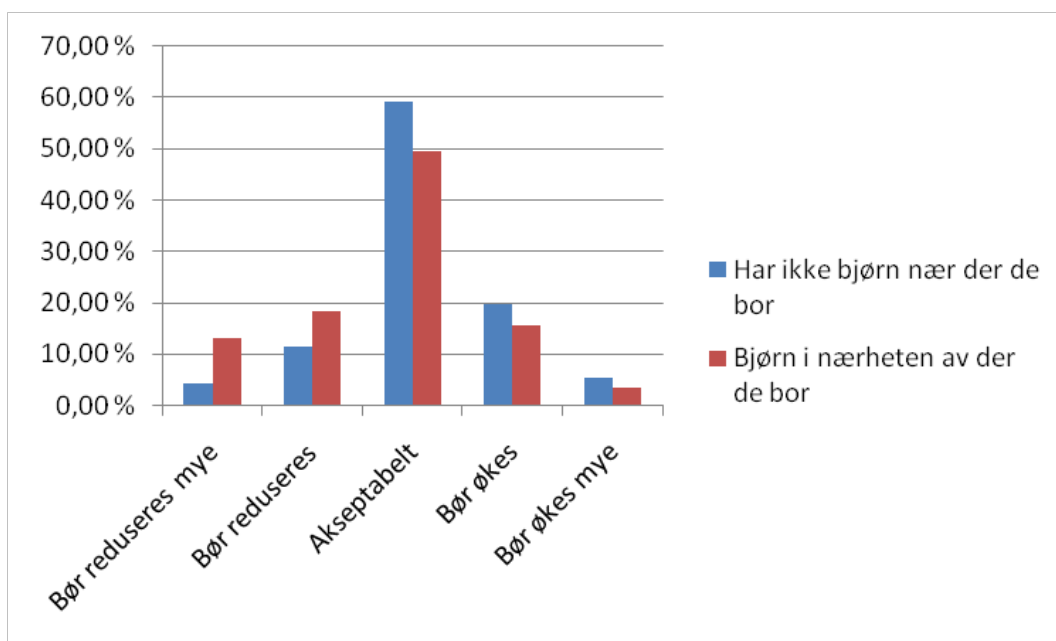
Vi stilte spørsmål om folk selv oppfatter at de har bjørn (eller ulv, jerv, gaupe, avhengig av arten vi fokuserer på) i nærheten av der de bor. Spørsmålet er stilt på denne måten: *Hvilke av følgende rovdyr finnes der du bor?* Respondenten kunne krysse av på seks alternativer: *gaupe, jerv, bjørn, ulv, det fins ikke rovdyr der jeg bor eller vet ikke*. Vi måler en subjektiv oppfatning som ikke nødvendigvis sier noe presist om bjørnetettheten der folk bor. Slikt er vanskelig å kartlegge i denne typen undersøkelse, av flere grunner. Dels forflytter bjørnen seg raskt og over store avstander, og dels er det ofte manglende samsvar mellom lokalbefolkningens oppfatning av bjørnetettheten og den offisielle. Det viktige her er imidlertid nettopp at vi måler folks følelse eller opplevelse av å ha bjørn i nærheten (eller en av de andre artene). I den grad dette påvirker deres oppfatninger av bestandsmålet, er det vel så viktig som den faktiske nærheten til bjørn.

Målet er av en helt annen type enn det vi brukte i forrige rapport, der vi opererte med fire forhåndsdefinerte "rovdyrområder", områder som faktisk har rovdyrbestander, hvor det er eller har vært konflikter. Dette er et objektivt mål, og i kombinasjon med den urban-rurale aksen (antall innbyggere på hjemstedet) gir det viktig informasjon. Det er likevel klart at det omfatter mange innbyggere som ikke har store rovdyr i nærheten. Når vi spør om bjørn, har for eksempel ikke folk i ulveområdene i Østfold noen førstehåndserfaring. Derfor vil vi denne

gangen nærme oss temaet fra en annen side. Her er det folks subjektive opplevelse vi er ute etter, tabell 11 og figur 5.

Tabell 11. Effekten av å ha eller ikke ha bjørn nær der man bor på synet på bestandsmålet for bjørn

	Har ikke bjørn nær bosted n = 2947	Har bjørn nær bosted n = 1033
Bør reduseres mye (1)	4,4 %	13,1 %
Bør reduseres (2)	11,4 %	18,3 %
Akseptabelt (3)	59,2 %	49,5 %
Bør økes (4)	19,6 %	15,7 %
Bør økes mye (5)	5,4 %	3,5 %
Gjennomsnitt	3,10	2,78

Figur 5. Effekten av å ha eller ikke ha bjørn nær der man bor på synet på bestandsmålet for bjørn

Det er klar signifikant sammenheng mellom vurderingen av bestandsmålet for bjørn og oppfattelsen av om man har bjørn nær der man bor eller ikke ($p < 0,000$, $F=103,897$, $df = 1$). De som sier de har bjørn i nærheten av der de bor går oftere inn for reduksjoner og de mener sjeldnere at målet er akseptabelt. 31 prosent vil at målsetningen bør reduseres eller reduseres mye. I samme gruppe er det likevel halvparten som mener at nivået er akseptabelt. I gruppa som oppgir ikke å ha bjørn i nærheten av der de bor mener 59 prosent at bestandsmålet er akseptabelt. Denne gruppa er med andre ord mindre interessert i endring. Blant de av dem som vil endre bestandsmålet mener et klart flertall at det bør økes.

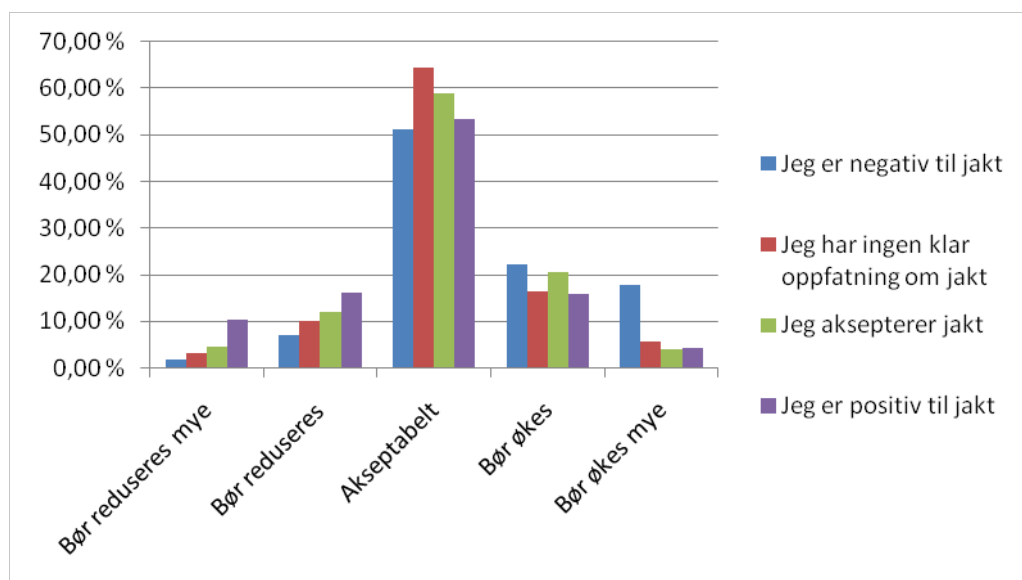
3.2.6 Synet på jakt

I våre kvalitative studier av rovviltkonfliktene, som særlig har pågått i ulveområdene på Østlandet, har *jakt* vist seg å være et meget viktig tema. Dette skyldes at jakt er viktig for mange som bor i områder med ulv (og selvsagt i distrikts-Norge generelt) og at jakta kan påvirkes negativt av store rovdyr. Dette gjelder særlig ulv, som er en trussel både mot jaktbart storvilt og mot høyt verdsatte jakthunder. Også bjørn og gaupe kan gjøre innhogg i bestander

av elg og rådyr (slik jegerne ofte ser det, se Skogen m.fl. 2010). Vi har intervjuet mange jegere som er negative til ulv, og som mener at bestandene av gaupe og bjørn er mer enn store nok. Men det finnes også jegere som ser annerledes på dette, og som ikke har noe i mot store rovdyr. Det kan være grunn til å tro at det generelle synet man har på jakt varierer sammen med synet man har på det offisielle målet for bjørnebestanden, tabell 12 og figur 6.

Tabell 12. Effekten av grunnsyn på jakt synet på bestandsmålet for bjørn

	Jeg er negativ til jakt n = 215	Jeg har ingen klar oppfatning om jakt n = 245	Jeg aksepterer jakt n = 1969	Jeg er positiv til jakt n = 1549
Bør reduseres mye (1)	1,9 %	3,3 %	4,7 %	10,3 %
Bør reduseres (2)	7,0 %	10,2 %	11,9 %	16,1 %
Akseptabelt (3)	51,2 %	64,5 %	58,9 %	53,4 %
Bør økes (4)	22,3 %	16,3 %	20,6 %	15,9 %
Bør økes mye (5)	17,7 %	5,7 %	3,9 %	4,3 %
Gjennomsnitt	3,47	3,11	3,07	2,88

Figur 6. Effekten av grunnsyn på jakt synet på bestandsmålet for bjørn

Det er en signifikant sammenheng mellom grunnsynet på jakt og synet på bestandsmålet for bjørn ($p < 0,000$, $F=35,432$, $df = 3$). Desto mer positiv man er til jakt desto større gard ønsker man at bestandsmålene skal reduseres. Innenfor alle grupper er det igjen et flertall som har krysset av for "akseptabelt". I gruppa som ikke har noen klar oppfatning om jakt svarer hele 65 prosent det. Gruppene som har en klar oppfatning om jakt, enten ved at de svarer "jeg er negativ" eller "jeg er positiv", mener noe sjeldnere at nivået er akseptabelt (hhv 51 prosent og 53 prosent). Gruppa som er negative til jakt er ganske få ($n=215$), og de er også de som skiller seg klart ut i synet på bestandsmålet. Hele 40 prosent av dem mener at bestandsmålet for bjørn bør økes. Gruppa som svarer et de er positive til jakt er den som oftest mener at målet bør reduseres – 26 prosent.

3.2.7 Synet på omfanget av vernet natur

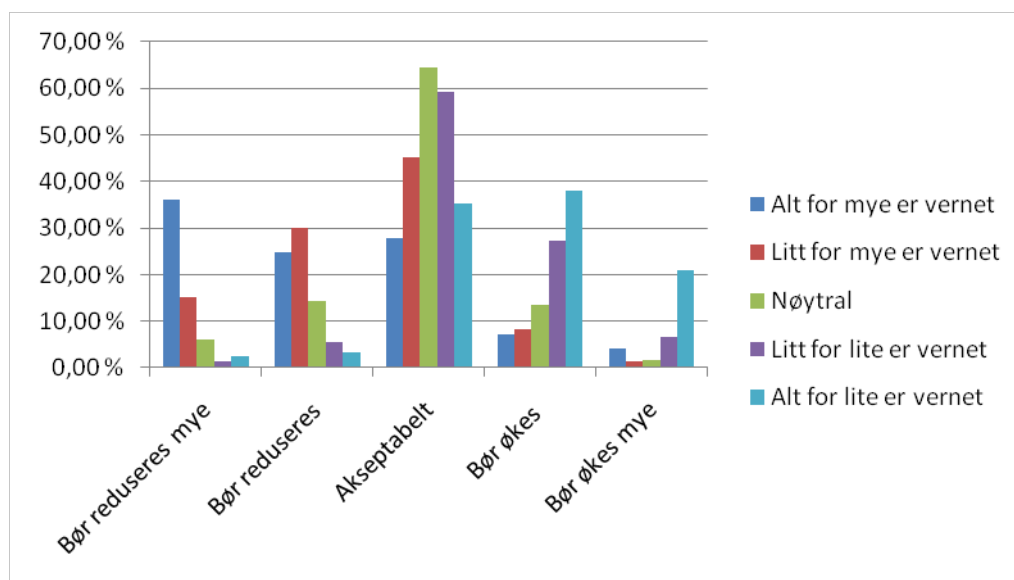
Vi tar med en variabel som måler folks oppfatning av omfang av vernede områder i Norge. Vi vil gjerne se om synet på områdevern henger sammen med synet på forvaltning av store

rovdyr. Både områdevern og rovdryrvern kan legge begrensinger på utnyttelse av utmarksressurser, og kan av noen ses som uttrykk for samme tendens til umyndiggjøring av bygdefolk og framveksten av et "urbant" natursyn. Og omvendt, vern av naturområder og arter kan betraktes som like nødvendige tiltak for å redde det som er igjen av norsk natur.

Spørsmålet er stilt slik: *Hva synes du om omfanget av naturområder i Norge som er vernet?* Svaralternativene var: *Alt for lite er vernet, Litt for lite er vernet, Nøytral, Litt for mye er vernet, Alt for mye er vernet og Vet ikke.* I tabell 13 og figur 7 er fordelingen i svarene presentert.

Tabell 13. Effekten av syn på omfanget av vernet natur på synet på bestandsmålet for bjørn i Norge.

	Alt for mye er vernet n = 166	Litt for mye er vernet n = 352	Nøytral n = 1961	Litt for lite er vernet n = 759	Alt for lite er vernet n = 458
Bør reduseres mye (1)	36,1 %	15,1 %	6,0 %	1,4 %	2,4 %
Bør reduseres (2)	24,7 %	30,1 %	14,4 %	5,4 %	3,3 %
Akseptabelt (3)	27,7 %	45,2 %	64,4 %	59,2 %	35,4 %
Bør økes (4)	7,2 %	8,2 %	13,6 %	27,4 %	38,0 %
Bør økes mye (5)	4,2 %	1,4 %	1,6 %	6,6 %	21,0 %
Gjennomsnitt	2,19	2,51	2,90	3,32	3,72

Figur 7. Effekten av syn på omfanget av vernet natur på synet på bestandsmålet for bjørn i Norge.

Her får vi store utslag ($p=0.001$, $F=200,653$, $df=4$). I begge ender av skalaen finner vi at mindretallet aksepterer bestandsmålet for bjørn. Til gjengjeld sa et overveldende flertall av de som er nøytrale til spørsmålet om områdevernets utbredelse at målet er akseptabelt, hele 64 prosent. I den lille gruppa ($n=166$) som mener at altfor mye er vernet er det til sammenligning bare 28 prosent som mener det samme. Mer enn 60 prosent mener at målet bør reduseres. 36 prosent mener at det må reduseres mye, mens 25 prosent nøyer seg med å si at det må reduseres. Gruppa som mener at alt for lite er vernet er heller ikke veldig stor – 458 personer. Blant dem mener 21 prosent at bestandsmålet bør økes mye og 38 prosent at det bør økes. Vi kan si at holdninger til områdevern og vurderinger av bestandsmålet for bjørn henger nøye sammen, men det er viktig å legge merke til at gruppene som går til ytterpunktene på skalaen for områdevern er ganske små, og at gruppa som oppgir å være nøytral utgjør nær halvparten av utvalget.

3.2.8 Tillit til informasjon og kunnskap

Vi tar med to variabler som handler om hvilke informasjonskilder man har tillit til i rovviltsspørsmålene. Lista over informasjonskilder (se tabell 14) berører både dimensjonen kunnskapstype (folkelig erfaringskunnskap vs. institusjonalisert akademisk kunnskap) og makt (aktører som representerer tunge institusjoner og aktører som av mange vil oppfattes som representanter for det dominerende perspektivet på vern, samt aktører som vanligvis ikke vil oppfattes som representanter for noe "establishment"). De to faktorene fanger i stor grad opp dette. De skiller nokså entydig mellom aktører som typisk representerer ulike kunnskapsformer. Man ser også tydelig en maktdimensjon, selv om denne ikke er fullt så tydelig: Det er ikke åpenbart at representanter for [Naturvern] har mer makt enn lokalpolitikere i rovdryområder. Men ser vi på slike organisasjoner som representanter for en hegemonisk diskurs³, er det nokså innlysende at Våre rovdyr *kan* oppfattes som del av en maktstruktur på rovviltfeltet. Det vi er på sporet av her, er jo ikke mengden makt de ulike aktørene *faktisk* har, men hvordan de *oppfattes* av respondentene. På bakgrunn av funn i tidligere kvalitative studier virker det rimelig å anta at en opplevd maktdimensjon er en differensieringsakse som virker sammen med holdning til ulike kunnskapstyper. Dette ble i høy grad også bekreftet i analysene av data fra 2000 (Bjerke m.fl. 2002, Skogen & Thrane 2008), der disse to tillitsdimensjonene viste seg å være meget nær koblet til meninger om rovdyr: Det å ha tillit til lokale, uformelle informasjonskilder var sterkt forbundet med for eksempel å ønske en redusert ulvebestand, mens det å stole på institusjonelle informasjonskilder pekte mot et ønske om en økt ulvebestand.

Tabell 14. Hvor mye syns du at du kan stole på de som er nevnt nedenfor når de snakker om forvaltning av naturen og ville dyr? På en skala fra 1 (Stoler absolutt ikke på) til 5 (Stoler helt og holdent på). Informasjonskildene er rangert etter hvor mye folk stolte på dem.

Informasjonskilde	Gjennomsnitt	Standard avvik
Erfarne jegere	3,51	0,939
Forskere. biologer	3,46	0,968
Ansatte i Statens Naturoppsyn	3,32	0,981
Folk som bor der rovdyr finns	3,30	1,091
Direktoratet for naturforvaltning	3,30	0,986
Regionale rovviltnemnder	3,27	0,944
Bønder som driver med sau	2,72	1,272
Naturvernorganisasjoner	2,71	1,112
Lokalpolitikere	2,37	0,957
Aviser. TV og internett	2,10	0,856
Stortingspolitikere	2,01	0,885

For å redusere kompleksiteten og tydeliggjøre bildet ble en eksplorerende faktoranalyse gjennomført på informasjonskilden. *Faktoranalyse* er en statistisk teknikk som kan avdekke underliggende dimensjoner i større sett av spørsmål. Vi kan finne ut om det er en tendens til at bestemte svar på ett spørsmål henger sammen med bestemte svar på andre spørsmål. På denne måten får vi fram et antall profiler eller *faktorer*, som kan antas å ligge under måten folk besvarer alle spørsmålene på. Her er vi ute etter å finne dimensjoner i hvem folk stoler på, eller vi kan også kalle det for *tillitsprofiler*, som gjør seg gjeldende når det gjelder tillit til

³ Dominerende tankesett, referanseramme.

informasjonskilder. Neste og avgjørende skritt blitt naturligvis å se hvordan disse igjen henger sammen med holdninger til bestandsmålene for store rovdyr.

Tabell 15. Faktoranalyse av de ti informasjonskildene

Faktor	Ladning	Eigenvalue	Forklart variasjon	Cronbach's Alpha	Gjennomsnitt
Stoler på institusjoner		3,165	30,59 %	0,786	3,01
Ansatte i Statens Naturoppsyn	,826				
Direktoratet for naturforvaltning	,809				
Forskere. biologer Regionale rovviltnemnder	,743				
Naturvernorganisasjoner	,593				
Stortingspolitikere	,560				
Stoler på lokale		2,415	23,90 %	0,728	2,98
Bønder som driver med sau	,793				
Folk som bor der rovdyr finns	,772				
Erfarne jegere	,691				
Lokalpolitikere	,660				
Overall			54,49 %	0,679	

Note: Extraction method: Principal Axis Factoring. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

Faktoranalysen avdekket to faktorer (kategorier av informasjonskilder) som tilsammen forklarer 54 % av variasjonen i tallmaterialet, tabell 5. Faktorene ble navngitt basert på hvilke av informasjonskildene den omfattet. Den første faktoren inneholder seks informasjonskilder som alle var representanter for institusjonell kunnskap. Faktoren ble derfor kalt *stoler på institusjoner*. Den andre faktoren inneholder fire informasjonskilder med en lokal forankring og den fikk derfor navnet *stoler på lokale*.

Her presenterer vi kort resultatene fra to bivariate regresjonsanalyser der synet på bestandsmålet for bjørn først sees i sammenheng med graden av å stole på institusjoner (tabell 16) og så i sammenheng med graden av å stole på lokale aktører (tabell 17).

Tabell 16. Effekten av å stole på institusjoner på syn på bestandsmålet for bjørn i Norge, 15 ynglinger pr år (hunndyr som føder ungekull). Målt på en skala fra 1 til 5, hvor 1 = Bør reduseres mye og 5 = Bør økes mye.

Variabel	Beta	Sig.
Konstant	1.980	***
Stoler på institusjoner	0,345	***
R ² _{adj.}	,071	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$

Tabell 17. Effekten av å stole på lokale på syn på bestandsmålet for bjørn i Norge, 15 ynglinger pr år (hunndyr som føder ungekull). Målt på en skala fra 1 til 5, hvor 1 = Bør reduseres mye og 5 = Bør økes mye.

Variabel	Beta	Sig.
Konstant	4,604	***
Stoler på lokale	-0,532	***
R ² _{adj.}	0,230	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$

Begge sammenhengene er klart signifikante. Modellene predikerer henholdsvis at jo mer man stoler på institusjonene jo høyre skårer man på skalaen for bestandsmålet og jo mer man stoler på "lokale" jo lavere skårer man. Vurderingen av bestandsmålet for bjørn er positivt assosiert med å stole på institusjoner, og negativt med å stole på lokale aktører.

3.2.9 Hvem skal bestemme?

Respondentene ble presentert for en liste over 11 aktører som har eller kan ha en rolle i forvaltningen av store rovdyr. De ble spurt om hvem som skulle få være med å bestemme hvordan rovdyrene skal forvaltes, tabell 18. Spørsmålet ble stilt sånn som det framkommer i tabellens overskrift.

Tabell 18. Hvor enig eller uenig er du i at følgende aktører skal få være med å bestemme hvordan rovdyrene skal forvaltes? Målt på en skala fra Helt uenig (1) til Helt enig (5). Aktørene er rangert etter hvor enig folk var i at de skulle være med på å bestemme.

Hvem	Gjennomsnitt	Standard avvik
Direktoratet for naturforvaltning	3,85	0,978
Rovdyrforskere	3,71	1,047
Regionale rovviltnemndene	3,64	0,920
Miljøverndepartementet	3,42	1,091
Kommunene	3,40	1,062
Lokalbefolkningen	3,27	1,178
Storting	3,15	1,197
Fylkesmannen	3,14	1,071
Landbrukets næringsorganisasjoner	3,03	1,147
Jegere	2,96	1,150
Naturvernorganisasjoner	2,95	1,182

Graden av enighet ble målt på en skala fra 1 (helt uenig) til 5 (helt enig). Ni av aktørene hadde en gjennomsnittsverdi på over 3 (nøytral). Dette tyder på at dette var aktører som utvalget mente burde være med på å bestemme rovdyrforvaltningen. Det var kun to aktører, jeger og naturvernorganisasjoner, som hadde et gjennomsnitt på under tre (dvs. folk var uenig i at de skulle delta i forvaltningen av rovdyrene). Direktoratet for naturforvaltning var den av aktørene som flest mente burde være med på å bestemme rovdyrforvaltningen. På andre plass kom rovdyrforskere. Regionale rovviltnemndene var på tredje plass.

Også når det gjelder synet på hvem som skal bestemme i rovviltforvaltningen ble en eksplorerende faktoranalyse gjennomført (tabell 19). Faktoranalysen avdekket tre faktorer (kategorier av aktører) som til sammen forklarer 64 % av variasjonen i tallmaterialet, tabell 19. Faktorene ble navngitt basert på hvilke av aktørene de omfattet. Den første faktoren inneholder tre aktører som kan assosieres med arbeid knyttet til miljøvern og miljøvitenskap. Dermed velger vi å kalle denne faktoren for *miljøeksperter*. Den andre faktoren består av aktører som helt eller delvis arbeider med å ivareta lokale interesser i rurale områder. Vi kaller derfor denne faktoren for *bygdeinteresser*. Faktor 3 inneholder fire institusjoner som har sitt arbeid knyttet til politiske prosesser. Faktor tre ble derfor kalt for *politiske institusjoner*.

Tabell 19. Synet på at elleve ulike aktører skal delta i forvaltningen av rovdyr.

Faktor	Ladning	Eigenvalue	Forklart variasjon	Cronbach's Alpha	Gjennomsnitt
Miljøeksperter		3,388	23,04 %	0,756	3,43
Rovdyrforskere	0,859				
Direktoratet for naturforvaltning	0,779				
Naturvernorganisasjoner	0,707				
Bygdeinteresser		2,444	21,39 %	0,697	3,25
Lokalbefolkningen	0,797				
Jegere	0,745				
Landbrukets næringsorganisasjoner	0,712				
De regionale rovviltnemndene	0,598				
Politiske institusjoner		1,232	19,79 %	0,733	3,30
Storting	0,788				
Fylkesmannen	0,740				
Miljøverndepartementet	0,631				
Kommunene	0,613				
Overall			64,22 %	0,728	

Note: Extraction method: Principal Axis Factoring. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

Miljøeksperter var den gruppen som flest ønsket skulle spille en rolle i forvaltningen av rovdirene (3,43). *politiske institusjoner* fulgte på andre plass (3,30). På sisteplass kommer *bygdeinteresser* med en gjennomsnittsverdi på 3,25. Alle tre har en gjennomsnittsverdi på over 3 som viser at utvalget på gjennomsnittsnivået mener at alle tre bør ha en rolle i rovdyrforvaltningen.

Nedenfor presenterer vi to bivariate regresjoner for sammenhengen mellom synet på bestandsmål for bjørn og de to faktorene *miljøeksperter* (tabell 20) og *bygdeinteresser* (tabell 21).

Tabell 20. Regresjonsmodell. Effekten av å mene at *miljøeksperter* skal være med på å bestemme i rovdyrforvaltningen på syn på bestandsmålet for bjørn i Norge.

Variabel	Beta	Sig.
Konstant	1.687	***
Miljøeksperter	0,389	***
R ² _{adj.}	,163	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$

Tabell 21. Regresjonsmodell. Effekten av å mene at *bygdeinteresser* skal være med på å bestemme i rovdyrforvaltningen på syn på bestandsmålet for bjørn i Norge

Variabel	Beta	Sig.
Konstant	4,337	***
Bygdeintresser	-0,405	***
R ² _{adj.}	,141	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$

Begge de statistiske assosiasjonene er signifikante på 0,001-nivået. Sammenhengene her har motsatt fortegn. Det betyr at jo sterkere man mener at miljøekspertene skal bestemme, jo større er sannsynligheten for at respondenten vil øke bestandsmålet for bjørn. Jo sterkere man mener at de som jobber med å ivareta rurale interesser (bygdeinteressefaktoren) jo større er sjansen for at man vil redusere bestandsmålet.

4 Bestandsmål for rovdyr – flere faktorer sett i sammenheng

Her skal vi se nærmere på hvordan ulike faktorer sammen påvirker folks syn på de offisielle bestandsmålene for de fire store rovdirene. Vi skal se på en kombinasjon av det vi kan kalle bakgrunnsfaktorer, altså forhold som ikke direkte kan knyttes sammen med rovviltproblematikken, og holdningsfaktorer, altså folks syn på andre spørsmål som kan antas å være relevante for deres oppfatninger om rovdyr og rovdyrforvaltning.

4.1 Bakgrunnsfaktorer

De bakgrunnsfaktorene vi tar med er slike som vi har sett i tidligere forskning at kan ha betydning. Vi sikter da til både kvalitativ forskning (intervjuer, observasjon) og kvantitativ forskning (spørreundersøkelser som denne). Vi viser ellers til kapittel 3 for presentasjon av de variablene som skal brukes.

I regresjonsmodellens første blokk (gruppe av variable) har vi med variablene kjønn og alder, og så tre variable som sammen kan sies å utgjøre et grovt mål på sosial klasse (både økonomiske og kulturelle aspekter): Utdanningsnivå, antall bøker hjemme, og husholdningsinntekt. Valget av disse variablene er forklart tidligere.

I kapittel 3 kunne vi ikke påvise særlig sterke sammenhenger mellom våre indikatorer på sosial klasse og synet på bestandsmål. Vi legger dem likevel inn, fordi de utgjør sosiologiske standardvariable som det er viktig å kontrollere for, og fordi – som nevnt tidligere – ulike studier har vist at dette faktisk kan spille en rolle for hvordan folk posisjonerer seg i "rovdyrfeltet" – om man også tar hensyn til kulturelle aspekter. Kvalitative studier har indikert at særlig sterk motstand mot dagens vernepolitikk (i hvert fall i ulveområdene) er konsentrert i befolkningsgrupper med røtter i det vi kan kalle en rural arbeiderklassekultur (se for eksempel Krange & Skogen 2010), og at de dominerende perspektivene innen naturforvaltning og moderne miljøvern har sterkest forfeste i den høyt utdannede middelklassen (ikke minst gjennom denne samfunnsgruppes rolle som forvalter av vitenskapelig kunnskap). I intervjuundersøkelser har det vist seg at mange av dem som vil ha mindre rovdyr, også selv peker på en slik konfliktdimensjon, om de ikke nødvendigvis bruker uttrykk som "klasse" når de skal beskrive dette (Krange & Skogen 2007, 2010). Men bildet er komplisert. Mange har svært håndgripelige grunner til å ønske seg færre rovdyr, uten at de nødvendigvis identifiserer seg med noe som med rimelighet kan kalles "arbeiderklassekultur" – som historisk har vært tuftet på en sterk kollektivfølelse, dyrkelse sunn hverdagsfornuft, praktisk arbeid og produksjon (å skape håndgripelige verdier), og en dyp skepsis til abstrakt, livsfjern teori (les "vitenskap", for eksempel viltbiologi). Våre kvalitative studier har vist at "rovdyrtrusselen" kan bidra sterkt til å bygge sosiale fellesskap på tvers av andre interessekonflikter (Skogen & Krange 2003), og dessuten at mange viderefører grunnelementene i en rural arbeiderklassekultur selv om de har tatt steget ut av det man vanligvis vil oppfatte som "arbeiderklassen". Vi har for eksempel vist hvordan jakt for en del menn kan gi mulighet for reproduksjon av grunnelementer i denne kulturen (inkludert en viss maskulin tøffhet) selv om de ikke lenger befinner seg i sosiale posisjoner som historisk har vært dens basis (Krange & Skogen 2007).

Som nevnt tidligere ser man ofte en sammenheng mellom utdanningsnivå og holdninger til miljøvern. Ofte tolkes dette som en *effekt* av utdanning, men det er også grunn til å tro at kulturelt betingede preferanser som leder fram til et valg om å ta høyere utdanning samtidig kan disponere for bestemte perspektiver på miljøvern. Flere studier peker på at det særlig er den del av middelklassen som befinner seg lengst unna tunge markedsøkonomiske prosesser (for eksempel lærere, sosialarbeidere og leger, men også mange andre yrkesgrupper) som slutter opp om de mest samfunnskritiske perspektivene på miljøvern, for eksempel ved å avvise økonomisk vekst som en fornuftig målsetting. Det er også dette sosiale segmentet som

har vært miljøbevegelsens viktigste rekrutteringsbasis (Morrison og Dunlap 1986, Skogen 1996, Strandbu & Skogen 2000).

Sammenhengen mellom utdanningsnivå og holdninger til miljøvern er naturligvis mer komplisert enn som så. Uansett er utdanning en viktig variabel som har vært brukt i de fleste undersøkelser av miljøholdninger. Utdanning er en brukbar indikator på sosiokulturell posisjon, og vil også gjøre nytten her.

Begrepet "kulturell kapital" ble introdusert av den franske sosiologen Pierre Bourdieu (1984). Visse institusjoner, visse former for kunnskap og visse verdiorienteringer anses generelt i samfunnet som viktigere og mer verdifulle enn andre. Det å beherske eller ha tilgang til dem er derfor et viktig grunnlag for makt og innflytelse. Slik beherskelse eller tilgang kan betraktes som en form for kapital, når det kan konverteres til makt og økonomisk gevinst. Høy utdanning, særlig i prestisjefylte fag og fra prestisjetunge utdanningsinstitusjoner, kjennskap til kunst og litteratur, kunnskaper om historie og politikk, teft for hva som til enhver tid regnes som *god smak* og *kultivert oppførsel*: alt dette er tegn på besittelse av kulturell kapital. I vår tid er det liten tvil om at et "politisk korrekt", moderne natursyn – inkludert et positivt syn på rovdyr – er del av et verdsett som inngår i det vi kan kalle kulturell kapital (Strandbu & Skogen 2000). At et slikt verdsett inngår i en kulturell pakke som er koblet til makt og innflytelse – det vi kan kalle *hegemoni* i et samfunn – gjør det interessant for oss å studere sammenhengen mellom kulturell kapital og holdninger til rovdyr.

Når samfunnsforskere bruker begrepet kulturell kapital, ligger det absolutt *ikke* noe normativt i dette. Folk med mye kulturell kapital er ikke klokere eller dyktigere eller mer innsiktsfulle enn de som har mindre. Det betyr bare at de besitter *visse typer* kunnskap og kulturelle koder som i vårt samfunn gir dem lettere adgang til makt på ulike nivåer og til dels også økonomisk gevinst.

I kvantitative studier av meninger om rovdyr og rovdyrforvaltning, har det imidlertid vist seg vanskelig å påvise særlig sterke direkte effekter av sosial posisjon målt som kombinasjonen av utdanningsnivå og "kulturell kapital". Bjerke m.fl. (2002) fant moderate til svake effekter i ved bruk av regresjonsmodeller (slik vi skal gjøre her). De mer kompliserte sammenhengene som har avtegnet seg i kvalitative studier (se over) ble imidlertid også avdekket i en senere analyse av materialet fra 2000, der en benyttet mer sofistikerte statistiske teknikker, såkalt "Structural Equation Modeling" (SEM). Skogen og Thrane (2008) påviste da tydelige effekter av utdanningsnivå – og særlig – kulturell kapital som virket *gjennom* bestemte holdningsprofiler. Det var altså snakk om indirekte effekter. Høy utdanning og – særlig – mye kulturell kapital disponerte for tilslutning til et såkalt "økosentrisk" miljøparadigme, avvisning av tradisjonelle politiske verdier, stor tillit til institusjonell kunnskap og lav tillit til lokal, uformell kunnskap. Alle disse faktorene var i neste instans tydelig forbundet med syn på ulvebestandens størrelse. Mye kulturell kapital og høy utdanning disponerte *indirekte* for en tendens til å ønske en større ulvebestand, men dette kunne ikke vises like tydelig ved hjelp av regresjonsanalyser.

Blokk 2 består av bare én bakgrunnsvariabel, nemlig "størrelse på bostedet", altså en urban-rural akse. Begrunnelsen for å ta med dette er relativt åpenbar i en studie av et tema som oppfatninger av rovviltforvaltning, og er grundig redegjort for i forrige rapport (Tangeland m.fl. 2010). Det ble dessuten presentert i kapittel 3.

Blokk 3 er også én variabel, nemlig om folk selv oppfatter at de har bjørn (eller ulv, jerv, gaupe, avhengig av arten vi fokuserer på) i nærheten av der de bor.

4.2 Holdningsfaktorer

I Blokk 4 legger vi inn holdninger til jakt. Begrunnelsen for dette ble gitt i kapittel 3. Vi kan tilføye at mange oppfatter jakta som en viktig del av lokal kultur i distriktene, selv om de ikke jakter selv. Trusler mot jakta (for eksempel store rovdyrbestander), kan derfor av mange

oppfattes som trusler mot viktige verdier i bygdesamfunnet (Skogen & Krange 2003, Skaufjord 2010).

I samme blokk tar vi med spørsmålet om omfang av vernede områder i Norge (se kapittel 3). Vi vil også her undersøke på hvilken måte synet på områdevern henger sammen med synet på forvaltning av store rovdyr, og nå sett i sammenheng med hvordan andre faktorer virker inn.

I siste blokk (blokk 5) tar vi med de to sumskårevariablene som handler om hvilke informasjonskilder man har tillit til i rovviltspørsmål, slik vi beskrev i kapittel 3.

4.3 Bestandsmål for bjørn og ulv

For å forenkle framstillingen begrenser vi oss her til regresjonsmodeller der oppfatninger om bestandsmålene for henholdsvis *bjørn* og *ulv* utgjør de avhengige variable⁴. Disse to artene er mest kontroversielle, og det er dessuten her analysene viser det tydeligste mønsteret. Dette mønsteret er ganske sammenfallende for de to artene, og vil derfor bli kommentert under ett. Der det er avvik, kommenteres dette spesielt.

De tilsvarende modellene for bestandsmålet for gaupe og jerv er tatt inn i vedlegg 2, og kommenteres ikke. Mønsteret er gjennomgående det samme, men med svakere effekter.

Tabell 22. Syn på bestandsmålet for bjørn i Norge, 15 ynglinger pr år (hunddyr som føder ungekull). Målt på en skala fra 1 til 5, hvor 1 = Bør reduseres mye og 5 = Bør økes mye. Beta angir regresjonskoeffisienten mellom variabelen og synet på bestandsmålet for bjørn.

Variabel	Blokk 1		Blokk 2		Blokk 3		Blokk 4		Blokk 5	
	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.
Konstant	3.819	***	3.520	***	3.663	***	3.030	***	3.677	***
Kjønn (1 = Mann og 2 = Kvinne)	-.126	***	-.139	***	-.151	***	-.180	***	-.129	***
Alder	-.019	***	-.018	***	-.018	***	-.015	***	-.011	***
Utdanningsnivå	-.012	ns	-.024	ns	-.005	ns	-.005	ns	-.049	***
Antall bøker hjemme	.070	***	.073	***	.075	***	.042	***	.027	**
Husholdingsinntekt	.014	*	.009	ns	.006	ns	.014	**	.011	*
Størrelse på bosted			.084	***	.061	***	.037	***	.015	**
Bjørn der man bor					-.270	***	-.194	***	-.124	***
Grunnleggende innstilling til jakt							-.117	***	-.028	*
Syn på omfanget av naturområder i Norge som er vernet							.324	***	.182	***
Stoler på institusjoner									.213	***
Stoler på lokale									-.385	***
R ² _{adj.}	,083		,109		,125		,257		,361	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$
 ** = signifikant ved $\alpha = ,05$
 * = signifikant ved $\alpha = ,10$
 ns = ikke signifikant

⁴ Vi tar her med både ulv og bjørn, i motsetning til i kapittel 3, der vi bare så på bjørn. Regresjonsmodeller er relativt kompakte og tar lite plass, og diskusjonen kan føres parallelt for begge arter.

Tabell 23. Regresjonsmodell. Syn på bestandsmålet for ulv i Norge, 3 ynglinger pr år (hunddyr som føder ungekull). Målt på en skala fra 1 til 5, hvor 1 = Bør reduseres mye og 5 = Bør økes mye.

Variabel	Blokk 1		Blokk 2		Blokk 3		Blokk 4		Blokk 5	
	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.
Konstant	4.077	***	3.696	***	3.817	***	3.164	***	3.976	***
Kjønn (1 = Mann og 2 = Kvinne)	-.070	**	-.088	***	-.099	***	-.140	***	-.080	***
Alder	-.024	***	-.023	***	-.023	***	-.019	***	-.013	***
Utdanningsnivå	.014	ns	-.001	ns	.019	ns	.024	ns	-.031	ns
Antall bøker hjemme	.072	***	.075	***	.079	***	.038	**	.020	ns
Husholdingsinntekt	.008	ns	.002	ns	.001	ns	.010	ns	.004	ns
Størrelse på bosted			.107	***	.085	***	.047	***	.014	*
Ulv der man bor					-.306	***	-.291	***	-.250	***
Grunnleggende innstilling til jakt							-.160	***	-.042	**
Syn på omfanget av naturområder i Norge som er vernet							.395	***	.205	***
Stoler på institusjoner									.297	***
Stoler på lokale									-.494	***
R ² _{adj.}	.094		.125		.139		.285		.411	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$
 ** = signifikant ved $\alpha = ,05$
 * = signifikant ved $\alpha = ,10$
 ns = ikke signifikant

Ser vi først på Blokk 1 (begge tabeller), viser det seg at kjønn er den variabelen som har størst effekt, og da slik at kvinner har en tendens til å ønske lavere bestandsmål (for både bjørn og ulv) enn menn gjør. Dette er en tydelig, om ikke veldig sterk, effekt. Alder har også en meget svak, men signifikant, effekt – eldre ønsker oftere lave bestandsmål enn yngre. Utdanningsnivå har ingen betydning, men antall bøker hjemme ("kulturell kapital") har en viss effekt: Jo flere bøker, jo mer tilbøyelig er man til å ønske høyere bestandsmål. Husholdingsinntekt har en uhyre svak, og så vidt signifikant, effekt for bjørn – jo høyere inntekt, jo større tendens til å ønske høyere bestandsmål. En Beta-verdi på 0,014, som det er snakk om for bjørn, er imidlertid omtrent det samme som ingen effekt. Når utvalget er så stort som 4000 respondenter, skal det uhyre lite til for at effekter blir signifikante, det vil si statistisk sikre, selv om de er svake (se forklaring i tabell 22 og 23). Det er ingen effekt av inntekt på synet på bestandsmålet for ulv. Hvis vi ser på den justerte R² (tabell 22 og 23), viser den at variablene i første blokk forklarer en moderat del av variasjonen i svarfordelingen, omtrent 8 % for bjørn og drøyt 9 % for ulv.

Som vi har forklart, har det ikke vært vanlig å finne tydelige effekter av utdanning og kulturell kapital i tilsvarende analyser. For å identifisere komplekse effekter av sosial klasse, har andre metoder (kvalitative metoder eller mer sofistikert statistisk analyse) vært nødvendig. Dette kommer vi tilbake til.

I Blokk 2 introduseres bosted (en urban-rural dimensjon), sammen med variablene i Blokk 1. Vi ser at den nye variabelen har en moderat signifikant effekt for begge arter. Jo flere innbyggere på hjemstedet, jo høyere bestandsmål ønskes. Dette er et bilde vi kjenner igjen fra forrige rapport (Tangeland m.fl. 2010). Å legge inn bostedsvariabelen, fører ikke til vesentlige endringer i noen av de andre effektene, og bidrar bare til en minimal økning av forklart varians (tabell 22 og 23).

Blokk 3 inkluderer folks subjektive oppfatning av å ha bjørn (tabell 22) eller ulv (tabell 23) i nærheten av der de bor. Her ser vi en vesentlig sterkere effekt enn vi har sett av noen variabel hittil, og det gjelder begge arter. Å mene at man har bjørn eller ulv i nærheten gir en tydelig

økning i sannsynligheten for å ønske reduserte bestandsmål. Forklart varians øker imidlertid ikke så mye på grunn av dette (tabell 22 og 23). Trolig skyldes det delvis at en relativt liten del av utvalget mener at de har bjørn i nærheten, slik at det umulig kan bety all verden for variasjonen i materialet sett under ett. Vi ser at effekten av kjønn øker noe, og det må bety at særlig kvinner lar sin opplevelse av å ha bjørn/ulv i nærheten påvirke synet på bestandsmål (i negativ retning). Effekten av bosted faller litt, rimeligvis fordi de som mener de har bjørn/ulv i nærheten vanligvis bor på steder med få innbyggere.

Når vi putter inn synet på jakt og omfanget av vernede naturområder i blokk 4, ser vi at synet på jakt har en viss betydning. Det å ha et positivt syn på jakt øker sjansen for å være negativ til høye bestandsmål. Meninger om omfanget av vernede områder betyr mer: Hvis man mener for mye er vernet, er det ganske stor sjanse for at man vil ha lavere bestandsmål. Men mener man at for lite natur er vernet, er det sannsynlig at man vil ha høyere bestandsmål. Det er altså en tydelig sammenheng mellom synet på vernepolitikken generelt, og synet på rovdryvern spesielt.

Her ser vi for første gang en vesentlig økning i forklart varians. Vi er nå i stand til å forklare drøyt 25 % av variasjonen i svarfordelingen for bjørn og drøyt 28 % for ulv.

Vi ser at effekten av bøker hjemme reduseres, og at det samme skjer med effekten av antallet innbyggere på hjemstedet. Det betyr at det er betydelig sammenheng mellom disse variablene og de nye som introduseres: Å ha mange bøker betyr at man er tilbøyelig til å mene at for lite er vernet, å bo i en stor by har samme effekt. Derfor reduseres den "ekstra" virkningen av antallet bøker og av antallet innbyggere på hjemstedet.

Interessant nok ser vi også en markert reduksjon i effekten av å ha bjørn i nærheten, mens dette ikke skjer for ulv. Hvordan man lar opplevelsen av å ha bjørn i nærheten påvirke synet på bestandsmål, må henge sammen med synet på verneområder og jakt. For de som mener de har ulv i nærheten, er denne sammenhengen tydeligvis svakere: Om synet på bestandsmålet påvirkes av opplevelsen av å ha ulv i nærheten, er uavhengig av hvordan man ser på jakt og verneområder.

I Blokk 5 introduseres de to tillitsvariablene, og vi ser at disse har betydelig effekt. Om man primært stoler på lokale, uformelle informasjonskilder, og stoler lite på institusjonell informasjon, er det betydelig økt sjanse for å ville redusere bestandsmålene for både bjørn og ulv. Effekten av å stole primært på lokale er spesielt sterk for ulv, en Beta-verdi på nesten $-0,5$ er uvanlig høy i samfunnsvitenskapelig forskning. Og stoler man mest på institusjonell informasjon, og ikke så mye på lokale, uformelle kilder, er det en tydelig tendens til at man ønsker høyere bestandsmål.

Nå kommer forklart varians opp i 36 % for bjørn og 41 % for ulv, også dette er høyt for samfunnsvitenskapelige studier. Det betyr at modellen treffer godt, og inneholder variable som faktisk har stor betydning for synet på bestandsmålene. Vi merker oss at det særlig er holdningsvariablene, og dessuten det å mene at man har bjørn/ulv i nærheten, som slår ut. De rene bakgrunnsvariablene (inkludert den urban-rurale aksen) har mindre betydning.

Introduksjon av den siste blokken reduserer effekten av flere andre variable, som antall bøker hjemme (forsvinner helt for ulv), antall innbyggere på hjemstedet (utraderes nesten for begge arter), innstilling til jakt (forsvinner også nesten helt), og synet på verneområder (som imidlertid fortsatt har en tydelig selvstendig effekt). Vi ser igjen en interessant forskjell mellom de to artene når det gjelder det som skjer med effekten av å oppleve å ha bjørn eller ulv i nærheten. Denne effekten reduseres betraktelig for bjørn (den forblir imidlertid tydelig), mens den reduseres mye mindre for ulv. Effekten av å mene man har ulv i nærheten "overlever" introduksjonen av de andre variablene i mye større grad enn den tilsvarende effekten for bjørn.

Generelt kan vi si at mange av de andre effektene nå "kanaliseres" gjennom tilliten til den ene eller andre typen informasjon om rovdyr. Har man mange bøker og bor i en by innebærer det en tendens til å stole på institusjonell kunnskap, og ikke så mye på lokal, uformell kunnskap. Er man positiv til jakt, er det en tendens til at man stoler mest på lokal informasjon. Synes man for lite natur er vernet, er det en tendens til at man foretrekker institusjonelle informasjonskilder. Og så videre – inkludert opplevelsen av å ha bjørn i nærheten, som får påvirke oppfatningen av bestandsmålet mer hvis man også stoler mest på lokal, uformell informasjon. Denne sammenhengen er altså svakere for ulv.

Alt i alt står de to tillitsvariablene igjen som de sterkeste prediktorene i hele modellen: Vet vi hva slags informasjonskilder folk fester lit til når det gjelder rovdyr, vet vi også ganske mye om hvordan de ser på bestandsmålene for bjørn og ulv.

4.4 Oppsummering og diskusjon

Her skal vi trekke opp noen hovedlinjer som avtegner seg i materialet, og se noen av våre funn i forhold til den tidligere omtalte studien fra 2000 (Bjerke m.fl. 2002, Skogen & Thrane 2008).

4.4.1 Kjønn og alder

Bjerke m.fl. (2002) hadde ikke data om respondentenes meninger om bestandsmål, og direkte sammenligning er derfor ikke mulig. I forhold til en del andre mål på holdninger til rovdyr (blant annet synet på bestandsnivå for ulv), fant man imidlertid med bruk av samme metoder som her, en svakere effekt av kjønn (men i samme retning). I materialet fra 2000 var det gjennomgående en vesentlig sterkere effekt av alder. Direkte sammenligning er som sagt ikke mulig når det gjelder bestandsmål, men vi minner om at korrelasjonen mellom syn på bestandsnivå og syn på bestandsmål er meget høy, se s 14⁵.

Forskjellen kan dels ha med reelle endringer å gjøre, og dels med utvalgseffekter (skjevheter i utvalgene). Vi tar det første først: Det kan hende at aldersforskjellene svekkes litt fordi de ti eldste årskullene som deltok i undersøkelsen i 2000, av naturlige grunner ikke er representert i 2010. Det kan være at vi har med en såkalt *kohorteffekt* å gjøre. Det betyr at en aldersgruppe (kohort) vanligvis ikke endrer grunnleggende verdier vesentlig gjennom livsløpet. Om yngre er mer positive til rovdyr enn eldre, vil de i større eller mindre grad beholde denne innstillingen. Så når de eldste "kohortene" skiftes ut, vil bildet endre seg slik at holdningsmønsteret jevnes ut over aldersgruppene – hvis ikke de yngste bringer inn nye "avvikende" holdninger.

Det kan også være at vi står overfor forskjeller mellom utvalgene: Som vi forklarte i kapittel 2, kan det være noen skjevheter i vårt utvalg i den eldste gruppa (over ca. 65), som kan bidra til å vanne ut en alderseffekt (særlig hvis holdninger til rovdyr henger sammen med utdanningsnivå på måter som vi ikke har klart å vise i tabell 22 og 23). Det samme kan forårsakes av at vi ikke har med noen under 20 år, mens de yngste i 2000 var 15 år. Hvis det er sånn at de yngste er mest positive til rovdyr, kan det være at vi har fått en viss forflatning av alderseffekten i vårt utvalg.

⁵ Av hensyn til ressursbruk rapporteres ikke analyser av meninger om bestandsnivå i 2010 her, men vi har gjort utregninger som viser et identisk mønster.⁵ Siden modellene ikke er identiske, er det heller ikke grunnlag for noen presis sammenligning, og vi gjengir ikke eksakte tall fra 2000 her. Interesserte henvises til Bjerke m.fl. 2002. Tabeller med regresjonsmodeller for bestandstall kan fås ved henvendelse til forfatterne.

4.4.2 Sosial klasse

Bjerke m.fl. (2002) påviste effekter av utdanning og kulturell kapital (på holdninger til bestandsstørrelse for ulv) som lå på omtrent samme nivå som her. Disse var med andre ord beskjedne også i de første analysene av data fra 2000, men – som vi har vært inne på – sammenhenger lot seg senere påvise med andre statistiske metoder, som i stor grad bekreftet et hovedinntrykk fra kvalitative studier: Posisjoner i rovviltfeltet påvirkes i høy grad av sosiokulturelle mønstre, men på innfløkte måter som ikke alltid er så enkle å "lese" (Skogen & Thrane 2008). Fordi vi vet dette, men nok en gang konstaterer at disse sammenhengene er krevende å påvise, vil vi i et senere kapittel benytte oss av andre muligheter som ligger i dette datasettet. Vi vil i kapittel 5 se nærmere på den delen av utvalget som er trukket fra det såkalte Sosioraster-panelet, som gir oss mulighet til å bruke langt mer sofistikerte mål på sosiokulturell posisjon.

4.4.3 Bosted: Urban-rural og bjørn/ulv i nærheten

I disse regresjonsmodellene har den urban-rurale akselen en viss betydning, kontrollert for variablene i Blokk 1. Sjansen for at en respondent ønsker høyere bestandsmål, øker med antall innbyggere på hjemstedet. Dette er samme tendens som beskrevet i forrige rapport (Tangeland m.fl. 2010), der vi brukte andre analytiske teknikker. Det er også omtrent samme effekt som Bjerke m.fl. (2002) fant i materialet fra 2000, da for bestandsnivå, ikke politisk fastsatte bestandsmål. Effekten kan ikke sies å være veldig sterk, og vi minner om at Blokk 1 og 2 til sammen ikke forklarer mer enn 10-12 % av variasjonen i svarfordelingen (tabell 22 og 23).

I den forrige rapporten (Tangeland m.fl. 2010) diskuterte vi dette ganske inngående, ettersom hovedtemaet nettopp var den urban-rurale dimensjonen, samt forskjellen mellom deler av landet som vi hadde definert som "rovdyrområder" og resten. Det viste seg der at et flertall av de spurte ønsket bestander av alle fire rovdyrarter minst på dagens nivå, og at dette også var tilfelle i spredtbygde strøk i rovdyrområder (selv om det var klart flest i urbane områder som ønsket større bestander). Folk som bodde i de fire rovdyrregionene vi hadde definert, var mer villige enn andre til å ha bjørn i nærheten, og toleransen for dette var høyest i spredtbygde områder (i rovdyrområdene). For ulv var bildet mer uklart, men generelt var "gjennomsnittstoleransen" ganske høy (men lavere enn for bjørn). Bildet av hvordan folk i utkantstrøk (i rovdyrområder) forholder seg til rovdyr, ble nyansert av at flere som bor slik oppga å være redde for å møte bjørn eller ulv enn folk andre steder gjorde. De hadde også lavere terskel for å skyte rovdyr enn folk i mer tettbygde strøk oppga å ha. Vi antok at dette kunne avspeile flere forhold: Mange som bor tett på naturen har aktivt valgt å gjøre dette og godtar (verdsetter) dyrelivet der, inkludert alle arter som anses å høre hjemme i området. Også i spredtbygde strøk kan det være et økende innslag av mennesker som ikke forankrer sitt syn på naturen først og fremst i et nytteperspektiv. Men samtidig, og det er viktig, har mange som bor slik til et "hverdagslig" forhold til alle slags ville dyr, og ser på seg selv som legitime aktører i naturen: Det betyr at de også mener ville dyr må håndteres aktivt om det blir problemer med dem, for eksempel slik at terskelen for å skyte rovdyr bør være lav. Og vi må minne om at alle slags gjennomsnittsverdier dekker over en betydelig variasjon, både i mer grunnleggende holdninger til dyr og natur, og i meninger om konkrete forvaltningstiltak. En utførlig diskusjon av disse funnene finnes i Tangeland m.fl. (2010).

Her skal vi ytterligere bygge ut dette bildet: Et interessant funn fra de nye regresjonsmodellene, er nemlig at blant de som selv mener at de har bjørn eller ulv i nærheten, er det en høyere sannsynlighet for å ønske lavere bestandsmål. Det betyr selvsagt ikke at alle som mener de har bjørn eller ulv i nærheten ser det slik, men vi kan se at det er flere i denne gruppa enn ellers som gjør det.

I den forrige rapporten så vi på rovdryrområder som var definert ut fra noen forhåndsvalgte kriterier (at det skulle være rovdryr i regionen og at regionen hadde hatt betydelige konflikter), men tok ikke hensyn til verken spredningen av rovdryr i disse områdene eller til innbyggernes subjektive opplevelse av å ha rovdryr i nærheten. Et viktig formål var blant annet å undersøke den urban-rurlae dimensjonen *innenfor* disse regionene, slik at noen større bykommuner som Hamar og Steinkjer også var med (se igjen Tangeland m.fl. 2010). Vi skilte riktignok ut de som bodde i spredtbygde strøk og i små tettsteder (i rovdryrområdene), men ikke alle disse har særlig mye rovdryr innpå seg heller.

I den rapporten konsentrerte vi diskusjonen om folks syn på det faktiske bestandsnivået. Grunnen til dette var at modellen for syn på bestandsmål ga akkurat samme bilde. Disse modellene var derfor henvist til et vedlegg, men de finnes i rapporten (Tangeland m.fl. 2010).

Regresjonsmodellene viser ikke hvor høyt folk som har (eller ikke har) ulv eller bjørn i nærheten faktisk skårer på skalaen som går fra "bør reduseres mye" til "bør økes mye". Vi så jo i forrige rapport (Tangeland m.fl. 2010) at de som bor i grisgrendte strøk i rovdryrområdene hadde en lavere gjennomsnittskåre enn de fleste andre kategorier (unntatt de som bor i små tettsteder, som gjennomgående lå aller lavest). Men også i rovdryrområdenes utkanter var gjennomsnittskåren så vidt på den "positive" halvdel av skalaen. Gjennomsnittskåren for disse respondentene kunne plasseres i en "nøytral" kategori, både for bestandsnivå og bestandsmål (Tangeland m.fl. 2010).

I kapittel 3, tabell 11, så vi det samme for bestandsmålet for bjørn når vi sammenlignet de som mener de har bjørn i nærheten med de som mener de ikke har det: Også blant de som oppgir å ha bjørn i nærheten, ligger gjennomsnittet nær midten av skalaen. Vi hadde ikke med tall for ulv i kapittel 3, og gjengir dem her for å bygge opp under diskusjonen (tabell 24).

Tabell 24. Effekten av å ha eller ikke ha ulv nær der man bor på synet på bestandsmålet for ulv

	Har ikke ulv nær bosted n = 2947	Har ulv nær bosted n = 1033
Bør reduseres mye (1)	5,9 %	18,7 %
Bør reduseres (2)	9,5 %	13,3 %
Akseptabelt (3)	47,7 %	37,6 %
Bør økes (4)	26,1 %	22,9 %
Bør økes mye (5)	10,8 %	7,5 %
Gjennomsnitt	3,26	2,87

Vi får et bilde som ligner svært på det som tidligere er beskrevet for grisgrendte strøk i rovdryrområdene. Også de som selv mener å ha bjørn og ulv i sine nærområder skårer gjennomsnittlig litt over midten av skalaen. Dette gjennomsnittet vil da tilsvare svaralternativet "akseptabelt". Gjennomsnittskårene som kan leses ut av tabell 24 og 25 er nesten eksakt de samme som vi fikk for spredtbygde strøk i rovdryrområdene (Tangeland m.fl. 2010).

Så langt kan vi altså konkludere at det er en effekt av det å oppleve å ha bjørn eller ulv i nærheten, og da slik at folk som ikke opplever det slik, gjennomgående ønsker høyere bestandsmål enn folk som mener de faktisk har dyra i nærheten. Men – tilsvarende det vi så i forrige rapport – gjennomsnittlig gir de som mener de har dyra i nærheten sin tilslutning til dagens bestandsmål. For de som ikke tror de har ulv eller bjørn i nærheten, ligger gjennomsnittet høyere. Det havner innenfor verdien til svaralternativet "bør økes" (høyeste verdi var "bør økes mye").

4.4.4 Jakt og naturvern

Når vi så beveger oss over til forholdet mellom syn på bestandsmål og holdninger til andre spørsmål, ser vi tydelige sammenhenger: Jo mer positiv oppfatning man har av jakt, jo større sjanse er det for at man ligger lavere på bestandsmål-skalaen. Og omvendt: Mer negativ til jakt, større sjanse for å ønske høyere bestandsmål. En enda sterkere sammenheng er det med synet på omfanget av vernet natur i Norge: Mener man for lite er vernet, er det betydelig økt sjanse for også mener at bestandsmålene bør økes. Omvendt igjen: Mener man for mye er vernet, er sjansen ganske stor for at man ligger lenger ned på skalaen som måler meninger om bestandsmål. Vi kan derfor si at synet på bestandsmål for mange inngår i en større holdningspakke rundt naturbruk og naturvern.

4.4.5 Tillit til informasjonskilder

Som vi så ovenfor, blir modellens forklaringskraft særlig stor når vi legger inn de to variablene som har med tillit å gjøre. En faktor som stiller i en klasse for seg, er det å stole på lokale og uformelle informasjonsleverandører. Denne variabelen har større effekt enn noen andre. Dens motpol, det å stole mest på institusjonelle informasjonsleverandører, har også stor betydning. Bjerke m.fl. (2002) og Skogen & Thrane (2008) fant akkurat det samme. Dette må derfor anses som et svært robust funn.

Hvilket motsetningsforhold er det vi ser konturene av her, og hvorfor bidrar det så sterkt til variasjonen i holdningsmønstre? Å ha mer tillit til erfarne jegere og folk som bor i rovdryrområder, enn til rovdryforskere og folk fra Direktoratet for naturforvaltning, kan være uttrykk for flere ting. Det peker åpenbart i retning av identifikasjon med erfaringsbasert kunnskap og skepsis til akademisk kunnskap. Flere studier har vist at folks kunnskaper om natur – for eksempel rovdryr – har flere og ganske ulike kilder. Grovt kan vi skille mellom to kunnskapsregimer – forskningsbasert kunnskap og kunnskap som er basert på praktiske hverdagserfaringer (se for eksempel Skogen m.fl. 2010). Den forskningsbaserte kunnskapen formidles fra det "offisielle" Norge, av forskere og forvaltere. I kontrast til dette spres den folkelige kunnskapen muntlig i forskjellige sosiale nettverk. Lokale folk som av ulike grunner har ry på seg for å ha store kunnskaper om naturen i nærområdene, er oftest referansen når slik kunnskap formidles. Kunnskapsregimene er videre kjennetegnet ved at tillit til den ene formen for kunnskap innebærer sterk skepsis til den andre. De som baserer seg på vitenskapelig kunnskap, vil ofte mene at "hverdagskunnskapen" er basert på tilfeldige observasjoner og feiltolkninger. Tilhengerne av det folkelige kunnskapsregimet mener at det gang på gang har vist seg at forskerne tar feil.

Spør man hvilken form for kunnskap som har størst innflytelse på naturforvaltningen her i landet, står kunnskapsregimene i en klart hierarkisk relasjon. Det er uten tvil den forskningsbaserte kunnskapen som har størst tilslutning på regjeringshold, hos fylkesmennes miljøvernavdelinger, i Direktoratet for naturforvaltning og så videre. Anlegger en derimot en såkalt diskursiv synsvinkel framtrer et mer jevnbyrdig forhold. Et hierarkisk forhold ville i dette perspektivet innebære at den ene kunnskapsformen var den som dypest sett hadde størst autoritet også hos representantene for den andre. Dette kunne for eksempel vise seg ved at folk justerte sine erfaringsbaserte oppfatninger når forskningen la fram resultater som motsa dem. Slik er imidlertid ikke situasjonen. I stedet ser vi to relativt autonome kunnskapsregimer som skiller seg både kulturelt og sosialt, og som samtidig er likestilt i den forstand at mistilliten til motparten er like sterk i begge leire. Kvalitative studier har identifisert denne spenningen som en av rovdrykonfliktens viktigste energikilder (Krange & Skogen 2010, 2010 i trykk, Skogen & Krange 2010).

4.4.6 Hva er det med ulven?

Vi kommenterte ovenfor hvordan flere effekter reduseres når holdningsvariablene introduseres, og forklarte at det viser at flere effektene vi så i de første blokkene henger såpass sterkt sammen med bestemte holdninger at man kan si effektene av bakgrunnsvariablene et stykke på vei kanaliseres gjennom holdningsvariablene. Det hjelper oss til å forstå hvordan bakgrunnsvariablene virker.

Ikke alle variable påvirkes like mye når det introduseres nye blokker. Det kan også gi oss nyttig informasjon. I vår modell ser vi særlig en interessant forskjell mellom effekten av det å mene man har bjørn i nærheten og det å mene man har ulv i nærheten – når de siste to blokkene introduseres. Vi ser en reduksjon både for bjørn og ulv, men reduksjonen for bjørn er mye større enn for ulv. Det ser ut til at det er en kobling mellom effekten av å ha bjørn i nærheten og en tydelig holdningspakke som inneholder oppfatninger av jakt, naturvern og informasjonskilder/kunnskapstyper, som er langt svakere for ulv. Det må bety at opplevelsen av å ha bjørn i nærheten får konsekvenser for synet på bestandsmål (i negativ retning) først og fremst i de tilfellene der respondenten også har et positivt syn på jakt, mener det er vernet for mye natur, og stoler mer på lokal, uformell kunnskap enn på institusjonalisert kunnskap. For ulv er disse sammenhengene mye svakere: I den grad det får konsekvenser for synet på bestandsmålet, har det ingenting å gjøre med hva folk mener om disse andre tingene. Ulvens nærvær kan synes å ha en mer direkte påvirkning på folks oppfatning av hvor mange ulver det bør være.

Hva kan denne forskjellen skyldes? Det kan være mange årsaker, og en av dem kan være at ulven rett og slett gjør et sterkere inntrykk, uansett hva man ellers måtte mene om naturforvaltning, jakt og rovdyrpolitikk. Tidligere forskning har vist at ulven har en spesiell plass i folks bevissthet, både på godt og vondt (se for eksempel Figari & Skogen 2008). Dette er jo også i tråd med det som ofte sies i diskusjoner om ulven, at den har en spesiell plass i eventyr og folklore, at den er et særlig sterkt symbol, osv. Internasjonal forskning indikerer at ulven har egenskaper som ofte gir den en svært sentral plass i folks forestillingsverden: Den er sosial, intelligent, opptrer i flokk, oppsøker mennesker og den lager mye lyd. Andre store rovdyr – som godt kan være farligere for folk og fe – gjør rett og slett mindre av seg (Kellert m.fl. 1996).

"Ulveeffekten" kan også henge sammen med at ulven er et nyere innslag i faunaen der den finnes, og at den dels opptrer i områder der folk ikke er vant til andre store rovdyr. Derfor kan den gjøre inntrykk på folk uten å vikles inn i etablerte pakker av meninger som ellers har preget både rovdyrfeltet (og naturforvaltningsfeltet) generelt i årevis.

5 Hvem skal bestemme?

Vi skal se nærmere på hvordan ulike faktorer påvirker folks oppfatning av hvilke aktører som bør få innflytelse på rovviltforvaltningen i Norge. Vi gjør dette på samme måte som når vi så på meningene om bestandsmål, ved hjelp av multivariate regresjonsmodeller. Vi velger her å bruke de to faktorene som representerer den de underliggende dimensjonene i synet på hvem som skal bestemme i rovviltpolitikken, *Miljøeksperter* og *Bygdeinteresser* som uavhengige variable. Vi utelater *Politiske institusjoner*, fordi det å slutte opp om disse ikke sier mye om folks forhold til rovviltproblematikken, men trolig uttrykker et prinsipielt (og svært utbredt) syn om at landets myndigheter skal ha ansvar for utformingen av all forvaltning. Det viser seg da også at regresjonsmodellen har en svak forklaringskraft for denne variabelen (men for å vise dette gjengir vi en tabell med modellen i vedlegg 3).

Aktører som representerer *Miljøeksperter* og *Bygdeinteresser* har altså sin primære tilslutning fra ulike segmenter av utvalget vårt (jfr. faktoranalysen i tabell 19). De utgjør klare paralleller til de to tillitsfaktorene vi så på i kapittel 4, som hadde en betydelig forklaringskraft når det gjaldt syn på bestandsmålene for bjørn og ulv. At disse gruppene på et vis representerer ulike "krefter" i rovdryfeltet, virker nok intuitivt rimelig på de fleste som kjenner til det. Det er også godt i samsvar med den polariseringen som er beskrevet i kvalitativ forskning (se for eksempel Skogen m.fl. 2010).

I de følgende to regresjonsmodellene anvender vi de samme forklaringsvariablene som vi gjorde i forbindelse med bestandsmål, med to unntak. Siden dette ikke handler om én bestemt art, har vi laget en samlevariabel som fanger opp om respondentene mener de har noen av de fire store rovdyra i nærheten av der de bor, uansett art. Denne erstatter da "Bjørn (ulv) i nærheten". Dessuten unnlater vi å legge inn de to tillitsvariablene fra modellene for bestandsmål. Disse fanger opp dimensjoner som ligger svært nær de to avhengige variable vi skal se på her. Så nær at det gir liten mening å inkludere dem, forklaringene blir i så fall tautologiske (selvinnlysende – når uavhengig variabel uttrykker omtrent det samme som avhengig variabel, blir selvsagt sammenhengen sterk).

5.1 Miljøeksperterne

Tabell 25. Regresjonsmodell: Synet på at *Miljøeksperter* skal delta i forvaltningen. Målt på en skala fra 1 til 5 hvor 1 betyr helt uenig og 5 betyr helt enig.

Variabel	Blokk 1		Blokk 2		Blokk 3		Blokk 4	
	Beta	Sig,	Beta	Sig,	Beta	Sig,	Beta	Sig,
Konstant	3,149	***	2,811	***	3,080	***	2,257	***
Kjønn (1 = Mann og 2 = Kvinne)	,356	***	,341	***	,331	***	,304	***
Alder	-,012	***	-,012	***	-,012	***	-,008	***
Utdanningsnivå	,067	***	,054	***	,058	***	,059	***
Antall bøker hjemme	,058	***	,060	***	,064	***	,028	*
Husholdingsinntekt	-,010	ns	-,015	**	-,015	*	-,007	ns
Størrelse på bosted			,095	***	,079	***	,054	***
Store rovdyr nær der man bor					-,140	***	-,105	***
Grunnleggende innstilling til jakt							-,087	***
Syn på omfanget av naturområder i Norge som er vernet							,343	***
R^2_{adj}	,086		,117		,122		,251	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$

** = signifikant ved $\alpha = ,05$

* = signifikant ved $\alpha = ,10$

ns = ikke signifikant

Vi ser først på den variabelen som samler det vi har kalt miljøekspertene (tabell 25). Av bakgrunnsvariablene i Blokk 1 er det kjønn som skiller seg klart ut: Kvinner har betydelig større sans for at disse aktørene skal ha innflytelse på rovviltforvaltningen, enn det menn har. Alder har en ørliten (men signifikant – utvalget er stort og det skal lite til) negativ effekt. Det betyr at yngre folk litt oftere enn eldre har sans for at disse aktørene skal ha noe å si. Utdanning og antall bøker betyr noe, slik at mange bøker og høy utdanning peker i retning av tilslutning til disse aktørenes innflytelse på rovviltforvaltningen. Husholdsinntekt har ingen ting å si. Forklart varians er moderat, under 9 % (tabell 25).

I Blokk 2 kommer bostedsvariabelen med. Den har en viss effekt: Det er en tendens til at folk i mer urbane områder oftere gir sin støtte til disse aktørene. Forklart varians øker med et par prosent. Å introdusere denne variabelen har liten innvirkning på effekten av de variablene som var med i Blokk 1.

I Blokk 3 tar vi inn folks opplevelse av å ha store rovdyr i nærheten av der de bor. Dette har en tydelig negativ effekt på støtten til *Miljøekspertene*: Mener man å ha store rovdyr i nærheten, er man mindre tilbøyelig til å gi sin støtte til disse. Heller ikke her ser vi noen særlig endring i effekten av de andre variablene, og forklart varians øker lite.

Grunnleggende innstilling til jakt og synet på omfanget av vernet natur betyr til sammen en god del mer. Særlig den sistnevnte variabelen gjør utslag, det er en ganske sterk sammenheng mellom det å ønske mer vernet natur, og det å ønske at *Miljøekspertene* skal ha stor innflytelse. Og omvendt, mener man det er vernet for mye natur, er man mer tilbøyelig til å ønske at disse skal ha mindre innflytelse. Synet på jakt betyr mindre, men det er en tendens til å ønske mindre innflytelse for disse aktørene dersom man ser svært positivt på jakt.

Disse variablene bringer til sammen forklart varians opp i 25 %. Det betyr at modellen passer ganske godt. Å introdusere de siste to variablene har nokså liten betydning for effekten av de som ble tatt inn i tidligere blokker, med unntak av det å mene at man har rovdyr i nærheten, hvor effekten svekkes noe. Det betyr at opplevelsen av å ha rovdyr i nærheten har større negativ innvirkning på oppslutningen om disse aktørene, om man også mener det er vernet for mye natur.

5.2 Bygdeinteressene

Faktoren *Bygdeinteresser* (tabell 26) påvirkes også av kjønn, på en slik måte at kvinner er noe mer tilbøyelig til å ønske at aktørene som inngår i denne skal ha innflytelse. Vi husker at kvinner også i betydelig større grad enn menn ønsket at *Miljøekspertene* skulle ha innflytelse (den effekten var sterkere enn den vi ser nå). Siden oppslutningen om de enkelte aktørene ble målt på en gradert skala, viser dette at kvinner oftere har hatt en tilbøyelighet til å være "helt enig", mens menn kanskje har nøydt seg med "enig". Vi merker oss imidlertid at "kvinneeffekten" var sterkere for *Miljøekspertene*. Alder har nesten ingen betydning, men den lille som er går i motsatt retning av det vi så i forrige modell: Her øker oppslutningen (så vidt) med økende alder. De tre variablene som skal fange dimensjonen "sosial klasse", har ingen betydning i det hele tatt. Til sammen forklarer variablene i Blokk 1 svært lite av variasjonen. I neste blokk kommer bosted in, og det har en viss, beskjeden betydning. Jo mer spredtbygd man bor, jo mer støtter man disse aktørene. Vi kommer likevel ikke opp i mer enn 2,5 % forklart varians.

I neste blokk kommer opplevelsen av å ha store rovdyr i nærheten. Dette har ingen betydning her.

Tabell 26. Synet på at *Bygdeinteresser* skal delta i forvaltningen. Mål på en skala fra 1 til 5 hvor 1 betyr helt uenig og 5 betyr helt enig.

Variabel	Blokk 1		Blokk 2		Blokk 3		Blokk 4	
	Beta	Sig,	Beta	Sig,	Beta	Sig,	Beta	Sig,
Konstant	3,073	***	3,297	***	3,210	***	3,000	***
Kjønn (1 = Mann og 2 = Kvinne)	,129	***	,139	***	,142	***	,187	***
Alder	,003	***	,002	**	,002	**	,001	ns
Utdanningsnivå	-,022	ns	-,013	ns	-,015	ns	-,027	ns
Antall bøker hjemme	-,014	ns	-,015	ns	-,017	ns	-,002	ns
Husholdingsinntekt	-,011	ns	-,008	ns	-,008	ns	-,014	**
Størrelse på bosted			-,062	***	-,057	***	-,031	***
Store rovdyr nær der man bor					,045	ns	-,022	ns
Grunnleggende innstilling til jakt							,253	***
Syn på omfanget av naturområder i Norge som er vernet							-,190	***
$R^2_{adj.}$,008		,025		,025		,140	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$
 ** = signifikant ved $\alpha = ,05$
 * = signifikant ved $\alpha = ,10$
 ns = ikke signifikant

I siste blokk ser vi imidlertid at grunnleggende innstilling til jakt betyr mye, klart mer enn noen andre faktorer i denne modellen. Synet på omfanget av vernet natur har også en god del å si. Hvis man gir uttrykk for sterk støtte til jakt, er det betydelig sjanse for at man foretrekker at representanter for *Bygdeinteresser* har innflytelse i rovviltforvaltningen. Og tilsvarende er det en tendens til at de som mener at for mye natur er vernet også mener at bygdeinteressene bør ha innflytelse. Eller omvendt; mener man for lite natur er vernet, og om man er skeptisk til jakt, er man oftest ikke tilhenger av at disse interessene får innflytelse på rovviltforvaltningen. Disse to siste variablene bidrar til en vesentlig økning i forklart varians. Denne kommer likevel ikke opp i mer enn 14 %, men de effektene vi har sett er viktige nok.

5.3 Oppsummering og diskusjon

Et tydelig trekk ved disse resultatene er at de peker i samme retning som det vi har sett tidligere når det gjelder polarisering mellom ulike informasjonskilder/kunnskapstyper. Vi har sett at faktoranalysene av informasjonskilder (med hensyn på folks tillit til dem) og hvilke aktører folk mener skal være med å bestemme, gir ganske sammenfallende resultater (se kapittel 3, tabell 15 og 19). De to gruppene av "informasjonsleverandører" som identifiseres i faktoranalysen, svarer ganske godt til de aktørene som (også ved hjelp av faktoranalyse) havner i de to gruppene "Miljøeksperter" og "Bygdeinteresser". Vi så også i regresjonsmodellene i kapittel 4 at folks tillit til de to typene informasjonskilder virket inn på den avhengige variabelen (syn på bestandsmål) på måter som synes å harmonere godt med det vi ser her i kapittel 5.

For oppslutningen om "miljøeksperter" har bakgrunnsfaktorene betydning omtrent på nivå med det vi så i kapittel 4 for synet på bestandsmål (med unntak av kjønn, som vi kommenterer spesielt lenger ned). Holdningsfaktorene som peker i retning av oppslutning om "miljøeksperter" er også de samme som hang sammen med et ønske om høyere bestandsmål for ulv og bjørn.

Bakgrunnsfaktorer betyr svært lite for oppslutningen om "bygdeinteressene" (vi kommer tilbake til kjønn). Men vi kan si at de samme *holdningsfaktorene* som drar i retning av lavere oppslutning om bestandsmålet for ulv og bjørn, peker i retning av støtte til "bygdeinteressenes" innflytelse på rovviltforvaltningen.

Vi kan derfor si at oppslutningen om de ulike aktørenes deltakelse i rovviltforvaltningen synes å inngå i holdningspakker som etter hvert er velkjente for alle som følger diskusjonene om rovvilt og rovviltforvaltning. En (overdrevent) typisk tilhenger av at "miljøekspertene" skal ha innflytelse, er da en person som mener at for lite natur er vernet, har en lunken innstilling til jakt, og som ikke har store rovdyr i nærheten av bostedet. Dette er en yngre person med høyere utdanning og med mange bøker hjemme, og som bor i et urbant område (men merk at dette er et sterkt forenklet bilde basert på til dels svake sammenhenger).

En "supertypisk" tilhenger av at "bygdeinteressene" skal med, er en person som først og fremst er svært positiv til jakt, men som også mener at for mye natur er vernet. Dette er også en eldre person som bor i et spredtbygd område, men vi kan ikke si noe om vedkommendes utdanningsnivå eller mengde "kulturell kapital" (igjen: til dels svake sammenhenger ligger under dette bildet).

Variabelen "kjønn" gir sterk effekt, og altså i samme retning for begge kategorier. Dette gir ikke mye mening om man forsøker å knytte det til bestemte syn på rovvilt. Men det er åpenbart et uttrykk for at kvinner oftere enn menn vil mene at forskjellige aktører, som representerer ulike interesser, skal få være med å bestemme. Så kanskje man kan driste seg til å trekke den slutning at kvinner mer enn menn vil støtte et samforvaltningsregime, og prinsipielt er tilhengere av at alle legitime interesser skal høres?

6 Mer om klasseeffekter

De foregående analysene har vist at folks syn på bestandsmålene for de fire store rovdyrene er påvirket av flere faktorer. I de bivariate analysene (kap. 3) viste vi blant annet at variabler som kjønn, alder, bosted og andre miljøforvaltningsrelaterte holdninger statistisk sett henger sammen med synet på bestandsmålene for bjørn. Knippet av klassevariabler slo imidlertid ikke til. I de bivariate analysene hadde sosial klasse liten eller ingen betydning for vurderingen av bestandsmålet for bjørn. I kapitlet hvor vi benyttet multippel regresjonsanalyse viste deg seg på nytt at de tre klassevariablene bare hadde en svak direkte effekt. På sett og vis er dette et ganske oppsiktsvekkende funn. I moderne samfunn som det norske danner klasse og klasseerfaringer fremdeles en viktig meningshorisont for folks hverdagsvirkelighet (se f.eks Dahlgren og Ljunggren 2010). En typisk samfunnsfaglig hypotese er derfor at sånt som valg, vaner og også holdninger, for eksempel til politiske spørsmål, henger sammen med folks posisjon i sosiale og kulturelle hierarkier. Nyere bidrag til forskningen om sosiale klasser har vist at begrepet har størst empirisk slagkraft når man forlater de enkleste modellene og setter klassebegrepets økonomiske dimensjoner i sammenheng med kultur, livsstil og forbruk. Klasse er fremdeles viktig, har man observert, men komplekse moderne samfunn krever en mer kompleks forståelse av sammenhengene mellom klasse og kultur.

Som nevnt tidligere i rapporten har kvalitative studier vist ganske klart at flere aspekter av rovviltkonfliktene best kan forstås om man tar i betraktning forhold som har med klasseposisjoner og klassekulturer å gjøre. Dette er underbygget av kvantitative analyser med andre teknikker enn vi brukte i kapittel 4 (Skogen & Thrane 2008).

Vi var derfor ikke villige til å konkludere med at klassebegrepet ikke har noe å tilføre om man vil forstå variasjonen i synet på bestandsmålene for store rovdyr. Analysene har til nå tatt utgangspunkt i enkle begreper. I dette avsluttende kapitlet skal vi se nærmere på hvordan tilgangen til økonomisk og kulturell kapital påvirker folks syn på bestandsmålene for bjørn og ulv. Vi skal gjøre dette med en annen metodisk tilnærming enn den som ble brukt av Skogen og Thrane (2008). Vi kan da få fram enda flere aspekter ved dette komplekse feltet, og ytterligere underbygge at det vi sier om sammenhenger her, er robuste funn.

6.1 Økonomisk og kulturell kapital

Et eksempel på en kompleks klasseforståelse finnes hos den franske sosiologen Pierre Bourdieu, som vi også omtalte i kapittel 4. Han har vist hvordan forskjells- og likhetsdannende strukturer i samfunnet påvirker folks livsstil, smak og hverdagslig praksis, og videre hvordan slike tilsynelatende trivielle forhold får følger for maktfordelingen i samfunnet. Begreper og analyseteknikker fra dette arbeidet har fått stor utbredelse, og hans bok "Distinksjonen" (1984) er i dag en av samfunnsfagenes mest siterte, også i Norge. Et av de mest omfattende forsøkene på å overføre Bourdieus begreper til en norsk sosial virkelighet finnes i avhandlingen "Social structures and change: applying Pierre Bourdieu's approach and analytic framework" (2000). Der viser sosiologen Lennart Rosenlund at analyseteknikkene og begrepene fra Distinksjonen har stor relevans her.

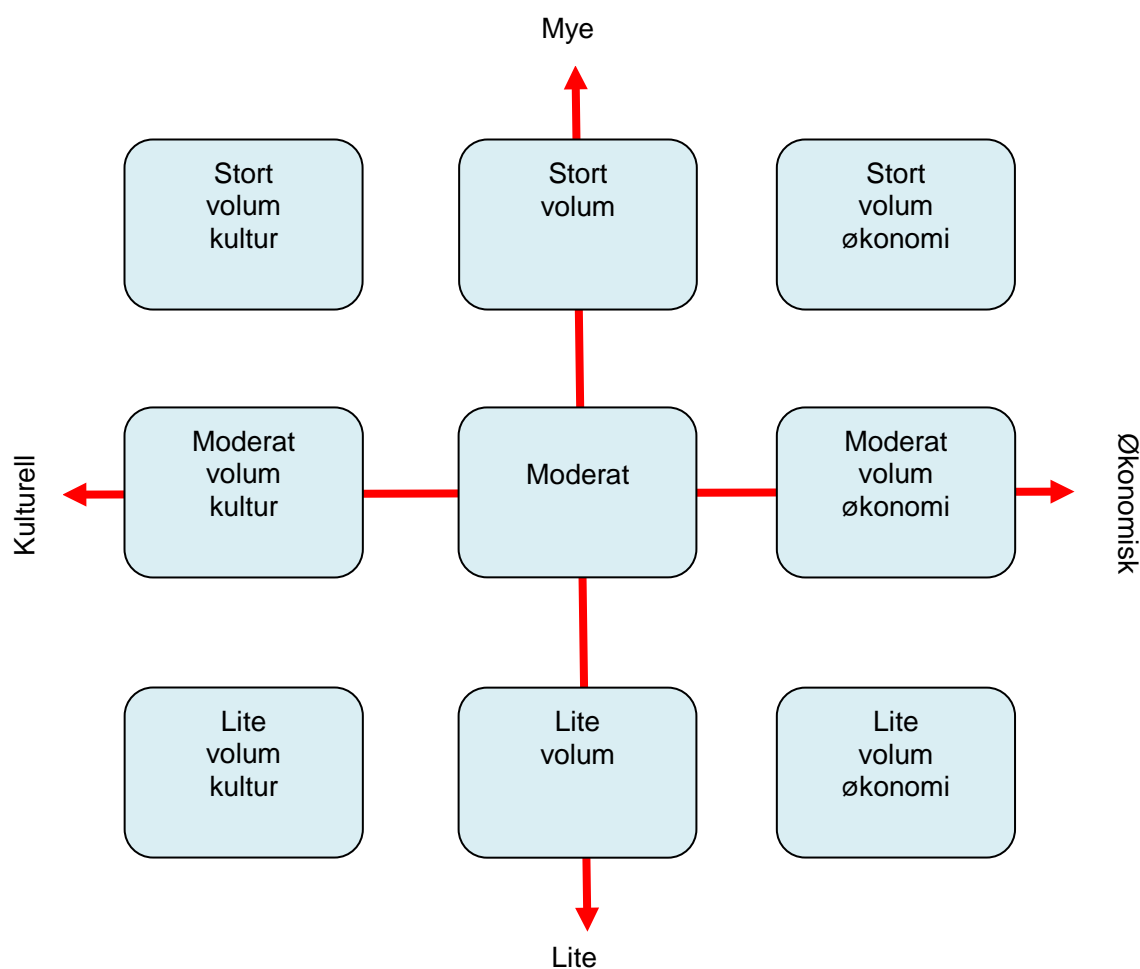
Datamaterialet Sosioraster, som vårt utvalg delvis er bygd opp av, gir anledningen til å analysere holdninger til bestandsmålene i lys av Bourdieus begreper. Framgangsmåten er at man først konstruerer en modell for hvordan samfunnet er strukturert. Strukturen kalles av og til for et *sosialt rom*. Respondentene kan siden plasseres i det sosiale rommet som består av to dimensjoner etter volum og sammensetting av *økonomisk og kulturell kapital*. (For hvordan dette er gjort i Sosioraster-utvalget se Tangen 2004).

Økonomiske kapital er ressurser knyttet til tilgang på penger eller gjenstander som lett kan omsettes til penger. Det kan være inntekt eller gjenstander som kan selges som bil og bolig.

Kulturelle kapital er ressurser som gir muligheten til å styre eget liv og påvirke samfunnet, men som ikke er knyttet til økonomi. Kulturell kapital er knyttet til kunnskap i vid forstand, men også til sånt som smaksvurderinger, vaner og livsstiler. Økonomisk kapital er relativt lett og operasjonalisere og måles med indikatorer som husholdingsinntekt og verdi av eiendeler (bil, båt, hytte og eller bolig). *Kulturell kapital* er mer sammensatt og derfor mer utfordrende å måle. En viktig indikator er utdanning, men kulturell kapital kan ikke oversettes til utdanning. Andre indikatorer som brukes er foreldres utdanning, om det fantes piano, leksikon, sjakkspill eller bøker på andre språk enn norsk i det hjemmet man vokste opp, eget og foreldres yrke, bransje man arbeider innenfor, hvilken type stilling man har, og hvilke mennesker man ønsker å omgås. (For en mer fullstendig beskrivelse av det teoretiske grunnlaget og utviklingen av segmenteringsverktøyet i Sosioraster se Tangen (2004)).

6.2 Det sosiale rommet

Modellen er bygget opp rundt to hovedakser: Mengden eller volumet av ressurser og sammensetningen av økonomisk og kulturell kapital. Basert på de to skalaene blir utvalget delt inn ni ulike grupper (figur 8).

Figur 8. Sosiale rom - SosioRaster (basert på Tangen 2004)

Øverst i modellen har vi *elitegruppene* hvor de som har mest ressurser i samfunnet befinner seg. Dette er mennesker som har kontroll over egne liv og innflytelse i samfunnet. Øverst til venstre i modellen har vi det vi kan kalle *kulturelletiten*. 10,5 % av utvalget hører til her. Gruppen har overvekt av kulturelle ressurser. Yrkesmessig er det typisk kunstner, forskere, akademikere som er ansatt i staten i høyere stillinger. Gjerne med utdanning fra samfunnsfag eller humaniora. Deres makt ligger først og fremst i mulighet og evne til å definere hva som er riktig atferd (i bred forstand) og smak. Øverst til høyre finner vi den økonomiske eliten. Her er det overvekt av økonomiske ressurser og utgjør 9,9 % av utvalget. Yrkesmessig er det typisk næringslivsledere som er representert her. De har ofte høyere økonomisk eller teknisk utdanning. Mellom disse to gruppene har vi en elitegruppe som har en balansert tilgang på både økonomiske og kulturelle ressurser. Dette er typisk folk som arbeider i så kalte frie yrker som advokater og leger.

I midten av det sosiale rommet finner man et lavere sjikt av *middelklassen*. Til venstre på dette nivået finner vi de som har overvekt av kulturelle ressurser. Typiske yrker er lærere og sykepleiere. Til høyre finner vi typisk selgere og håndverkere med høye inntekter, folk med overvekt av økonomisk kapital.

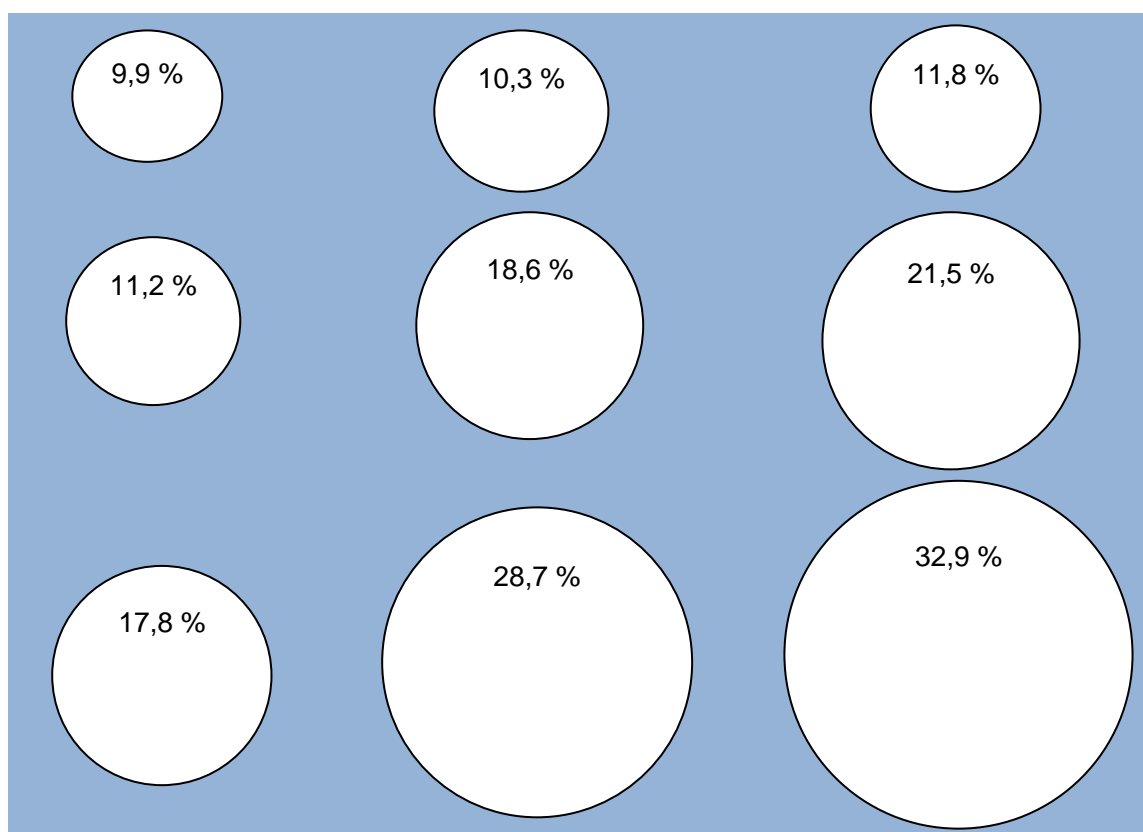
Nederst i modellen finner vi det som Tangen (2004) kaller *vanlige folk* eller *arbeiderklassen*, folk som gjerne definerer seg som "vanlige folk" eller "grasrota". Nederst til venstre har vi en gruppe som har lite tilgang på både kulturelle eller økonomiske ressurser, men likevel en relativ overvekt av kulturelle ressurser. Det er viktig å presisere at denne gruppa ikke har mer kulturelle ressurser enn for eksempel den økonomiske eliten. Typisk er dette ufaglærte eller folk med lav utdanning i helse og omsorgssektoren. Nederst til høyre finner vi en gruppe med overvekt av økonomiske ressurser i sin ressursportefølje og er typisk ufaglært industriarbeider eller bussjåfør.

6.3 Sosioraster og synet på bestandsmålet for bjørn

Vi slår sammen de som sier at bestanden burde reduseres og de som sier at den burde reduseres mye, og ser på hvordan denne holdningen fordeler seg i det sosiale feltet.

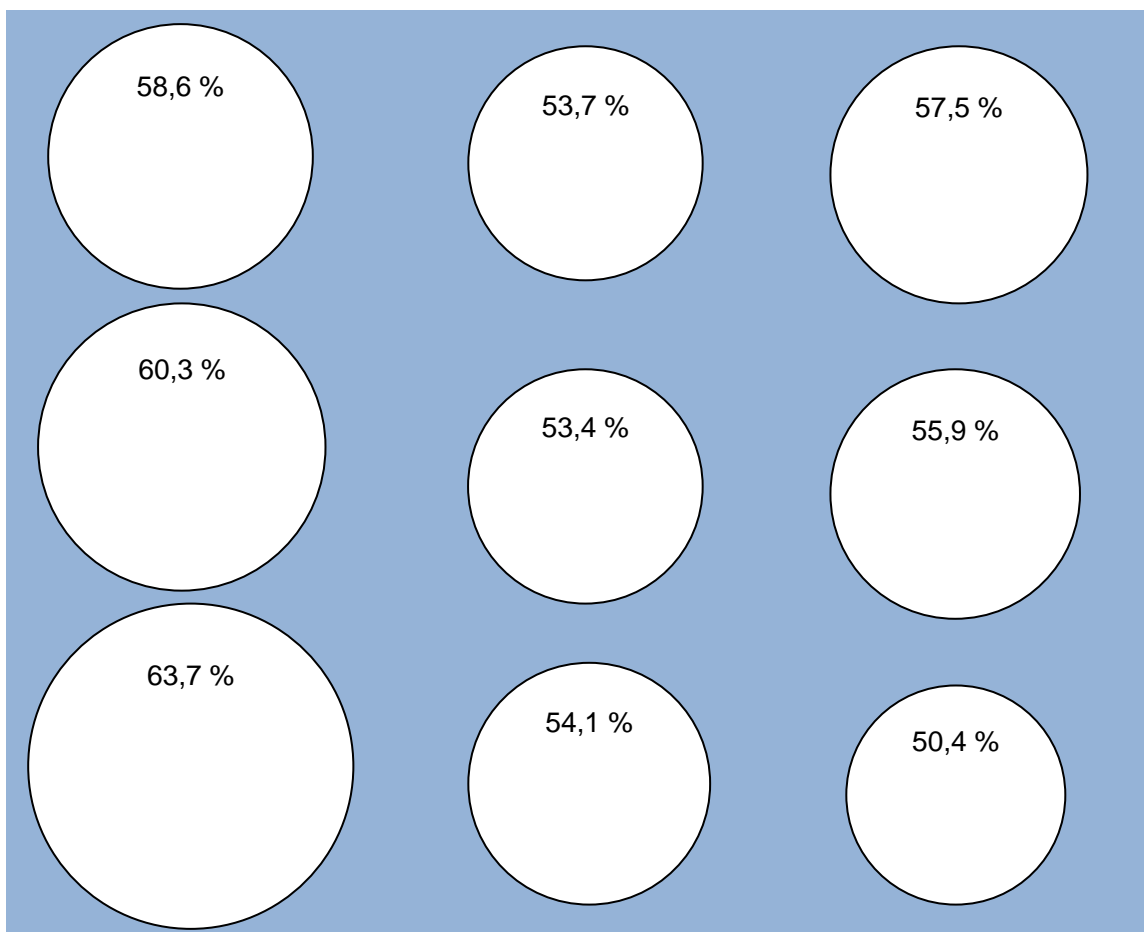
Figurene som følger (fig. 9 -14) må sees i sammenheng med figuren som beskriver det sosiale rommet. Dersom man legger figur 8 over de andre figurene vil man se at hver sirkel representerer en posisjon i det sosiale rommet. Øverst til venstre finnes man for eksempel den kulturelle eliten. Nederst til høyre finner man gruppa som har lite kapitalvolum, men overvekt av økonomisk kapital.

Synet på bestandsmål for bjørn er påvirket av begge dimensjonene i det sosiale feltet. Av figur 9 fremgår det at overvekt av tilgang til økonomiske ressurser peker i retning av å mene at bestandsmålene bør reduseres. Videre ser man at desto mindre tilgangen er på ressurser (volum) desto flere mener at bestandsmålet bør reduseres. Gruppas hvor flest mener at bestandsmålene for bjørn bør reduseres finner vi nederst til høyre i figuren. En tredje del av dem som tilhører gruppen ønsker å redusere målet. Det andre ytterpunktet finner vi oppe til venstre i modellen blant *kulturelletiten*. I den gruppa mener kun 9,9 % at bestandsmålene bør reduseres.

Figur 9. Mener at bestandsmålene for bjørn bør reduseres eller bør reduseres mye. Figuren må sees i sammenheng med figur 8.

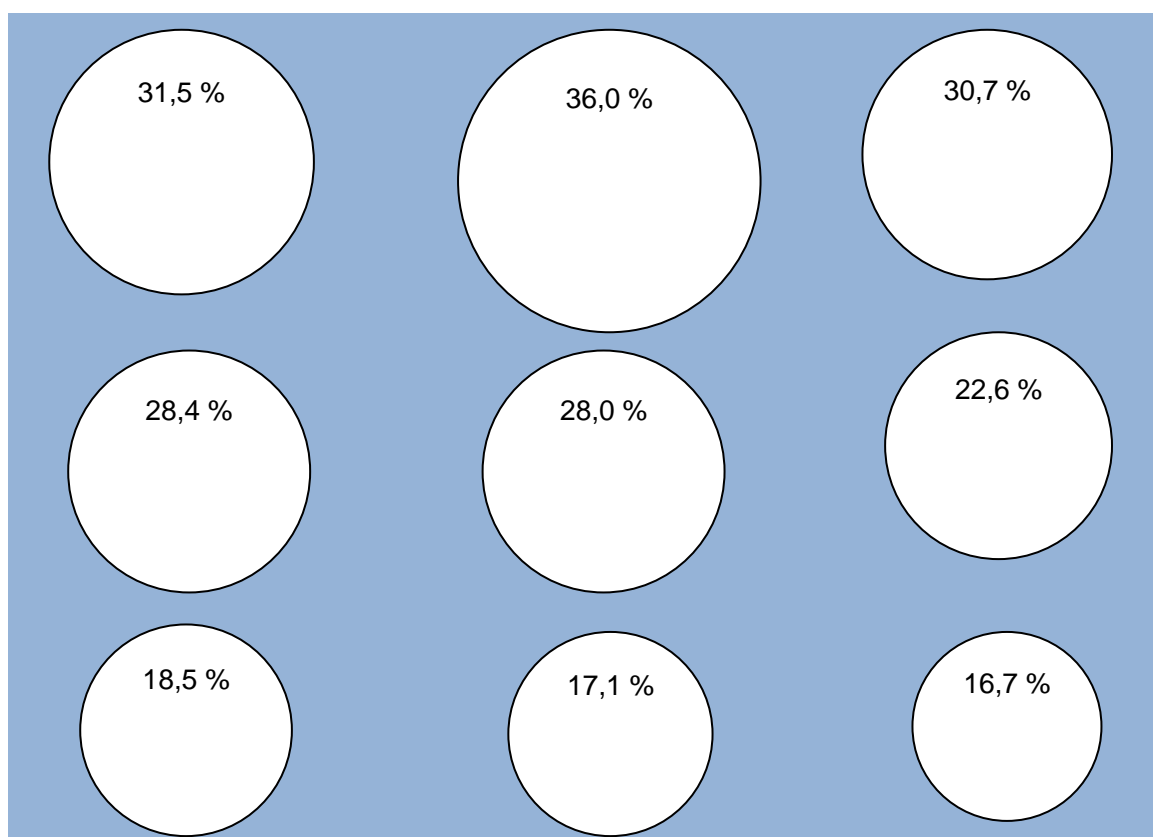
Vi går over til å se på de som mener at dagens bestandsmål for bjørn er akseptabelt. Flertallet i alle ni gruppene mener at dagens bestandsmål for bjørn er på et akseptabelt nivå, figur 10. Til venstre i modellen framkommer det at desto mindre tilgang man har på kulturell kapital desto større andel mener at bestandsmålet er på et akseptabelt nivå. Det er i gruppa nederst til venstre hvor størst andel mener at dagens bestandsmål er på et akseptabelt nivå (63,7 %). Blant gruppene til høyre i modellen, med overvekt av økonomisk kapital, framgår det at økt tilgang på økonomiske ressurser øker tilslutningen om at dagens bestandsmål for bjørn er akseptabelt. Den av de ni gruppene som i minst grad tilslutter seg utsagnet om at dagens bestandsmål er på et akseptabelt nivå finnes nederst til høyre (50,4 %).

Figur 10. Mener at bestandsmålet for bjørn er på et akseptabelt nivå. Figuren må sees i sammenheng med figur 8.

Blant de tre gruppene som har en balansert sammensetting av tilgang på økonomisk og kulturell kapital, er det små variasjoner i tilslutningen om utsagnet at det dagens bestandsmål er på et akseptabelt nivå. Det er i det hele tatt små forskjeller her. Sosiorasterdimensjonene diskriminerer ikke godt blant de som mener at bestandsmålet for bjørn er akseptabelt.

Når vi så beveger oss over til dem som mener at bestandsmålet for bjørn bør økes i forhold til dagens nivå, framgår det at økt tilgang på ressurser øker andelen som mener at bestandsmålet bør økes, figur 11. På hvert volumnivå er det små ulikheter mellom høyre og venstre side i modellen. Dette kan tyde på at sammensettingen av ressurser i liten grad påvirker hvorvidt gruppen mener at bestandsmålet for bjørn bør økes. Gruppen som i størst grad gir tilslutning til utsagnet om at bestandsmålet for bjørn bør økes, er elitegruppen med en balansert sammensetting av tilgangen på økonomiske og kulturelle ressurser (36,0 %). Den gruppen som i minst grad tilslutter seg utsagnet om at bestandsmålet for bjørn bør økes finner vi i gruppa nederst til høyre.

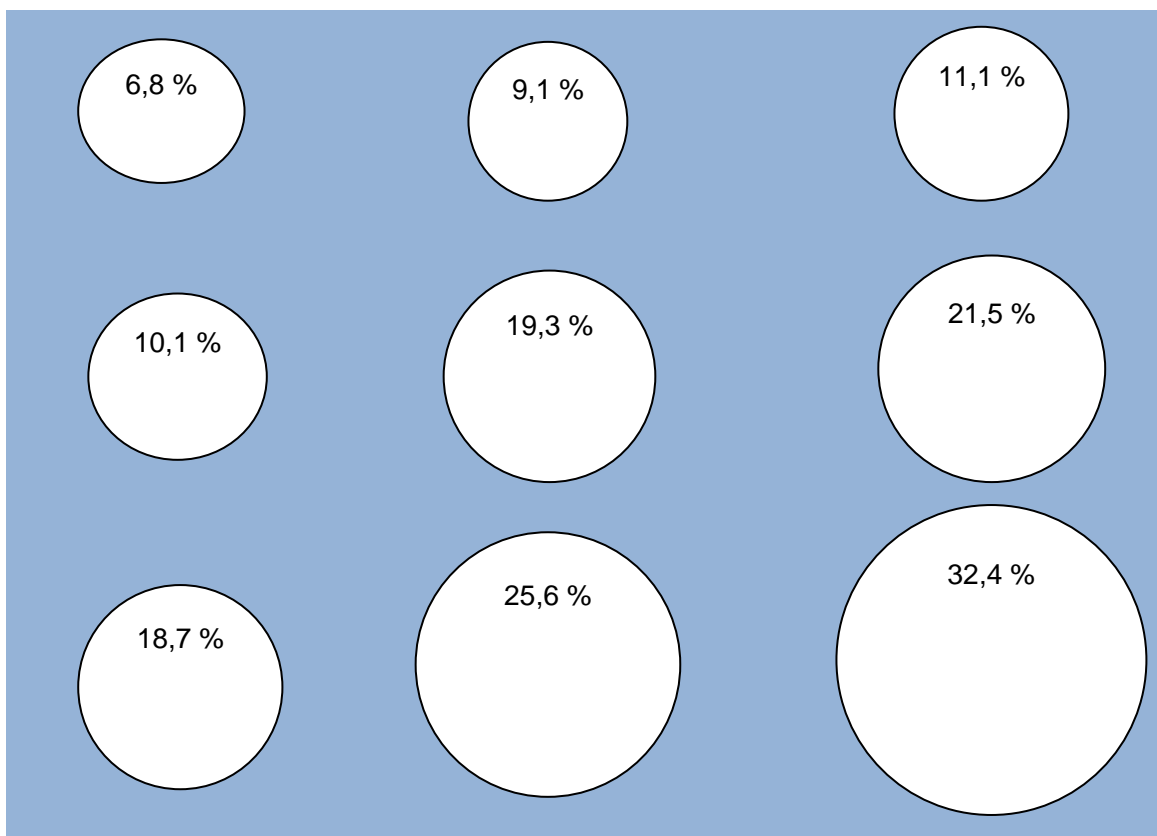

Figur 11. Mener at bestandsmålet for bjørn bør økes eller bør økes mye. Figuren må sees i sammenheng med figur 8.

Analysene her gjentar hovedfunnet som er gjort tidligere i rapporten. Flertallet mener at dagens bestandsmål er på et akseptabelt nivå. Det gjelder i alle de ni sosiale gruppene. Men nå ser vi ganske tydelige klasseforskjeller blant dem som ønsker endring. Kort oppsummert kan vi si at økt kapitalvolum går i retning av økt oppslutning om å øke bestandsmålet, mens lavt kapitalvolum går i retning av oppslutning om reduksjon. I tillegg ser vi tendenser til at ønsket om å redusere bestandsmålet er forbundet med overvekt av økonomiske kapital, og motsatt at ønsket om å øke det heller i retning av kulturell kapital.

6.4 Sosioraster og synet på bestandsmålet for ulv

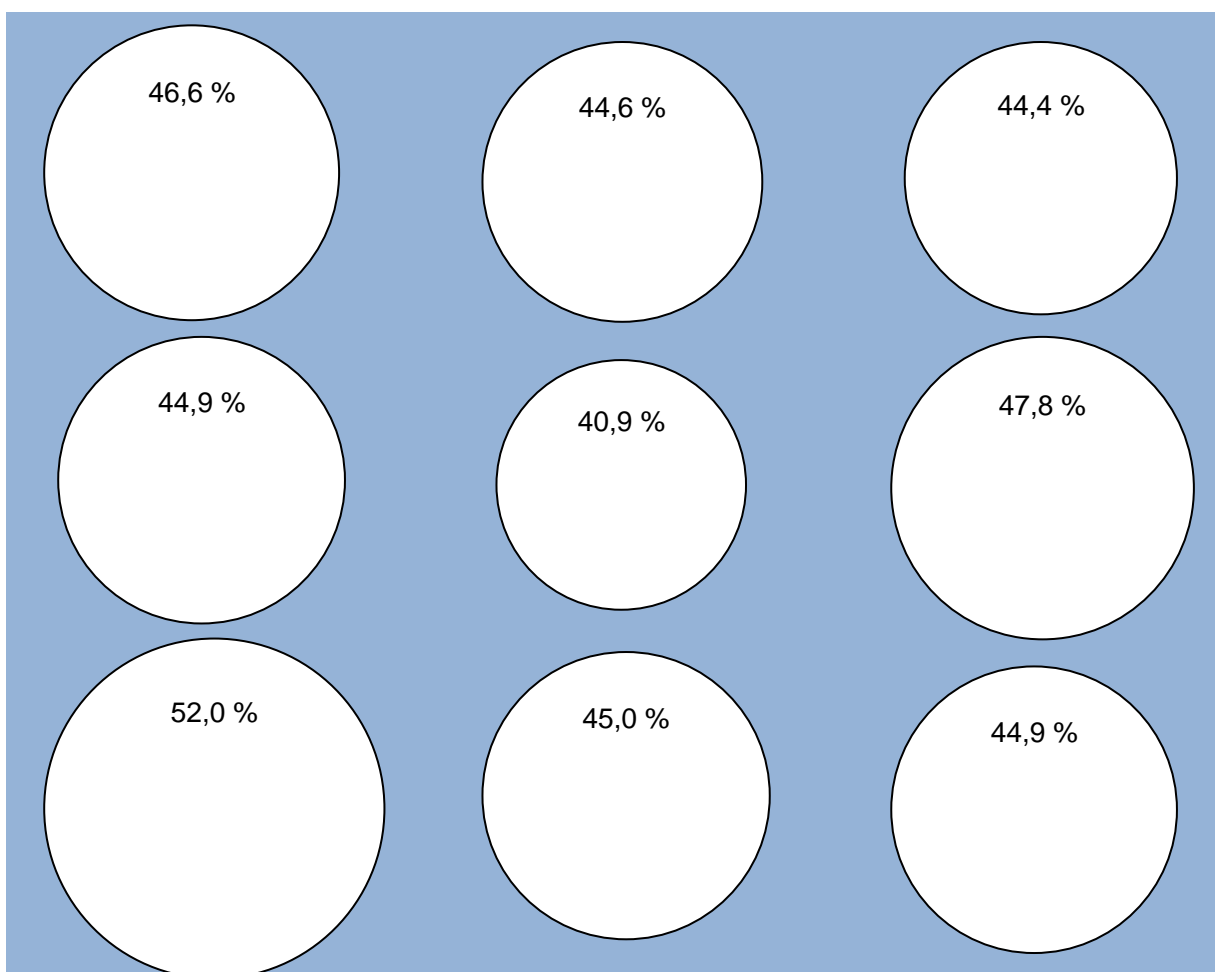
Ulven er nok den mest kontroversielle arten blant de fire store rovdyra. Frontene i ulvekonflikten har vært spesielt skarpe. Det kan være grunnen til at bildet blir enda tydeligere når vi ser på holdninger til bestandsmålet for ulv. Ulven er arten som engasjerer mest. I figur 12 ser vi at tilslutningen til utsagnene om at bestandsmålet for ulv bør reduseres påvirkes både av tilgang til ressurser (kapitalvolum) og sammensetningen av dem (kulturell vs. økonomisk kapital).

Figur 12. Mener at bestandsmålet for ulv bør reduseres eller reduseres mye. Figuren må sees i sammenheng med figur 8.

Desto mindre ressurser man har tilgang på desto større er sannsynligheten å mene at bestandsmålet for ulv bør reduseres. Videre ser vi at desto større andel økonomiske ressurser utgjør av ressursportofolien desto større er andelen som går inn for reduksjon. Gruppen hvor flest er enige i utsagnene om at bestandsmålene for ulv bør reduseres finner vi nederst til høyre i modellen (32,4 %). Den *kulturelle eliten* er gruppa hvor færrest er enige i at bestandsmålet bør reduseres (6,8 %).

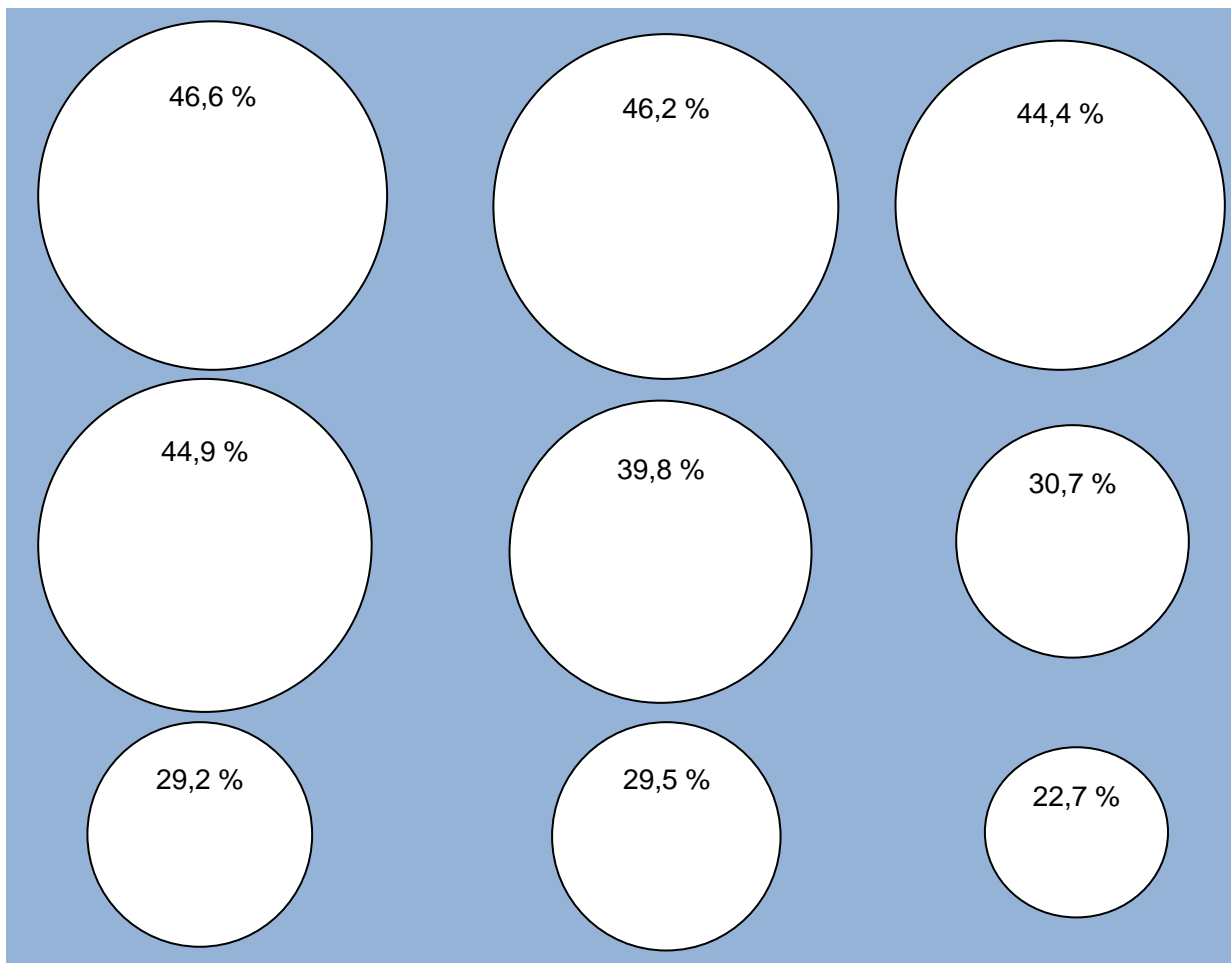
Når vi ser på dem som mener at bestandsmålet er på et akseptabelt nivå, kommer det igjen fram at modellen diskriminerer dårlig figur 13.

Figur 13. Mener at bestandsmålet for ulv er på et akseptabelt nivå. Figuren må sees i sammenheng med figur 8.

Det er vanskelig å spore et klart mønster, men vi ser at opplutning om "akseptabelt" generelt er mindre enn den er for bjørn. Her er det bare gruppa nederst til venstre hvor et flertall mener at målet er på et akseptabelt nivå (52,0 %). Gruppen som har den lavfeste tilslutningen til dette utsagnet, finner vi i midt i figuren, de som har en balansert tilgang på både økonomiske og kulturelle ressurser, og som er på mellomnivået når det gjelder kapitalvolum (40,9 %).

Når vi ser på gruppa som mener at bestandsmålet for ulv bør økes ser vi igjen at modellen fungerer godt (figur 14).

Figur 14. Mener at bestandsmålet for ulv bør økes eller økes mye. Figuren må sees i sammenheng med figur 8.

Både tilgangen til ressurser og sammensettingen har sammenheng med folks meninger. Jo større tilgangen er på ressurser, jo større er andelen som mener at bestandsmålet bør økes. Videre kan vi observere en hvis effekt av sammensettingen av ressursene. På elitenivået er det en marginal effekt av sammensettingen av ressursene. Effekten er størst i den midterste raden hvor de kulturorienterte er de som er mest enige i at bestandsmålet bør økes. Det er blant dem som tilhører den kulturelle eliten vi finner den største tilslutningen om at bestandsmålene bør økes (46,6 %). Lavest tilslutning finner vi nederst til høyre (22,7 %), blant folk med lavt kapitalvolum, og overvekt av økonomisk kapital. Kort oppsummet ønsket åtte av de sosiale klassene at bestandsmålet for ulv skal endres. Det er kun blant de som befinner seg nederst til venstre, hvor et flertall er fornøyd med dagens bestandsmål for ulv.

Av gjennomgangen av meningen blant de ni sosiale klassene for bjørn og ulv kan vi trekke følgende konklusjon. Folks syn på bestandsmålene henger i stor grad sammen med hvilken sosial klasse folk tilhører. I de tre eliteklassene er det en større tendens til å ønske enn øking enn blant "vanlige" folk. Klassen i midten befinner seg i en mellomstilling. Videre er grupper som relativt sett har mer kulturelle ressurser mer positive til en bestandsøkning enn de med overvekt av økonomisk kapital. Dermed finner vi de største ulikhetene i synet på bestandsmålene mellom den *kulturelletiten* og blant "vanlige" folk som hovedsakelig har tilgang på økonomiske ressurser.

6.5 Oppsummering Sosioraster

Trolig er det mange i den gruppa som har krysset av for "akseptabelt" som egentlig ikke har noen sterk mening om bestandsmål for rovdyr. Rovdyrspørsmålene angår rett og slett ikke alle like sterkt. Klasseforskjellene finnes blant de som vil ha endringer. De største forskjellene komme fram når vi sammenligner diagonalt i modellen. Kontrasten er tydeligst når vi sammenligner gruppa nederst til høyre med gruppa som befinner seg øverst til venstre. De med lavt kapitalvolum og overvekt av økonomisk kapital er langt oftere innstilt på reduksjoner i bestandsmålene (bjørn: 33 %, ulv: 32 %) enn "kultureliten" (bjørn: 10%, ulv: 7%). Motsatt går "kultureliten" oftere inn for økning (bjørn: 32 %, ulv: 47 %). I gruppa nederst i høyre hjørne er det langt færre som vil ha økning (bjørn 17 %, ulv: 23 %). Sosioraster diskriminerer dårligere i gruppa som synes bestandsmålene er akseptable. Samtidig utgjør de som mener at målene er akseptable et klart flertall (unntak for ulv, men også her er "akseptabelt" den desidert største gruppa). Det er trolig grunnen til at de innledende analysene av sammenhengen mellom sosial klasse og holdninger til bestandsmålene ga svært lite. Siden den desidert største gruppa, de som mener at nivået er akseptabelt, ikke har noen klar klasseforankring, overskygger de ganske tydelige klasseforskjeller mellom gruppene som vil ha økning eller reduksjon.

Modellen forenkler virkeligheten. Den gir et brukbart øyeblikksbilde, men er lite dynamisk. Det kan være problematisk siden det vi er interessert i her, politiske vurderinger, endrer seg over tid. NINA-rapport 650 viste for eksempel at folks syn på rovdyr har endret seg i positiv retning de siste 10 årene. Endringen kan skyldes at det sosiale rommet har endret seg sånn at gruppene som oftest er positive nå, er relativt større enn for ti år siden. Dreiningen mot mer positive syn på rovdyr kan imidlertid også komme av at folk på alle nivåer har blitt mer positive. Vi kan ikke gi en skikkelig empirisk basert avklaring av spørsmålet her. Men sosiale klasseforhold er generelt ikke noe som endrer seg veldig raskt, og folks posisjon i et sånt sosialt hierarki som Sosioraster beskriver, er normalt ganske stabilt over livsløpet. Det kan være én grunn til å anta at befolkningen er på glid mot mer positive holdninger til rovdyr.

7 Konklusjon

Her skal vi framheve noen viktige funn i denne rapporten, men da slike som kan sies å befinne seg på et overordnet nivå. Ett slikt funn er selvsagt at det er stor oppslutning i befolkningen om bestandsmål for store rovdyr som er på dagens nivå. For alle artene er det klart flest som har svart at bestandsmålet er "akseptabelt" som det er. For ulv og bjørn er det også flere som vil øke bestandsmålet, enn som vil redusere det. Likevel avhenger det nok litt av leserens eget ståsted om man velger å si at et stort flertall synes at bestandsmålene må videreføres på dagens nivå eller økes, eller at et stort flertall synes dagens bestandsmål er høye nok eller bør reduseres. Begge deler er jo riktig.

I befolkningen sett under ett er det utbredt tillit til informasjon om rovdyr som kommer fra forskning og forvaltning, men også i høyeste grad til det vi kan kalle lokal erfaringskunnskap. Det er videre bred støtte til at flere ulike aktører skal få ha innflytelse på rovviltforvaltningen. De som har et hovedansvar i dag og ofte får mye kritikk, nemlig Direktoratet for naturforvaltning, nyter stor tillit i den generelle befolkningen.

Vi har tidligere vist at også mange som bor i spredtbygde strøk i rovdyrområdene har et ganske positivt – eller kanskje vi skal si pragmatisk – syn på rovdyr. Det er likevel klart flest som har et positivt syn i urbane områder (Tangeland m.fl. 2010). Vi ser et lignende mønster her, ettersom det også blant de som mener de har bjørn eller ulv i nærheten, er en gjennomsnittlig oppslutning om bestandsmål på dagens nivå. Men blant de som ikke mener de har ulv eller bjørn i nærheten, tipper gjennomsnittet over på "økes". Om man bor i spredtbygde strøk eller i urbane områder har også en effekt i seg selv, slik at folk i urbane områder er mer tilbøyelige til å mene at bestandsmålene bør opp.

Dette kan se ut som en utbredt støtte til status quo i rovviltforvaltningen. Men vi finner også tydelige mønstre i vårt materiale som peker i en litt annen retning: Regresjonsanalysene viser at det vi kan kalle større "holdningspakker", som i varierende grad er knyttet til ulike bakgrunnsfaktorer, har tydelig effekt på oppfatninger om bestandsmål og om hvem som skal ha innflytelse. Dette gjør seg gjeldende i noe varierende grad, men det ser ut til at tillit til ulike informasjonskilder og syn på naturvern og jakt danner slike holdningspakker som rovviltproblematikken tolkes innenfor. Dette er tydelig selv om den litt utydelige "akseptabelt"-gruppa får sette sitt preg på analysene.

Synet på "hvem som skal bestemme" er etter alt å dømme preget av det samme: Det er mange som mener at alle skal få være med å ha innflytelse. Likevel er mønsteret tydelig både i selve faktoranalysen som identifiserer grupper av informasjonskilder som folk gjerne betrakter som ganske likeartede, og i sammenhengen mellom grad av tillit til disse og forskjellige andre faktorer.

At holdninger til rovdyr og rovdyrforvaltning, målt på forskjellige måter, må forstås i en større sosial og kulturell kontekst, er ikke et nytt funn. Dette har også vært konklusjonen i tidligere studier (Bjerke m.fl. 2002, Skogen & Thrane 2008). De nye analysene viser at et bilde som ble påvist i et ti år gammelt materiale, også gjelder i dag. Vi har sett på andre variable enn man gjorde for ti år siden, men det er et svært likeartet bilde som avtegner seg, slik at man kan være desto sikrere på at funnene er robuste.

Imidlertid er det noen av sammenhengene som er litt utydelige, og hovedbildet er – som nevnt innledningsvis – en utbredt, om ikke sterk, støtte til at "det er bra som det er" og "alle må i grunnen få være med å bestemme". Den store gruppa som svarer "akseptabelt" om bestandsmål er den som drar mest i positiv retning (om man med "positiv" mener at bestandsmålene minst bør opprettholdes som i dag). Det er også denne gruppa som bidrar mest til å forflåte statistiske effekter i regresjonsmodellene. Vi så videre at det er ganske så høy oppslutning om de fleste typer aktører når det gjelder deres deltakelse i forvaltningen.

Det er all grunn til å anta at mange her har et svært moderat engasjement nå det gjelder rovviltsspørsmålene. Derfor må vi strø litt malurt i begeret til de som vil tolke våre funn som støtte til dagens forvaltningsregime: Vi ser gjennom analysen av Sosioraster-panelet at de gruppene som enten vil ha høyere eller lavere bestandsmål, både for bjørn og ulv, fordeler seg ganske tydelig på ulike sosiokulturelle posisjoner. For mange av disse er synet på rovviltspolitikken etter alt å dømme forankret i et større meningsunivers, som igjen er knyttet til hvor de befinner seg i samfunnet – sosialt så vel som kulturelt. Oppfatninger som har en slik forankring har ofte en høy grad av stabilitet, de er ikke så lette å rikke, nettopp fordi de inngår i folks mer grunnleggende oppfatning av hvordan verden er skrudd sammen. Det er rimelig å anta at de som har slike "helstøpte" meninger også har et sterkere engasjement i saken, og at det er disse som preger den offentlige diskusjonen så vel som de åpne konfliktene om rovviltforvaltningen. Og de er mange nok til at de slett ikke kan ignoreres, samtidig som de ofte har støtte fra toneangivende interesseorganisasjoner på begge sider. Derfor er det nok disse både forvaltningen og de politiske myndighetene må slite med også i tida framover. Om det er slik vi har antydnet tidligere, at sosiale og kulturelle endringer går i rovdyras favør, behøver ikke det å bety at disse frontene blir mindre harde. Det kan bety at det som så langt ofte har blitt betraktet som en urban-rural konflikt, blomstrer sterkere opp i distriktene som en følge av endret styrkeforhold mellom slike sosiale grupper som vi har identifisert i Sosioraster-materialet (se også tangeland m.fl. 2010).

Om vi ser regresjonsanalysene og analysene av Sosioraster-materialet i sammenheng, mener vi det kan betraktes som solid støtte til den kvalitative forskningen vi har drevet lengre tid⁶. Det bildet som har avtegnet seg der, er nettopp at engasjementet på begge sider i konflikten er sterkt forankret i sosiale og kulturelle "pakker" av den typen som vi har identifisert her. Men vi har også sett at store grupper, også i rovdyrområdene, har et svært moderat engasjement i saken – eller er direkte likegyldige. Dette er også vår tolkning av Sosioraster-analysene, som både gir et bilde av en stor og ullen "nøytral-kategori", og av tydelig sosiokulturell forankring for de som ønsker endring den ene eller andre veien.

⁶ For en ny presentasjon av noen viktige funn fra de kvalitative studiene viser vi til NINA-rapport 607 "Meninger om rovviltforvaltning" (Skogen m.fl. 2010).

Referanser

- Bjerke, T., K. Skogen og B.P. Kaltenborn (2002) *Nordmenns holdninger til store rovpattedyr. Resultater fra en spørreskjemaundersøkelse*. NINA Oppdragsmelding 768. Trondheim: NINA.
- Bjerke, T., J. Vitterso og B.Kaltenborn (2000). Locus of Control and Attitudes toward Large Carnivores. *Psychological Reports*. 86(1): 37-46.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: a social critique of the judgment of taste*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Ericsson, G og C. Sandström (2009) Om svenskars innstilling til rovdjur og rovdjurspolitikk. Rapport 20091:1. Umeå: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Figari, H. og K. Skogen (2008) *Konsensus i konflikt. Sosiale representasjoner av ulv*. NINA Rapport 391. Oslo: NINA.
- Fischer, A., F. Langers, B. Bednar-Friedl, N. Geamana og K. Skogen (2010) Mental representations of animal and plant species in their social contexts: Results from a survey across Europe. *Journal of Environmental Psychology*, doi:10.1016/j.jenvp.2010.05.005.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., og Black, W. C. (1998). *Multivariate data analysis*. Upper Saddle River, N.J.: Prentice-Hall.
- Hjellbrekke, J. (1999) *Innføring i korrespondanseanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget
- Kaltenborn, B.P., T. Bjerke og E. Strumse (1998) Diverging Attitudes Towards Predators: Do Environmental Beliefs Play a Part? *Human Ecology Review*, 5(2): 1-9.
- Kleiven, J., T. Bjerke, et al. (2004). Factors influencing the social acceptability of large carnivore behaviours. *Biodiversity and Conservation* 13(9): 1647-1658.
- Kränge, O. og W. Pedersen (2001). Return of the Marlboro Man? Recreational Smoking among Young Norwegian Adults. *Journal of Youth Studies*. 4: 155-174.
- Kränge, O. og K. Skogen (2007) Reflexive Tradition. Young Working-Class Hunters between Wolves and Modernity. *Young. Nordic Journal of Youth Research*. 15(3), 215-233.
- Kränge, O. og K. Skogen. (2010a) The Hammertown mechanism. Cultural resistance and political marginalization. In T. Dunk (ed.) *Transitions in Marginal Zones in the Age of Globalization: Case Studies from the North and South*, 223-248. Thunder Bay: Lakehead University Centre for Northern Studies.
- Kränge, O. og K. Skogen (i trykk) When the lads go hunting. The 'Hammertown mechanism' and the conflict over wolves in Norway. *Ethnography*.
- Ljunggren, J. og K. Dahlgren (red.) (2010) *Klassebilder*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Morrison, D.E. og Dunlap, R.E. (1986) Environmentalism and elitism: A conceptual and empirical analysis. *Environmental management*, 10, 581-589.
- Pedersen, W. (1996). Working-class boys at the margins: Ethnic prejudice, cultural capital, and gender. (Kränge and Pedersen 2001) *Acta Sociologica*, 39(3): 257-279.

Rosenlund, L. (2000). Social structures and change: applying Pierre Bourdieu's approach and analytic framework. HIS, Stavanger.

Skaufjord, P.A. (2010) *Den "hellige" jakta. En sosiologisk studie av jakt og fellesskap i Aurskog-Høland*. Masteroppgave i sosiologi, Universitetet i Oslo

Skogen, K. (1996) Young Environmentalists: Post-modern Identities or Middle-Class Culture? *The Sociological Review*, 44(3), 452-473.

Skogen, K. (2001) Who's Afraid of the Big, Bad Wolf? Young People's Responses to the Conflicts over Large Carnivores in Eastern Norway. *Rural Sociology*, 66(2), 203-226.

Skogen, K. og O. Krange (2003) A Wolf at the Gate: The Anti-Carnivore Alliance and the Symbolic Construction of Community. *Sociologia Ruralis*, 43 (3), 309-325.

Skogen, K. og Krange, O. (2010) Middelklasse-makt? Nei takk! I J. Ljunggren og K. Dahlgren (red.) *Klassebilder*, 157-168. Oslo: Universitetsforlaget.

Skogen, K. og C. Thrane (2008) Wolves in context. Using survey data to situate attitudes within a wider cultural framework. *Society and Natural Resources*, 21(1), 17 – 33.

Skogen, K. og H. Haaland (2001) *En ulvehistorie fra Østfold. Samarbeid og konflikter mellom forvaltning, forskning og lokalbefolkning*. NINA fagrapport 052. Lillehammer: NINA.

Skogen, K., H. Figari og O. Krange (2010) *Meninger om rovviltforvaltning. Erfaringer fra tre kommuner på Østlandet*. NINA Rapport 607, Oslo: NINA.

Strandbu, Å. og K. Skogen (2000) Environmentalism among Norwegian Youth – Different Paths to Attitudes and Action? *Journal of Youth Studies*, 3(2), 189-209.

Tangeland, T., K. Skogen og O. Krange (2010) *Om rovdyr på landet og i byen. Den urban-rurale dimensjonen i de norske rovviltkonfliktene*. NINA Rapport 650, Oslo: NINA.

Tangen, K.-F. (2004). Forbruk som makt. I Blindheim, T., Jensen, T. Ø., Nyeng, F., & Tangen, K.-F. (2004). *Forbruk - Lyst, makt, iscenesettelse eller mening?* Oslo: J.W. Cappelens Akademiske forlag.

Zelezny, L. C., P.-P. Chua og C Aldrich. (2000) New Ways of Thinking about Environmentalism: Elaborating on Gender Differences in Environmentalism. *Journal of Social Issues*, 56: 443–457.

Vedlegg

Vedlegg 1: Deskriptiv statistikk og syn på bestandsmål

Kjønn

Tabell 27. Fordelinger i synet på bestandsmålet for jerv blant kvinner og menn

	Kvinne n = 1908	Mann n = 2071
Bør reduseres mye (1)	7,0 %	7,6 %
Bør reduseres (2)	19,0 %	18,2 %
Akseptabelt (3)	60,3 %	54,6 %
Bør økes (4)	11,0 %	15,0 %
Bør økes mye (5)	2,7 %	4,6 %

Tabell 28. Fordelinger i synet på bestandsmålet for gaupe blant kvinner og menn

	Kvinne n = 1905	Mann n = 2068
Bør reduseres mye (1)	6,8 %	6,6 %
Bør reduseres (2)	17,1 %	15,6 %
Akseptabelt (3)	61,8 %	56,0 %
Bør økes (4)	11,1 %	17,0 %
Bør økes mye (5)	3,1 %	4,8 %

Tabell 29. Fordelinger i synet på bestandsmålet for ulv blant kvinner og menn

	Kvinne n = 1899	Mann n = 2070
Bør reduseres mye (1)	7.0 %	11.0 %
Bør reduseres (2)	10.3 %	10.5 %
Akseptabelt (3)	49.8 %	41.0 %
Bør økes (4)	24.0 %	26.6 %
Bør økes mye (5)	9.0 %	10.9 %

Alder

Tabell 30. Effekt av alder på synet på bestandsmål for jerv i Norge.

	<= 29 n = 438	30 – 39 n = 621	40 – 49 n = 840	50 – 59 n = 892	60 – 69 n = 930	70+ n = 258
Bør reduseres mye (1)	3,0 %	3,4 %	4,0 %	8,5 %	12,7 %	11,6 %
Bør reduseres (2)	8,9 %	11,8 %	17,7 %	18,3 %	23,7 %	36,8 %
Akseptabelt (3)	64,8 %	59,7 %	57,6 %	57,3 %	55,2 %	45,7 %
Bør økes (4)	16,0 %	19,3 %	16,1 %	12,8 %	7,1 %	5,4 %
Bør økes mye (5)	7,3 %	5,8 %	4,5 %	3,1 %	1,4 %	0,4 %
Gjennomsnitt	3,16	3,12	2,99	2,84	2,61	2,46

Tabell 31. Effekt av alder på synet på bestandsmål for gaupe i Norge.

	<= 29	30 – 39	40 – 49	50 – 59	60 – 69	70+
	n = 438	n = 622	n = 840	n = 889	n = 927	n = 257
Bør reduseres mye (1)	3,2 %	3,9 %	3,6 %	6,7 %	11,0 %	14,0 %
Bør reduseres (2)	8,4 %	10,3 %	13,5 %	15,3 %	23,3 %	32,3 %
Akseptabelt (3)	67,6 %	60,3 %	60,4 %	59,4 %	55,0 %	47,1 %
Bør økes (4)	14,2 %	19,5 %	17,9 %	15,1 %	8,7 %	5,8 %
Bør økes mye (5)	6,6 %	6,1 %	4,8 %	3,5 %	1,9 %	0,8 %
Gjennomsnitt	3,13	3,14	3,07	2,93	2,67	2,47

Tabell 32. Effekt av alder på synet på bestandsmål for ulv i Norge.

	<= 29	30 – 39	40 – 49	50 – 59	60 – 69	70+
	n = 438	n = 621	n = 837	n = 889	n = 926	n = 258
Bør reduseres mye (1)	3,2 %	3,9 %	6,3 %	10,2 %	14,4 %	17,4 %
Bør reduseres (2)	4,6 %	6,0 %	10,2 %	9,9 %	14,4 %	19,8 %
Akseptabelt (3)	37,0 %	38,6 %	43,8 %	48,3 %	51,8 %	45,0 %
Bør økes (4)	34,5 %	36,4 %	29,2 %	22,7 %	15,3 %	15,5 %
Bør økes mye (5)	20,8 %	15,1 %	10,5 %	8,9 %	4,1 %	2,3 %
Gjennomsnitt	3,65	3,53	3,37	3,10	2,80	2,66

Bostedsstørrelse

Tabell 33. Effekt av bostedsstørrelse på synet på bestandsmål for jerv i Norge.

	Mindre grend eller spredt-bygd strøk	200-2000	2001-10000	10001-40000	40001-100000	100001-300000	Oslo
	n = 460	n = 450	n = 781	n = 1034	n = 442	n = 407	n = 381
Bør reduseres mye	14,6 %	9,6 %	9,7 %	6,7 %	3,8 %	2,5 %	2,1 %
Bør reduseres	24,1 %	24,9 %	19,1 %	19,1 %	13,3 %	14,5 %	10,7 %
Akseptabelt	48,3 %	54,2 %	57,7 %	58,3 %	61,1 %	63,9 %	58,4 %
Bør økes	10,0 %	9,1 %	10,5 %	12,9 %	15,4 %	14,0 %	23,6 %
Bør økes mye	3,0 %	2,2 %	2,9 %	3,1 %	6,3 %	5,2 %	5,2 %
Gjennomsnitt	2,63	2,70	2,78	2,87	3,07	3,05	3,19

Tabell 34. Effekt av bostedsstørrelse på synet på bestandsmål for gaupe i Norge.

	Mindre grend eller spredt-bygd strøk	200-2000	2001-10000	10001-40000	40001-100000	100001-300000	Oslo
	n = 460	n = 449	n = 780	n = 1032	n = 442	n = 406	n = 381
Bør reduseres mye	12,2 %	8,5 %	8,7 %	6,2 %	2,7 %	4,2 %	2,1 %
Bør reduseres	20,2 %	21,6 %	17,1 %	15,8 %	12,7 %	14,0 %	10,8 %
Akseptabelt	51,7 %	55,5 %	59,1 %	61,4 %	61,5 %	62,1 %	58,3 %
Bør økes	12,6 %	11,8 %	12,1 %	13,0 %	16,3 %	14,8 %	23,6 %
Bør økes mye	3,3 %	2,7 %	3,1 %	3,6 %	6,8 %	4,9 %	5,2 %
Gjennomsnitt	2,75	2,79	2,84	2,92	3,12	3,02	3,19

Tabell 35. Effekt av bostedstørrelse på synet på bestandsmål for ulv i Norge.

	Mindre grend eller spredt-bygd strøk n = 456	200-2000 n = 447	2001-10000 n = 779	10001-40000 n = 1032	40001-100000 n = 439	100001-300000 n = 407	Oslo n = 383
Bør reduseres mye	18,1 %	12,5 %	11,0 %	8,2 %	5,0 %	3,4 %	2,6 %
Bør reduseres	14,2 %	15,0 %	11,4 %	11,2 %	6,2 %	5,9 %	6,0 %
Akseptabelt	40,3 %	46,8 %	44,2 %	45,9 %	49,2 %	49,6 %	39,7 %
Bør økes	18,5 %	19,9 %	24,1 %	26,3 %	28,0 %	25,3 %	37,3 %
Bør økes mye	8,9 %	5,8 %	9,2 %	8,3 %	11,6 %	15,7 %	14,4 %
Gjennomsnitt	2,86	2,91	3,09	3,15	3,35	3,44	3,55

Rovdyr i nærheten

Tabell 36. Effekten av å ha eller ikke ha jerv nær der man bor på synet på bestandsmålet for jerv

	Har ikke jerv nær bosted n = 2918	Har jerv nær bosted n = 1061
Bør reduseres mye (1)	6,0 %	10,9 %
Bør reduseres (2)	17,2 %	22,2 %
Akseptabelt (3)	59,3 %	52,0 %
Bør økes (4)	13,7 %	11,3 %
Bør økes mye (5)	3,8 %	3,5 %
Gjennomsnitt	2,92	2,87

Tabell 37. Effekten av å ha eller ikke ha gaupe nær der man bor på synet på bestandsmålet for gaupe

	Har ikke jerv nær bosted n = 1839	Har jerv nær bosted n = 2134
Bør reduseres mye (1)	5,0 %	8,2 %
Bør reduseres (2)	14,0 %	18,4 %
Akseptabelt (3)	62,0 %	56,1 %
Bør økes (4)	14,6 %	13,8 %
Bør økes mye (5)	4,5 %	3,6 %
Gjennomsnitt	3,00	2,86

Synet på jakt

Tabell 38. Effekten av grunnsyn på jakt synet på bestandsmålet for jerv

	Jeg er negativ til jakt n = 216	Jeg har ingen klar oppfatning om jakt n = 245	Jeg aksepterer jakt n = 1967	Jeg er positiv til jakt n = 1549
Bør reduseres mye (1)	3,2 %	3,7 %	5,7 %	10,6 %
Bør reduseres (2)	8,8 %	15,9 %	17,2 %	22,1 %
Akseptabelt (3)	51,9 %	64,9 %	60,0 %	53,5 %
Bør økes (4)	21,8 %	10,6 %	14,3 %	10,7 %
Bør økes mye (5)	14,4 %	4,9 %	2,8 %	3,2 %
Gjennomsnitt	3,35	2,97	2,91	2,74

Tabell 39. Effekten av grunnsyn på jakt synet på bestandsmålet for gaupe

	Jeg er negativ til jakt n = 215	Jeg har ingen klar oppfatning om jakt n = 244	Jeg aksepterer jakt n = 1965	Jeg er positiv til jakt n = 1547
Bør reduseres mye (1)	3,3 %	4,9 %	5,5 %	9,0 %
Bør reduseres (2)	9,3 %	14,8 %	15,1 %	19,2 %
Akseptabelt (3)	51,6 %	65,2 %	60,6 %	56,5 %
Bør økes (4)	20,9 %	9,8 %	15,7 %	12,0 %
Bør økes mye (5)	14,9 %	5,3 %	3,2 %	3,3 %
Gjennomsnitt	3,35	2,96	2,96	2,81

Tabell 40. Effekten av grunnsyn på jakt synet på bestandsmålet for ulv

	Jeg er negativ til jakt n = 211	Jeg har ingen klar oppfatning om jakt n = 244	Jeg aksepterer jakt n = 1966	Jeg er positiv til jakt n = 1546
Bør reduseres mye (1)	3,8 %	4,1 %	5,8 %	14,7 %
Bør reduseres (2)	3,3 %	7,8 %	9,4 %	13,1 %
Akseptabelt (3)	39,3 %	57,4 %	47,4 %	41,3 %
Bør økes (4)	25,1 %	20,9 %	27,9 %	22,8 %
Bør økes mye (5)	28,4 %	9,8 %	9,5 %	8,1 %
Gjennomsnitt	3,71	3,25	3,26	2,97

Synet på omfanget av vernet natur

Tabell 41. Effekten av syn på omfanget av vernet natur på synet på bestandsmålet for jerv i Norge.

	Alt for mye er vernet n = 166	Litt for mye er vernet n = 352	Nøytral n = 1960	Litt for lite er vernet n = 759	Alt for lite er vernet n = 458
Bør reduseres mye (1)	38,6 %	17,0 %	6,2 %	2,5 %	2,0 %
Bør reduseres (2)	27,7 %	37,8 %	20,9 %	10,8 %	5,5 %
Akseptabelt (3)	25,9 %	36,9 %	63,4 %	63,0 %	45,2 %
Bør økes (4)	4,2 %	7,4 %	8,4 %	18,6 %	31,0 %
Bør økes mye (5)	3,6 %	0,9 %	1,2 %	5,1 %	16,4 %
Gjennomsnitt	2,07	2,37	2,77	3,23	3,54

Tabell 42. Effekten av syn på omfanget av vernet natur på synet på bestandsmålet for gaupe i Norge.

	Alt for mye er vernet n = 165	Litt for mye er vernet n = 352	Nøytral n = 1957	Litt for lite er vernet n = 759	Alt for lite er vernet n = 458
Bør reduseres mye (1)	32,1 %	16,5 %	5,7 %	2,4 %	1,5 %
Bør reduseres (2)	29,7 %	32,1 %	17,6 %	8,8 %	5,9 %
Akseptabelt (3)	29,1 %	42,9 %	65,4 %	63,9 %	41,3 %
Bør økes (4)	4,8 %	7,4 %	10,1 %	19,3 %	34,5 %
Bør økes mye (5)	4,2 %	1,1 %	1,3 %	5,7 %	16,8 %
Gjennomsnitt	2,19	2,45	2,84	3,17	3,59

Tabell 43. Effekten av syn på omfanget av vernet natur på synet på bestandsmålet for ulv i Norge.

	Alt for mye er vernet n = 167	Litt for mye er vernet n = 351	Nøytral n = 1953	Litt for lite er vernet n = 758	Alt for lite er vernet n = 456
Bør reduseres mye (1)	41,9 %	20,2 %	8,7 %	3,0 %	2,9 %
Bør reduseres (2)	19,8 %	22,5 %	12,3 %	4,0 %	2,4 %
Akseptabelt (3)	22,2 %	43,6 %	53,0 %	41,3 %	21,1 %
Bør økes (4)	10,2 %	10,8 %	21,5 %	37,6 %	39,0 %
Bør økes mye (5)	6,0 %	2,8 %	4,6 %	14,1 %	34,6 %
Gjennomsnitt	2,19	2,54	3,01	3,56	4,00

Tillit til informasjon og kunnskap

Jerv

Tabell 44. Regresjonsmodell. Effekten av å stole på institusjoner på syn på bestandsmålet for jerv

Variabel	Beta	Sig.
Konstant	1.949	***
Stoler på institusjoner	0,307	***
$R^2_{adj.}$,059	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$ ** = signifikant ved $\alpha = ,05$ * = signifikant ved $\alpha = ,10$

ns = ikke signifikant

Tabell 45. Regresjonsmodell. Effekten av å stole på lokale på syn på bestandsmålet for jerv i Norge

Variabel	Beta	Sig.
Konstant	4,354	***
Stoler på lokale	-0,498	***
$R^2_{adj.}$	0,211	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$ ** = signifikant ved $\alpha = ,05$ * = signifikant ved $\alpha = ,10$

ns = ikke signifikant

Gaupe

Tabell 46. Regresjonsmodell. Effekten av å stole på institusjoner på syn på bestandsmålet for gaupe

Variabel	Beta	Sig.
Konstant	2,146	***
Stoler på institusjoner	0,258	***
$R^2_{adj.}$,043	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$ ** = signifikant ved $\alpha = ,05$ * = signifikant ved $\alpha = ,10$

ns = ikke signifikant

Tabell 47. Regresjonsmodell. Effekten av å stole på lokale på syn på bestandsmålet for gaupe i Norge

Variabel	Beta	Sig.
Konstant	4,345	***
Stoler på lokale	-0,477	***
R ² _{adj.}	0,198	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$ ** = signifikant ved $\alpha = ,05$ * = signifikant ved $\alpha = ,10$

ns = ikke signifikant

Ulv**Tabell 48. Regresjonsmodell. Effekten av å stole på institusjoner på syn på bestandsmålet for ulv**

Variabel	Beta	Sig.
Konstant	1,764	***
Stoler på institusjoner	0,446	***
R ² _{adj.}	,093	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$ ** = signifikant ved $\alpha = ,05$ * = signifikant ved $\alpha = ,10$

ns = ikke signifikant

Tabell 49. Regresjonsmodell. Effekten av å stole på lokale på synet på bestandsmålet for ulv i Norge

Variabel	Beta	Sig.
Konstant	5,130	***
Stoler på lokale	-0,659	***
R ² _{adj.}	0,252	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$ ** = signifikant ved $\alpha = ,05$ * = signifikant ved $\alpha = ,10$

ns = ikke signifikant

Hvem skal bestemme?**Jerv****Tabell 50. Regresjonsmodell. Effekten synet på om miljøeksperter skal være med på å bestemme i rovdyrforvaltningen på syn på bestandsmålet for jerv i Norge**

Variabel	Beta	Sig.
Konstant	1,687	***
Miljøeksperter	0,346	***
R ² _{adj.}	,135	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$ ** = signifikant ved $\alpha = ,05$ * = signifikant ved $\alpha = ,10$

ns = ikke signifikant

Tabell 51. Regresjonsmodell. Effekten synet på om aktører fra bygde interesser skal være med på å bestemme i rovdyrforvaltningen på syn på bestandsmålet for jerv

Variabel	Beta	Sig.
Konstant	4,104	***
Bygdeinteress	-0,379	***
R ² _{adj.}	,130	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$ ** = signifikant ved $\alpha = ,05$ * = signifikant ved $\alpha = ,10$

ns = ikke signifikant

Gaupe

Tabell 52. Regresjonsmodell. Effekten synet på om miljøeksperter skal være med på å bestemme i rovdyrforvaltningen på syn på bestandsmålet for gaupe i Norge

Variabel	Beta	Sig.
Konstant	1.853	***
Miljøeksperter	0,312	***
R ² _{adj.}	,112	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$ ** = signifikant ved $\alpha = ,05$ * = signifikant ved $\alpha = ,10$

ns = ikke signifikant

Tabell 53. Regresjonsmodell. Effekten synet på om aktører fra bygde interesser skal være med på å bestemme i rovdyrforvaltningen på syn på bestandsmålet for gaupe

Variabel	Beta	Sig.
Konstant	4,104	***
Bygdeinteress	-0,363	***
R ² _{adj.}	,122	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$ ** = signifikant ved $\alpha = ,05$ * = signifikant ved $\alpha = ,10$

ns = ikke signifikant

Ulv

Tabell 54. Regresjonsmodell. Effekten synet på om miljøeksperter skal være med på å bestemme i rovdyrforvaltningen på syn på bestandsmålet for ulv i Norge

Variabel	Beta	Sig.
Konstant	1.387	***
Miljøeksperter	0,519	***
R ² _{adj.}	,207	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$ ** = signifikant ved $\alpha = ,05$ * = signifikant ved $\alpha = ,10$

ns = ikke signifikant

Tabell 55. Regresjonsmodell. Effekten synet på om aktører fra bygde interesser skal være med på å bestemme i rovdyrforvaltningen på syn på bestandsmålet for ulv

Variabel	Beta	Sig.
Konstant	4,775	***
Bygdeinteress	-0,495	***
$R^2_{adj.}$,150	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$

** = signifikant ved $\alpha = ,05$

* = signifikant ved $\alpha = ,10$

ns = ikke signifikant

Vedlegg 2: Regresjonmodeller: Bestandsmål for gaupe og jerv

Gaupe

Tabell 56. Regresjonsmodell. Syn på bestandsmålet for gaupe i Norge, 65 ynglinger pr år (hunndyr som føder ungekull). Målt på en skala fra 1 til 5, hvor 1 = Bør reduseres mye og 5 = Bør økes mye.

Variabel	Blokk 1		Blokk 2		Blokk 3		Blokk 4		Blokk 5	
	Beta	Sig,	Beta	Sig,	Beta	Sig,	Beta	Sig,	Beta	Sig,
Konstant	3,542	***	3,297	***	3,350	***	2,748	***	3,431	***
Kjønn (1 = Mann og 2 = Kvinne)	-,168	***	-,179	***	-,184	***	-,210	***	-,157	***
Alder	-,016	***	-,016	***	-,015	***	-,012	***	-,009	***
Utdanningsnivå	,008	ns	-,001	ns	,000	ns	,003	ns	-,026	ns
Antall bøker hjemme	,081	***	,083	***	,085	***	,052	***	,039	***
Husholdingsinntekt	,020	***	,016	**	,016	**	,023	***	,019	***
Størrelse på bosted			,069	***	,062	***	,038	***	,018	**
Gaupe der man bor					-,061	**	-,019	ns	-,004	ns
Grunnleggende innstilling til jakt							-,108	***	-,029	*
Syn på omfanget av naturområder i Norge som er vernet							,306	***	,189	***
Stoler på institusjoner									,138	***
Stoler på lokale									-,339	***
R^2_{adj}	,074		,093		,094		,221		,301	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$

** = signifikant ved $\alpha = ,05$

* = signifikant ved $\alpha = ,10$

ns = ikke signifikant

Jerv

Tabell 57. Regresjonsmodell. Syn på bestandsmålet for jerv i Norge, 39 ynglinger pr år (hunndyr som føder ungekull). Målt på en skala fra 1 til 5, hvor 1 = Bør reduseres mye og 5 = Bør økes mye.

Variabel	Blokk 1		Blokk 2		Blokk 3		Blokk 4		Blokk 5	
	Beta	Sig,	Beta	Sig,	Beta	Sig,	Beta	Sig,	Beta	Sig,
Konstant	3,562	***	3,248	***	3,314	***	2,774	***	3,406	***
Kjønn (1 = Mann og 2 = Kvinne)	-,140	***	-,154	***	-,159	***	-,189	***	-,141	***
Alder	-,017	***	-,016	***	-,016	***	-,013	***	-,009	***
Utdanningsnivå	,015	ns	,003	ns	,004	ns	,008	ns	-,026	ns
Antall bøker hjemme	,063	***	,065	***	,067	***	,034	**	,021	ns
Husholdingsinntekt	,017	**	,012	*	,012	*	,020	***	,016	**
Størrelse på bosted			,088	***	,081	***	,055	***	,033	***
Jerv der man bor					-,118	***	-,028	ns	,006	ns
Grunnleggende innstilling til jakt							-,132	***	-,050	***
Syn på omfanget av naturområder i Norge som er vernet							,311	***	,185	***
Stoler på institusjoner									,177	***
Stoler på lokale									-,350	***
R^2_{adj}	,077		,108		,111		,244		,332	

*** = signifikant ved $\alpha = ,01$

** = signifikant ved $\alpha = ,05$

* = signifikant ved $\alpha = ,10$

ns = ikke signifikant

Vedlegg 3: Hvem skal bestemme?

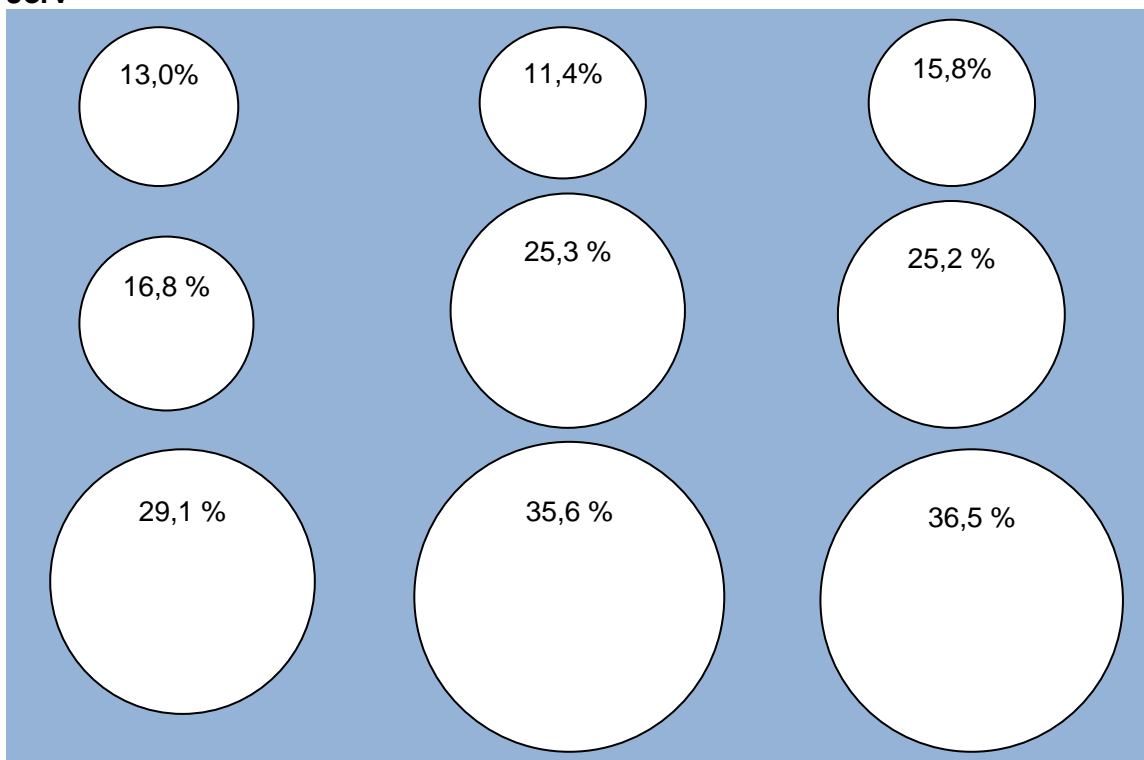
Tabell 58. Regresjonsmodell: Synet på at Politiske institusjoner skal delta i forvaltningen. Målt på en skala fra 1 til 5 hvor 1 betyr helt uenig og 5 betyr helt enig.

Variabel	Blokk 1		Blokk 2		Blokk 3		Blokk 4	
	Beta	Sig,	Beta	Sig,	Beta	Sig,	Beta	Sig,
Konstant	2.520	***	2.464	***	2.504	***	1.097	***
Kjønn (1 = Mann og 2 = Kvinne)	.102	***	.099	***	.098	***	.010	ns
Alder	-.002	*	-.002	ns	-.002	ns	.001	ns
Utdanningsnivå	.188	***	.186	***	.186	***	.127	***
Antall bøker hjemme	.073	***	.073	***	.074	***	.052	***
Husholdingsinntekt	-.010	ns	-.010	ns	-.010	ns	-.008	ns
Størrelse på bosted			.015	**	.013	ns	-.011	ns
Store rovdyr nær der man bor					-.021	ns	.029	ns
Grunnleggende innstilling til jakt							.522	***
Syn på omfanget av naturområder i Norge som er vernet							.026	*
R^2_{adj}			.045		.046		.046	
							.209	

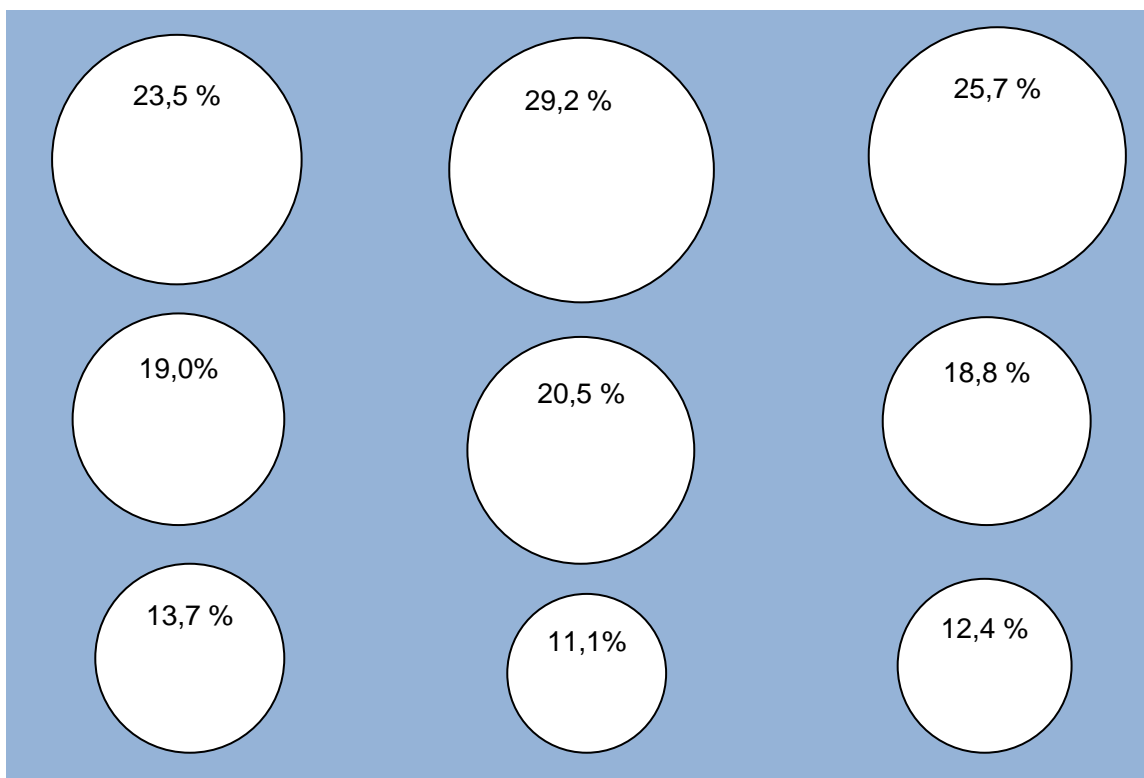
*** = signifikant ved $\alpha = ,01$
 ** = signifikant ved $\alpha = ,05$
 * = signifikant ved $\alpha = ,10$
 ns = ikke signifikant

Vedlegg 4: Sosiale rom

Jerv

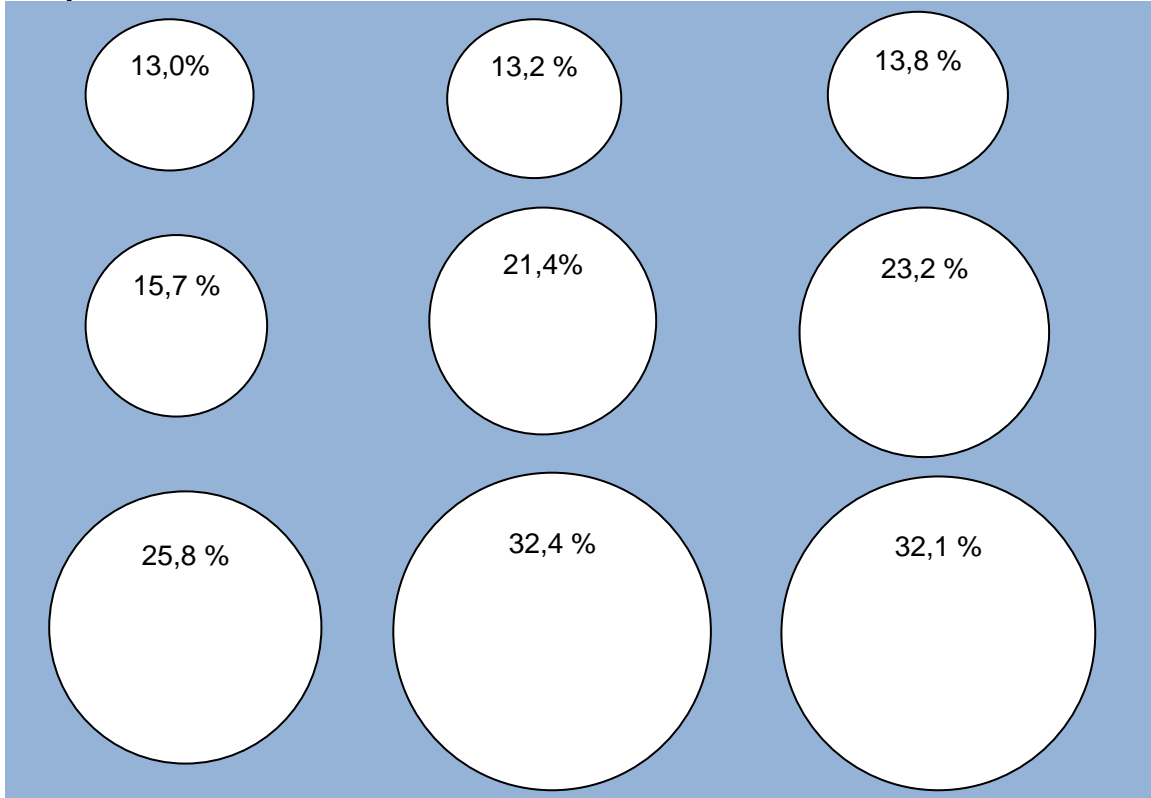

Figur 15. Fordelinger i det sosiale rom når det gjelder ønsker en reduksjon av bestandsmålet for jerv

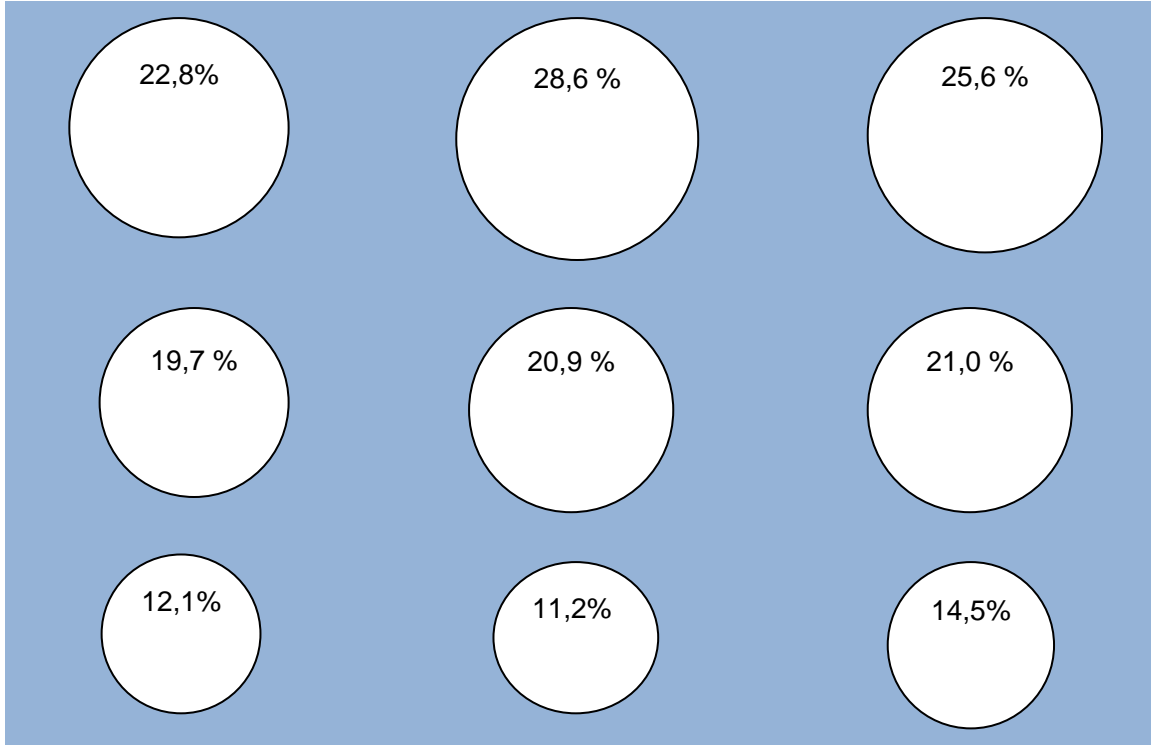

Figur 16. Fordelinger i det sosiale rom når det gjelder ønsker en økning av bestandsmålet for jerv

Gaupe

Figur 17. Fordelinger i det sosiale rom når det gjelder ønsker en reduksjon av bestandsmålet for gaupe

Figur 18. Fordelinger i det sosiale rom når det gjelder ønsker en økning av bestandsmålet for gaupe

NINA Rapport 657

ISSN:1504-3312

ISBN: 978-82-426-2239-6

Kränge, O. and W. Pedersen (2001). Return of the Marlboro Man? Recreational Smoking among Young Norwegian Adults. Journal of Youth Studies. 4: 155-174.

Norsk institutt for naturforskning

NINA hovedkontor

Postadresse: Postboks 5685, 7485 Trondheim

Besøks/leveringsadresse: Tungasletta 2, 7047 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 73 80 14 01

Organisasjonsnummer: NO 950 037 687 MVA

www.nina.no